

**Analýza zahraniční zaměstnanosti
v České republice; postavení cizinců
na trhu práce a podmínky jejich
ekonomické integrace**

Hana Pořízková

VÚPSV, v.v.i. Praha
2008

Tato publikace vznikla v rámci řešení výzkumného projektu "Migrující osoby v ČR - postavení na trhu práce a sociální integrace" (číslo 2D06002), který je finančně podporován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Projekt je součástí Národního programu výzkumu II v programu "2D - Sociálně-ekonomický rozvoj české společnosti".

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Praha 2, Palackého náměstí 4

Vyšlo v roce 2008, 1. vydání, počet stran 76

Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: doc. RNDr. Milan Jeřábek, Ph.D. (Univerzita J.E. Purkyně, Ústí nad Labem)

PhDr. Olga Šrajerová, CSc. (Slezský ústav SZM, Opava)

Mgr. Vladan Brož (Poradna pro uprchlíky, Praha)

ISBN 978-80-87007-83-9

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Předkládaná výzkumná studie si klade za cíl zmapovat základní charakteristiky zahraniční zaměstnanosti v České republice a na jejich základě pak zhodnotit postavení cizinců na trhu práce a možnosti jejich integrace. V úvodu práce je stručně pojednáno o současných podmínkách zaměstnávání cizinců a legislativně upravující vstup, pobyt a zejména pak výkon práce na našem území. Analytická část práce pojednává o vývoji zahraniční zaměstnanosti v čase, souvislostech s vybranými ukazateli socioekonomického vývoje a o zaměstnanosti cizinců z hlediska jednotlivých typů ekonomické aktivity, zdrojových zemí pracovní migrace, sektorů trhu práce a významných socio-demografických charakteristik. Zpráva se teoreticky opírá o vybrané explanační teorie migrace, zejména neoklasickou ekonomickou teorii, teorii segmentovaného pracovního trhu a teorii migračních sítí. V závěru práce je poukázáno na možné role politiky zaměstnanosti z hlediska integrace cizinců na trhu práce.

Klíčová slova: migrace, migrační teorie, migrační politika, integrační politika, politika zaměstnanosti, trh práce, zahraniční zaměstnanost

Abstract

This research report is aimed at mapping the basic characteristics of foreigner employment in the Czech Republic. The basis of this is aimed at evaluating of position of foreigners in the labour market and the possibilities of their integration. An introduction dealing with the current conditions of foreigner employment and legislation concerning entrance, residence and employment in this country. The analytic part deals with the development of foreigner employment in time, in relation to some selected indicators of socio-economic development and employment of foreigners from the viewpoint of particular types of economic activity, source countries of work migration, sectors of the labour market and significant sociodemographic characteristics. The report is theoretically based on chosen explanation migration theories, particularly on neoclassical economic theory, dual labour market theory and migration network theory. At the conclusion describes the possible role of employment policy in the process of integration for foreigners.

Key words: migration, migration theory, migration policy, integration policy, employment policy, labour market, foreigner employment

Obsah

Úvod	7
1. Vymezení základních pojmů	8
2. Migrační a integrační politika v České republice.....	10
3. Současné podmínky zaměstnávání cizinců v České republice	12
4. Teoretická východiska zahraniční pracovní migrace	16
5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky.....	18
5.1 Zahraniční zaměstnanost dle typu ekonomické aktivity a zdrojových zemí pracovní migrace.....	22
5.1.1 Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska	30
5.1.2 Zaměstnanost občanů třetích zemí.....	38
5.2 Zahraniční zaměstnanost dle odvětvové struktury a sektorů trhu práce	45
5.3 Zaměstnanost cizinců dle věkových skupin a pohlaví	55
5.4 Regionální zaměstnanost cizinců	60
5.5 Nezaměstnanost cizinců	65
Závěr.....	68
Literatura	70
Přílohy	

Úvod

Demografický vývoj v České republice, nárůst počtu migrantů a skutečnost, že jsme součástí Evropského společenství, které se snaží na nadnárodní úrovni o regulaci migrace,¹ jsou okolnosti, které vedou k úvahám nad budoucím vývojem migrace a integrace cizinců na území našeho státu. Jak uvádí Massey (2005:133), potenciál vzrůstající migrace se objevuje v zemích bývalého socialistického bloku v souvislosti s průnikem kapitalistické ekonomiky a nárůstem investic, z čehož je možné odvodit budoucí potenciál růstu migrantů v zemích střední a východní Evropy. Prakticky od vzniku České republiky v roce 1993 jsme svědky každoročního nárůstu počtu cizinců na našem území, a proto se objevuje celá řada otázek souvisejících s integrací cizinců do života české společnosti. Integrace cizinců je však často nesprávně chápána jako jednostranný proces, jako začlenění cizinců do společnosti. Na integračním procesu se však podílí minimálně tři strany, které mají svůj nezastupitelný význam. Kromě imigrantů samotných je to společnost, která svými reakcemi na nově příchozí vytváří podmínky jejich sociálního začlenění, na institucionální úrovni pak stát prostřednictvím svých veřejných institucí a legislativy. Integrace cizinců tedy probíhá na úrovni individuální, společenské a institucionální (Penninx, 2005).

Klíčovým předpokladem začlenění cizinců do společnosti je pak integrace na trhu práce. Vzhledem k významu institucionálních podmínek na ekonomickou integraci cizinců bude v následujícím textu věnována pozornost především:

- vlivu legislativních podmínek zaměstnávání jednotlivých skupin cizinců na jejich postavení na trhu práce;
- postavení cizinců na trhu práce v České republice z hlediska segmentační teorie trhu práce;
- rolím politiky zaměstnanosti při zvyšování potenciálu zahraniční pracovní migrace.

V úvodu bude stručně pojednáno o vývoji migrační a integrační politiky v České republice a o současných podmínkách zaměstnávání cizinců. Na základě jednotlivých charakteristik zahraniční zaměstnanosti bude zhodnoceno postavení cizinců na trhu práce a možnosti jejich integrace. V závěru textu pak bude poukázáno na možné role politiky zaměstnanosti při podpoře integrace cizinců na trhu práce.

---

¹ V roce 1999 vstoupila v platnost Amsterodamská smlouva, která přesunula záležitosti azylové a přistěhovalecké politiky ze třetího do prvního pilíře. Unie tak v těchto oblastech získala mandát k přijímání unijních právních předpisů.

1. Vymezení základních pojmů

Cizinec

Podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky je za cizince považována osoba, která nemá české státní občanství.

Zahraniční zaměstnanost

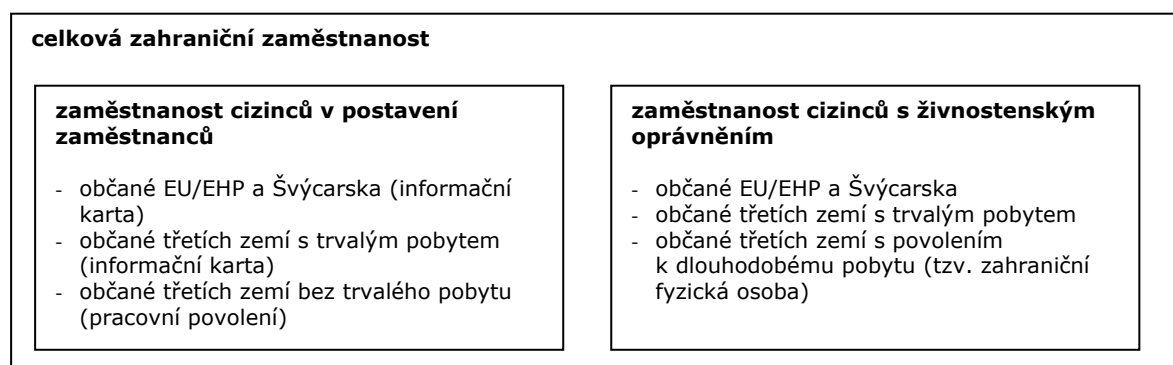
Zahraniční zaměstnanost je součtem zaměstnanosti občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců, občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců a cizinců s živnostenským oprávněním. Zdrojem údajů o zahraniční zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců jsou databáze úřadů práce, kde jsou evidováni jak občané EU/EHP a Švýcarska, tak také občané třetích zemí. Ve statistikách je často zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců označována jako „počet cizinců evidovaných na úřadech práce“. Toto označení však může být zavádějící, neboť se nejedná o cizince vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání. Pro potřeby tohoto textu bude proto používáno vhodnějšího termínu „cizinci v postavení zaměstnanců“.

Celkovou zahraniční zaměstnanost tvoří:

- zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost občanů třetích zemí s trvalým pobytem v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním.

V rámci celkové zahraniční zaměstnanosti tak rozlišujeme zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců a zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním.

Obrázek č. 1 Kategorie cizinců tvořících celkovou zahraniční zaměstnanost v České republice

Následující analýza se opírá zejména o data o počtu a struktuře vydaných pracovních povolení a informačních karet cizincům, které vydávají a evidují úřady práce, a o počtu a struktuře vydaných živnostenských oprávnění, která vydávají

živnostenské úřady. Tato data jsou každoročně publikována Českým statistickým úřadem prostřednictvím publikace Cizinci v České republice a jsou dostupná také na webových stránkách Českého statistického úřadu. Dalším zdrojem těchto informací je bulletin Mezinárodní pracovní migrace v ČR, který vydává Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Pracovní povolení

Pracovní povolení je úřední dokument, který vydává úřad práce ve správním řízení a který opravňuje cizince k legálnímu výkonu práce u českého zaměstnavatele. V souladu s platnou právní úpravou žádají o pracovní povolení pouze občané třetích zemí, kteří nemají na území České republiky trvalý pobyt.

Informační karta

Od 1.5.2004 mají občané EU/EHP a Švýcarska volný přístup na trh práce v České republice. V konečném důsledku to znamená, že pro výkon práce na území ČR nepotřebují pracovní povolení. Zaměstnavatel těchto občanů má dle zákona o zaměstnanosti povinnost informovat úřad práce o zaměstnávání těchto cizinců. Tuto svou povinnost plní prostřednictvím odevzdání tzv. *informační karty* (viz příloha č. I) místně příslušnému úřadu práce,² a to nejpozději v den nástupu cizince do zaměstnání. Tato povinnost se vztahuje také na zaměstnavatele, kteří zaměstnávají občany třetích zemí s trvalým pobytem, cizince, který na území ČR obdržel azyl, a na některé další skupiny cizinců (viz příloha č. II).

---

² Místní příslušnost se řídí místem výkonu zaměstnání.

2. Migrační a integrační politika v České republice

Přítomnost cizinců na území státu, stejně jako míru a charakter jejich zaměstnanosti, určují zejména podmínky vstupu, setrvání a výkonu práce či podnikání. Tyto podmínky jsou výrazem aktuálně uplatňovaného směru v oblasti migrační a integrační politiky.³

Směrování České republiky v této oblasti lze rozdělit do tří období: 1993-1996, 1997-1999 a od roku 1999 až po současnost.

První fáze (1993-1996) se vyznačuje liberálním přístupem k příchodu cizinců na území státu. Zaměstnanost cizinců byla již v té době regulována prostřednictvím pracovních povolení, ale jak uvádí Horáková (2002), cizinci žádající o povolení k zaměstnání byli většinou najímáni na pracovní místa odmítána domácími uchazeči. Politika v oblasti zaměstnávání cizinců se tak zaměřovala především na vyplňování dočasného nedostatku pracovních sil v určitých segmentech trhu práce. Zaměstnávání cizinců bylo jednodušší také díky nízké míře nezaměstnanosti v tomto období. Zahraniční zaměstnanost měla převážně dočasný charakter, a proto se v té době nesetkáváme ani s výraznějšími snahami o integraci cizinců na trhu práce.

Pro druhé období (1997-1999), označované jako období restriktce, je charakteristická celá řada opatření zpřísňujících podmínky pobytu a zaměstnání na území ČR. Podle Baršové a Barši (2005:223) byl tento obrat podmíněn jednak rostoucí nezaměstnaností a uvědoměním si dlouhodobých dopadů migrace a jednak snahou vyhovět požadavkům na přistoupení k Evropské unii.

Jedním z opatření regulujících zahraniční zaměstnanost bylo uzavření dohody mezi vládou České republiky a Ukrajinou v únoru 1997. Tato dohoda stanovovala roční kvóty pro zaměstnávání Ukrajinců na základě pracovního povolení. Podle Horákové (2002:20) toto opatření vedlo ke snížení vydaných pracovních povolení pro Ukrajince o 40 %. Jejich celkový počet na území státu však neklesl, neboť část z nich změnila pouze typ ekonomické aktivity na živnostenské podnikání,⁴ a/nebo se přesunula do oblasti nelegálního zaměstnávání.

Poslední období vývoje migrační a integrační politiky v České republice (1999-současnost) je obdobím kontrolované a řízené migrace. Pro tuto fázi je charakteristický koncepční přístup k řešení otázek spojených s pobytem cizinců na území státu a jejich ekonomickými aktivitami. V této době byly vypracovány a schváleny významné dokumenty, které lze považovat za počátek migrační a integrační politiky v České republice. Jedná se o Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky schválené v roce 1999 a následně Koncepce integrace cizinců na

---

³ Migrační politika je souborem opatření směřujících k přímé či nepřímé regulaci pohybu lidí přes státní hranice (např. podmínky vydávání pasů a víz, podmínky udělování azylu). Imigrační politiku je možno považovat za součást migračních politik, neboť stanovuje, kteří cizinci a za jakých podmínek se mohou dlouhodobě či trvale usadit na území státu. Pojmem integrační politika je pak označován soubor opatření zaměřených na podporu sociální a ekonomické integrace cizinců v hostitelské společnosti (více viz Baršová, Barša, 2005).

⁴ Termínem „švarcsystém“ je označován mechanismus vyhýbání se vysokým odvodům na sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců. Obdobně jsou obcházeny podmínky pro zaměstnávání cizinců, kdy je preferováno podnikání na základě živnostenského oprávnění před přijetím pracovníka do zaměstnaneckého poměru. Od 1.1.2007 již zákon o zaměstnanosti neobsahuje §13, který zakazoval tento způsob zaměstnávání, současně však nabyl účinnosti nový Zákoník práce, který nahrazuje některá ustanovení §13.

území České republiky přijatá v roce 2000. Pro toto období je charakteristická výrazná legislativní činnost v oblasti vymezování podmínek vstupu, pobytu, setrvání a výkonu ekonomické činnosti cizinců na území státu (např. zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti). Zesílenou aktivitu vlády v otázkách migrace lze dokumentovat také zahájením projektu „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, který zahájilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (dále jen MPSV) v roce 2003⁵ a jehož cílem je přilákat na trh práce v České republice kvalifikované pracovníky, kteří by měli zájem se na území státu i se svými rodinami usadit. Projekt je dokladem dvou významných vývojových změn z hlediska charakteru migrační a integrační politiky. Poprvé od vzniku novodobé České republiky začíná být podporována trvalá pracovní migrace a zahraniční pracovní migrace již není pouze otázkou pomocných a málo kvalifikovaných pracovníků. Charakter posledního období vývoje migrační a integrační politiky v České republice je dán uvědoměním si možných důsledků demografického vývoje, ale také změnou požadavků na znalosti a dovednosti pracovníků, nedostatkem domácí pracovní síly v některých sektorech trhu práce a v neposlední řadě také nízkou atraktivitou některých pracovních míst pro domácí pracovní sílu. Všechny tyto okolnosti posilují význam přítomnosti cizinců na trhu práce v České republice.

---

⁵ Projekt se začal realizovat na základě usnesení vlády České republiky č. 975 ze dne 26. září 2001 a usnesení č. 720 ze dne 10. července 2002.

3. Současné podmínky zaměstnávání cizinců v České republice

Podmínky zaměstnávání cizinců v České republice upravuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. Význam této kapitoly spočívá v objasnění postupu cizinců, případně jejich zaměstnavatelů, kteří mají zájem o výkon práce na území České republiky nebo o podnikání na základě živnostenského oprávnění.

Zaměstnávání cizinců v postavení zaměstnanců

Zákon o zaměstnanosti stanovuje podmínky pro zaměstnávání cizinců v postavení zaměstnanců. Ode dne vstupu České republiky do Evropské unie rozlišujeme z hlediska podmínek pro zaměstnávání dvě skupiny cizinců:

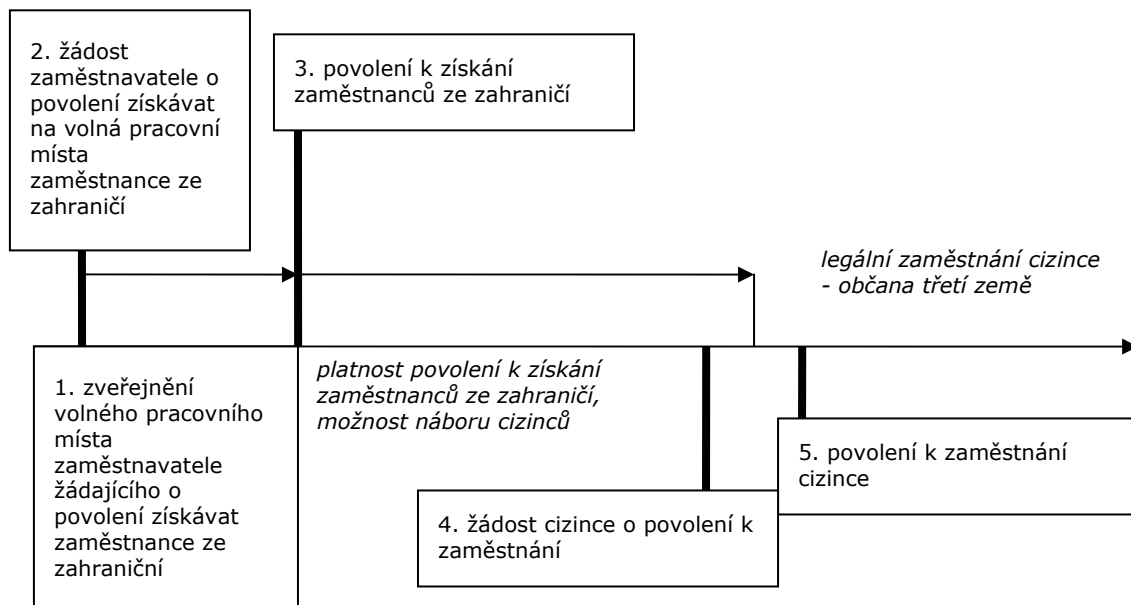
- a) občany EU/EHP a Švýcarska;
- b) občany třetích zemí.

Od 1.5.2004 nejsou již občané EU/EHP a Švýcarska z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince, a tudíž mají volný přístup na český trh práce. Pro výkon svého zaměstnání na území České republiky nepotřebují pracovní povolení, jejich zaměstnavatel má vůči místně příslušnému úřadu práce pouze oznamovací povinnost prostřednictvím tzv. informační karty (§102 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Podmínky pro zaměstnávání občanů třetích zemí stanovuje §85-101 zákona o zaměstnanosti. Tato část zákona hovoří o podmínkách získání pracovního povolení. V této souvislosti je důležité podotknout, že institut pracovního povolení je v současné době jediným možným způsobem, jak regulovat zahraniční zaměstnanost cizinců. Tato regulace se navíc omezuje pouze na regulaci zaměstnanosti občanů třetích zemí, kteří nemají na území České republiky trvalý pobyt.

K legálnímu zaměstnání občanů třetích zemí na území ČR je třeba, aby zaměstnavatel, který má zájem zaměstnat cizince, nejdříve získal *povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí* (viz příloha č. III). Vydání tohoto povolení je vázáno na situaci na trhu práce a je možné jej vydat pouze na volná pracovní místa, na která nelze přijmout uchazeče o zaměstnání. Od vydání rozhodnutí získávat zaměstnance ze zahraničí může zaměstnavatel provádět nábor zahraničních pracovníků. Žádost o *povolení k zaměstnání cizince* podává cizinec, který má přislíbeno na území České republiky zaměstnání. Toto povolení se vydává pro konkrétního zaměstnavatele a konkrétní pracovní místo a úřad práce jej může vydat pouze za podmínky, že se jedná o ohlášené volné pracovní místo, které nelze s ohledem na požadovanou kvalifikaci nebo nedostatek volných pracovních sil obsadit jinak. Při vydávání povolení k zaměstnání opět úřad práce přihlíží k situaci na trhu práce. Postup při zaměstnávání občanů třetích zemí znázorňuje schéma.

Obrázek č. 2 **Postup při zaměstnávání občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců**

Z hlediska nového zákona o zaměstnanosti je za zaměstnání považováno i plnění běžných úkolů zajišťovaných společníkem, statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu obchodní společnosti nebo členem družstva či členem statutárního orgánu družstva. Společníci obchodních společností a členové družstev také musí získat pro výkon této činnosti na našem území pracovní povolení. Tato povinnost žádat o pracovní povolení se objevuje až od roku 2004. Změnu právní úpravy si vyžádalo zneužívání těchto činností k obcházení podmínek zaměstnávání, zejména pak podmínek spojených s vydáváním pracovních povolení.

Platnost pracovního povolení pro cizince je 1 rok od vydání, přičemž je možné jeho každoroční prodloužení. Po pěti letech nepřetržité práce v České republice pak může občan třetí země získat trvalý pobyt. Získání trvalého pobytu mění významným způsobem podmínky zaměstnávání cizince ze třetí země, neboť trvalý pobyt opravňuje cizince k volnému pohybu na trhu práce, respektive k zaměstnávání na území ČR bez pracovního povolení. Občan třetí země s trvalým pobytem získává z hlediska zaměstnávání stejná práva a stejné postavení jako občan ČR, včetně nároku na vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání, nároku na opatření aktivní politiky zaměstnanosti a v neposlední řadě také nároku na dávky v nezaměstnanosti.

Nespornou výhodou institutu pracovního povolení je numerická a strukturální regulace zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců. Omezený přístup k pracovním povolením však vytlačuje část zahraniční zaměstnanosti do sféry živnostenského podnikání. Nevýhodou současné právní úpravy podmínek vydávání pracovního povolení je jeho omezení na jednoho zaměstnavatele a nutnost každoročního prodloužování. Do budoucna se proto uvažuje o prodloužování pracovních povolení v závislosti na délce přítomnosti na českém trhu práce (tzv. 1+2+2 model).

Podnikání cizinců s živnostenským oprávněním

Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání mohou cizinci na území České republiky podnikat jako zahraniční fyzické osoby, mohou na našem území zakládat právnické osoby nebo na našem území mohou zřizovat organizační složky svého podniku v zahraničí. Zahraniční fyzickou osobou jsou občané třetích zemí bez trvalého pobytu na území ČR. Občané třetích zemí však podle platné novely živnostenského zákona nepotřebují k vydání živnostenského oprávnění povolení k pobytu za účelem podnikání, ale pouze povolení k dlouhodobému pobytu bez ohledu na účel pobytu. Vznik živnostenského oprávnění u zahraniční fyzické osoby je podmíněn zápisem do obchodního rejstříku. Podnikáním na základě živnostenského oprávnění mnoho občanů třetích zemí obchází povinnost získat od úřadu práce pracovní povolení, neboť při udělování živnostenského oprávnění není zkoumána situace na trhu práce.

Občané EU/EHP a Švýcarska, cizinci s trvalým pobytem a azylanté mají v oblasti živnostenského podnikání stejné právní postavení jako občané ČR. Živnostenské oprávnění u této skupiny cizinců vzniká dnem ohlášení, případně nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese.

Do celkového počtu cizinců s živnostenským oprávněním jsou zahrnuti občané EU/EHP a Švýcarska, cizinci s trvalým pobytem, azylanti a cizinci s pobytem na území České republiky, kteří získali živnostenské oprávnění.

Vstup a pobyt cizinců na území České republiky

Výkon práce na území České republiky je podmíněn získáním povolení k pobytu. Podmínky pobytu cizinců na území ČR upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Cizincem se ve smyslu cizineckého zákona rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, a to včetně občana EU. Cizinecký zákon přesto stanoví odlišný režim pro vstup a pobyt občanů EU a jejich rodinných příslušníků na území ČR. Na občany Evropské unie se vztahuje právo volného pohybu osob vyplývající ze Smlouvy o založení Evropských společenství. Z uvedeného důvodu není pobyt občanů ostatních států Evropské unie na území České republiky podmíněn vydáním jakéhokoliv povolení k pobytu. V případě, že chce občan jiného členského státu pobývat na území České republiky po dobu delší než 3 měsíce (např. z titulu zaměstnání, podnikání, studia), je oprávněn požádat o vydání "*povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství*". Vydání uvedeného povolení k pobytu však není podmínkou výkonu např. zaměstnání či jiné činnosti. Občan Evropské unie může požádat o vydání povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu (tzv. "zvláštní pobytové povolení").

Vstup a pobyt občanů třetích zemí je na druhou stranu vždy podmíněn vydáním některého z typů povolení k pobytu. Cizinecký zákon rozlišuje tři typy pobytu cizinců na území České republiky, a to pobyt přechodný, trvalý a pobyt bez víza.⁶ Kromě přechodného pobytu bez víza mohou cizinci na našem území pobývat na základě krátkodobých víz, víza k pobytu nad 90 dnů (§30 cizineckého zákona) a povolení

---

⁶ Bez víza mohou na území ČR pobývat cizinci, kteří jsou podle nařízení Rady (ES) č. 539/2001 uvedeni na tzv. „bílé seznamu“, čili jsou osvobozeni od vízové povinnosti při pobytu nepřesahujícím 3 měsíce (Informační, 2006).

k dlouhodobému pobytu (§42 cizineckého zákona). Povolení k dlouhodobému pobytu lze opakovaně prodlužovat. Po pěti letech nepřetržitého pobytu v ČR na základě víza k pobytu nad 90 dnů a povolení k dlouhodobému pobytu je cizinec oprávněn požádat o trvalý pobyt v České republice (zákon č. 326/1999 Sb.). Cizinec s trvalým pobytem pak má ve většině oblastí života stejné právní postavení jako občan ČR.

U občanů třetích zemí pracujících v České republice stále ještě převažují povolení k dlouhodobému pobytu před povolením k trvalému pobytu. K 31.12.2006 pracovalo v České republice na základě pracovního povolení 61 452 občanů třetích zemí a tuto skupinu tvoří právě cizinci s některým typem přechodného pobytu. Ke stejnému datu tvořila zaměstnanost na základě informačních karet, tedy převážně zaměstnanost cizinců s trvalým pobytem, 6 777 pracovníků občanů EU.

Při formulaci opatření migrační, imigrační, ale i integrační politiky je proto třeba brát v úvahu, že podmínky pro vstup a pobyt cizinců na našem územím jsou jedním z klíčových faktorů ovlivňujících úroveň legální, ale také nelegální zaměstnanosti v České republice, respektive jednou z nejvýznamnějších vstupních bran na trh práce v ČR.

4. Teoretická východiska zahraniční pracovní migrace

Ekonomická a sociologická teorie poskytuje několik vysvětlení, proč jsou určitá pracovní místa obsazována pracovní silou ze zahraničí. Záměrem této části textu je vytvoření teoretického rámce pro následnou analýzu příčin a důsledků pracovní migrace v České republice. Tímto teoretickým rámcem budou vybrány explanační teorie migrace.

Neoklasická ekonomická teorie vysvětluje migraci prostřednictvím konceptu racionálně kalkulujícího jedince, který se rozhoduje tak, aby maximalizoval svůj zisk z možné migrace. Migrace je v tomto ohledu podmíněna celou řadou faktorů, které působí jednak na straně zdrojové země migrace (tzv. *push factory*), jednak na straně cílové země migrace (tzv. *pull factory*). Z hlediska neoklasické ekonomické teorie jsou nejvýznamnějším faktorem migrace rozdílné úrovně mezd mezi zdrojovou a cílovou zemí migrace. K dalším faktorům migrace patří životní úroveň, technologické vybavení, poptávka na pracovním trhu, nezaměstnanost a celkové vyhlídky socio-ekonomického vývoje. Kritici této teorie poukazují na nezpochybnitelný význam dalších okolností, jako jsou transakční náklady spojené s mobilitou a sociální a psychologické vlivy podmiňující sklon k migraci.⁷

Přesto je možné očekávat, že v zemích s rozdílnou úrovní socioekonomického vývoje bude velká část pracovní migrace podmíněna právě těmito faktory, zejména v případě malé geografické vzdálenosti mezi zdrojovou a cílovou zemí pracovní migrace, jako je tomu v regionu střední a východní Evropy.

Teorie segmentovaného pracovního trhu považuje za hlavní faktor migrace hierarchickou segmentaci trhu pracovních míst a náborové politiky zaměstnavatelů. Sekundární trh práce nabízí nestabilní, špatně placená pracovní místa s nízkým sociálním statutem a s výrazně omezenou možností postupu (tzv. „*dead-end-jobs*“). Domácí pracovní síla se těmito pracovními místy vyhýbá, čímž je vysvětlena poptávka po dodatečné pracovní síle. Tato poptávka se vyskytuje i při vysoké míře nezaměstnanosti. Imigranti jsou nejvhodnější skupinou k zaplnění tohoto prostoru. Částečně se tak děje vlivem mzdových rozdílů mezi zemí původu a zemí cílovou, částečně také proto, že zahraniční pracovníci jsou nájímáni na krátkodobé úvazky a centrum jejich zájmů je stále v jejich původní zemi. Migranti se tak méně zajímají o sociální status plynoucí z práce nebo o šance na postup v hostitelské zemi. Nespojují své sebehodnocení a identitu se svým sociálním postavením v hostitelské zemi, ale spíše se svou zemí původu, kde se jejich status zvýší vlivem výtěžků v zahraničí. Práce v hostitelské zemi jsou tak odděleny od jejich sociální identity, která má stále kořeny v sociální struktuře země původu (Baršová, Barša, 2005: 271).

Massey (2005) v této souvislosti dokonce hovoří o terciární struktuře postindustriálního pracovního trhu. Tzv. *terciární sektor pracovního trhu* tvoří pracovní místa, která jsou automaticky přiřazována cizincům, zejména z důvodů jejich nízké atraktivity pro domácí pracovní sílu. Indikátorem existence terciálního trhu práce může

---

⁷ Straubhaar (2001) pomocí konceptu „*value of immobility*“ vysvětluje, proč většina lidí preferuje život a práci v zemi původu před pracovní migrací i při vysoké atraktivitě a přínosu zahraniční pracovní migrace. Podle tohoto autora je to dáno specifickým nepřenositelným lokálním „*know-how*“, které by v případě migrace muselo být obtížně získáváno v nové zemi. Tento koncept je použitelný zejména v případě dlouhodobé či trvalé pracovní migrace a je možné jej užít také při vysvětlování nižšího migračního potenciálu starších věkových kategorií.

být vyšší zaměstnanost v některých sektorech pracovního trhu ve srovnání s domácí populací a/nebo specifická poptávka zaměstnavatelů po zahraniční pracovní síle.

Teorie migračních sítí a teorie sociálního kapitálu jsou pak teoretickým vysvětlením udržení vysokého podílu migrantů z určitých zdrojových zemí migrace na celkové míře jejich zaměstnanosti. Cizinci, kteří již pracují v cílových zemích migrace, snižují pro své přátele a příbuzné náklady a rizika plynoucí z migrace, čímž působí na odstraňování mnoha bariér migrace. Tendence migrovat a setrvávat v určitých destinacích, kde se koncentrují imigranti stejného občanství, je označována jako tzv. „*family and friend effect*“ (Massey, 2005:130). S tímto jevem se v České republice setkáváme zejména u těch státních občanství, která dlouhodobě vykazují vysokou míru zaměstnanosti. Jedná se zejména o občany Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu, Polska a Moldavska.

Struktura zahraniční pracovní migrace je tedy podmíněna: legislativními podmínkami, hospodářským vývojem v cílové a zdrojové zemi migrace, poptávkou po pracovní síle, rolí cizinců na trhu práce a v neposlední řadě také vytvořenou strukturou migračních sítí.

Na základě výše uvedených poznatků o determinantech zahraniční pracovní migrace a vzhledem k poznatkům o možných faktorech migrace se budeme věnovat následujícím charakteristikám zahraniční pracovní migrace v České republice:

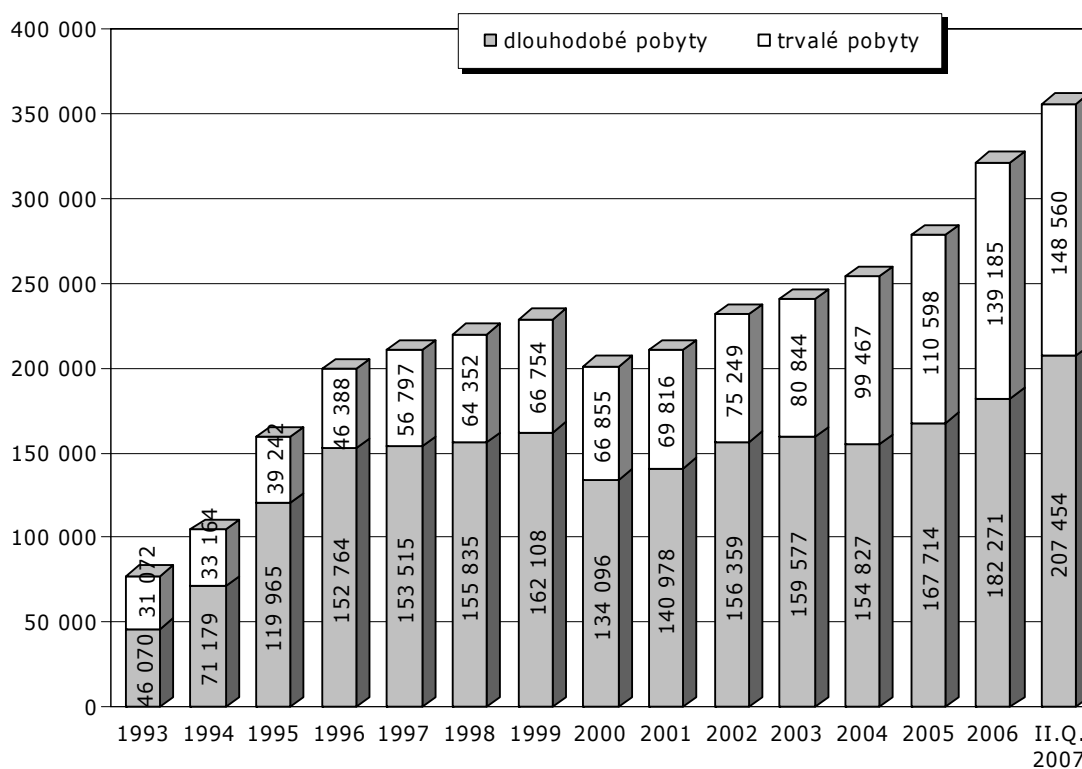
- vývojem počtu cizinců na území České republiky z hlediska typu a účelu pobytu a vývojem celkové zahraniční zaměstnanosti;
- charakterem zahraniční zaměstnanosti z hlediska jednotlivých typů ekonomické činnosti;
- charakterem zahraniční zaměstnanosti dle jednotlivých zdrojových zemí migrace;
- zaměstnaností cizinců dle jednotlivých odvětví ekonomické činnosti a zaměstnaností v jednotlivých sektorech trhu práce;
- poptávkou po zahraniční pracovní síle;
- zaměstnaností z hlediska genderu a věku;
- nezaměstnaností cizinců;
- regionální dimenzí zahraniční zaměstnanosti.

Pro analýzu byla použita zejména data Českého statistického úřadu (publikace *Cizinci v České republice 2006*, *Cizinci v České republice 2002* a údaje zveřejněné na webových stránkách ČSÚ) a data monitoringu Ministerstva práce a sociálních věcí, která jsou každoročně publikována v bulletinu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí s názvem „*Mezinárodní pracovní migrace v ČR*“.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Statistické údaje o vývoji počtu cizinců s povolením k pobytu v České republice potvrzují trend vzrůstajícího počtu cizinců na našem území. Česká republika se tak stává cílovou zemí migrace, ať už migrace krátkodobé, dlouhodobé či trvalé. Zatímco v roce 1993 pobývalo na území novodobé České republiky 77 668 cizinců s povolením k pobytu, o 13 let později, v roce 2006, jejich počet vzrostl takřka čtyřnásobně na 321 456 cizinců s pobytem na území ČR. Údaje za první pololetí roku 2007 svědčí o dalším nárůstu o 34 558 cizinců.⁸ Podíl cizinců s povolením k pobytu na obyvatelstvu postupně narůstá. Zatímco v roce 1993 činil 0,8 %, v roce 2006 to bylo již 2,9 %.

Graf č. 1 Vývoj počtu cizinců s povolením k pobytu v ČR (1993 - II. čtvrtletí 2007)

Zdroj: Český statistický úřad

Význam opatření podporujících sociální a ekonomickou integraci cizinců zesiluje především trend vzrůstajícího počtu cizinců s povolením k trvalému pobytu. Tato skupina cizinců má v mnoha oblastech života stejné právní postavení jako občané České republiky (např. podmínky podnikání, zaměstnání, nároky na dávky státní

⁸ Zdroj: Český statistický úřad

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

sociální podpory apod.). Povolení k trvalému pobytu k 31.12.2006 tvořila 43 % ze všech typů pobytů. Podíl cizinců s povolením k pobytu přechodnému a dlouhodobému činil 48 %, pobyt na základě víza nad 90 dnů 8,4 % a 0,6% tvořili cizinci s platným azylem na území České republiky. Podíl cizinců s trvalým pobytem na celkovém počtu cizinců od roku 1996 každoročně roste, a to z hodnoty 23 % na 43 % v roce 2006. Růst počtu cizinců s trvalým pobytem mění z dlouhodobého hlediska národnostní a etnickou strukturu společnosti.

Důvody příchodu cizinců na území České republiky jsou v první řadě ekonomické, neboť nejvíce povolení k pobytu je každoročně udělováno za účelem zaměstnání. K 31.12.2006 bylo v České republice uděleno 107 801 povolení k pobytu za účelem zaměstnání. Z hlediska absolutní četnosti dále následuje povolení k pobytu pro rodinné příslušníky a za účelem sloučení rodin (99 959), povolení k trvalému pobytu (52 377) a povolení k pobytu za účelem podnikání na živnostenský list (22 018).

Tabulka č. 1 **Cizinci s povolením k pobytu podle účelu pobytu v ČR (stav k 31.12.2006)**

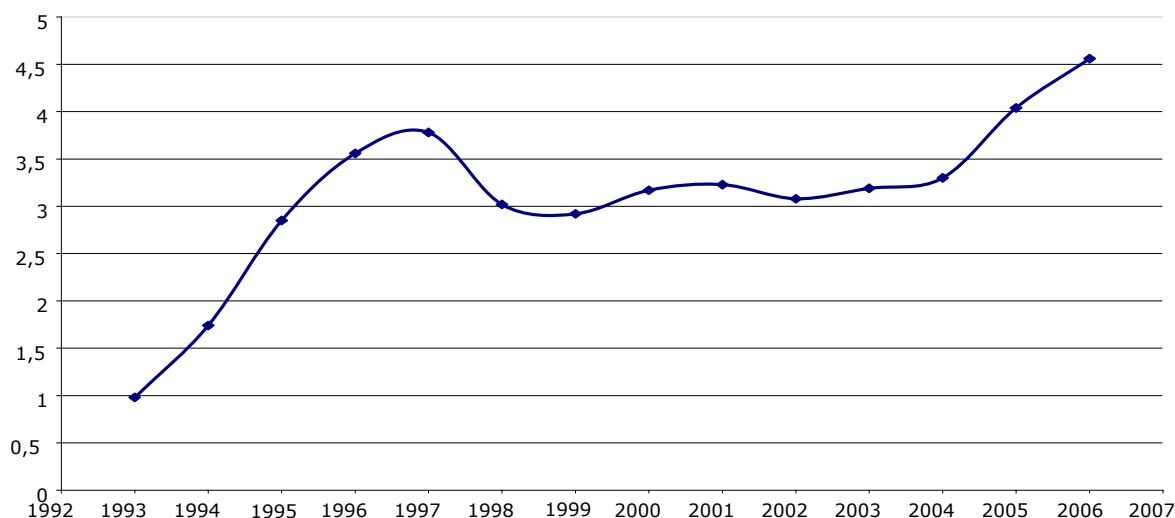
účel pobytu	počet povolení
studium a praxe	5 500
podnikání na živnostenský list	22 018
společník v právnické osobě	2
zaměstnání	107 801
ostatní ekonomické aktivity	159
volné právo usídlení (krajané,...)	2 314
usídlení (povolení k trvalému pobytu)	52 377
rodinní příslušníci a sloučení rodiny	99 959
azylanti	1 932
humanitární statut; dočasná ochrana	329
ostatní	3 845
celkem	296 236

Zdroj: Český statistický úřad

S rostoucím počtem cizinců na našem území a růstem podílu povolení k pobytu za účelem zaměstnání a podnikání stoupá podíl cizinců na pracovní síle v České republice. Podíl cizinců na pracovní síle tvořil 4,6 % v roce 2006. Z následujícího grafu je patrné, že podíl cizinců na pracovní síle výrazně rostl v prvních letech po vzniku České republiky v roce 1993. Tento vývoj byl dán poměrně volnými legislativními podmínkami pro zaměstnání a podnikání cizinců na našem území prakticky až do roku 1997. Změna směrem k restriktivnímu přístupu k zahraniční pracovní migraci byla mimo jiné podmíněna vzrůstající mírou nezaměstnanosti, ale také, jak uvádí Baršová a Barša (2005), snahou o vyhovění požadavkům na přistoupení České republiky do Evropské unie. Výraznější růst podílu cizinců na pracovní síle lze opět zaznamenat po roce 2004 v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Kromě zjednodušení přístupu občanů EU/EHP na český trh práce a zvýšení atraktivity České republiky pro zaměstnání a podnikatelské aktivity i pro občany třetích zemí lze tento nárůst přičíst i neuspokojené poptávce českých zaměstnavatelů po pracovní síle v určitých odvětvích výroby a služeb, o čemž bude pojednáno dále v textu.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Graf č. 2 **Podíl cizinců na pracovní síle v ČR (časová řada 1993 - 2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007*
Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 4. Praha: VÚPSV, 2000*

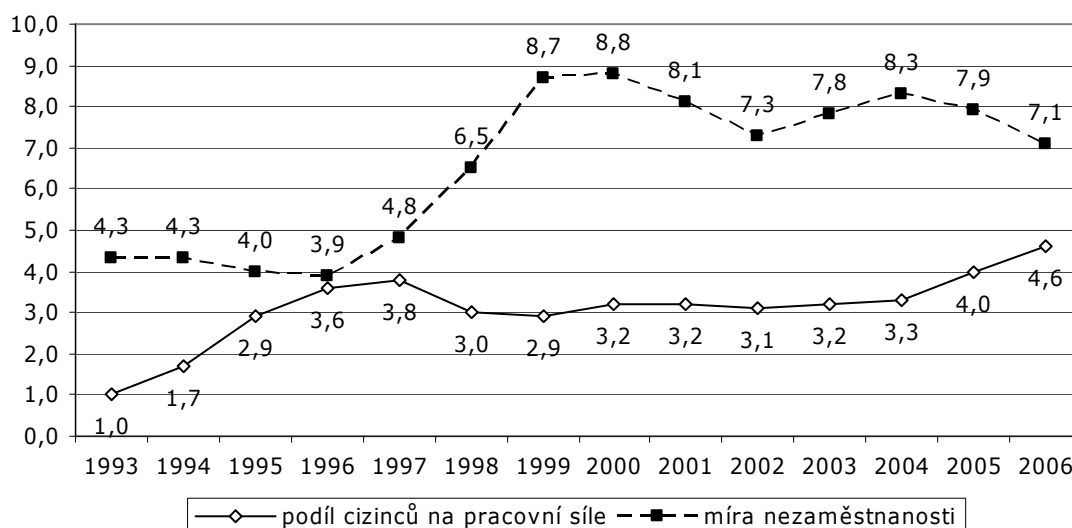
Vývoj zahraniční zaměstnanosti je třeba posuzovat v kontextu celkového socio-ekonomického vývoje, který ovlivňuje poptávku po pracovní síle a je významným pull faktorem zahraniční migrace.

Následující graf poskytuje srovnání vývoje zahraniční zaměstnanosti měřeného jako podíl cizinců na pracovní síle s mírou nezaměstnanosti. Z vývojového grafu je patrný pokles zahraniční zaměstnanosti v restriktivním období vývoje migrační politiky v České republice po roce 1997. Na tomto poklesu se výrazným způsobem projevil 40% pokles vydaných pracovních povolení občanům Ukrajiny, který byl způsoben dohodou mezi vládou České republiky a Ukrajinou, která stanovovala roční kvóty pro zaměstnávání Ukrajinců. Hlavním impulzem restrikce byla rostoucí míra nezaměstnanosti, což je také patrné z grafu. Od roku 2002 pak dochází k současnému růstu míry nezaměstnanosti a podílu zahraniční pracovní migrace. Za jednu z možných příčin lze považovat strukturální nesoulad poptávky a nabídky na trhu práce. Růst míry nezaměstnanosti a současně podílu zahraniční pracovní migrace způsobují částečně také malé rozdíly mezi sociálními dávkami a příjmy ze zaměstnání na sekundárním trhu práce, které podporují vznik terciárního trhu práce, jehož pracovní místa jsou pro svou neatraktivitu přiřazována cizincům. Přesnější odpověď na otázku, zda se na tomto vývoji podílí spíše strukturální nesoulad na trhu práce či nezáměr domácí pracovní síly obsazovat určité sektory trhu práce by poskytla detailní analýza regionálních trhů práce.

Od roku 2005 pozorujeme nejnovější trend sblížení obou křivek. Od tohoto roku dochází k poklesu míry nezaměstnanosti za současného přetrvávajícího nárůstu podílu cizinců na pracovní síle. Na tomto trendu se kromě výše uvedených vlivů podílí pozitivní vývoj české ekonomiky v posledních letech měřený meziročním růstem reálného HPD, jehož výrazný růst byl zaznamenán právě v roce 2005.⁹

⁹ Meziroční růst reálného HDP: 4,6 % v roce 2004, 6,5 % v roce 2005 a 6,4 % v roce 2006.

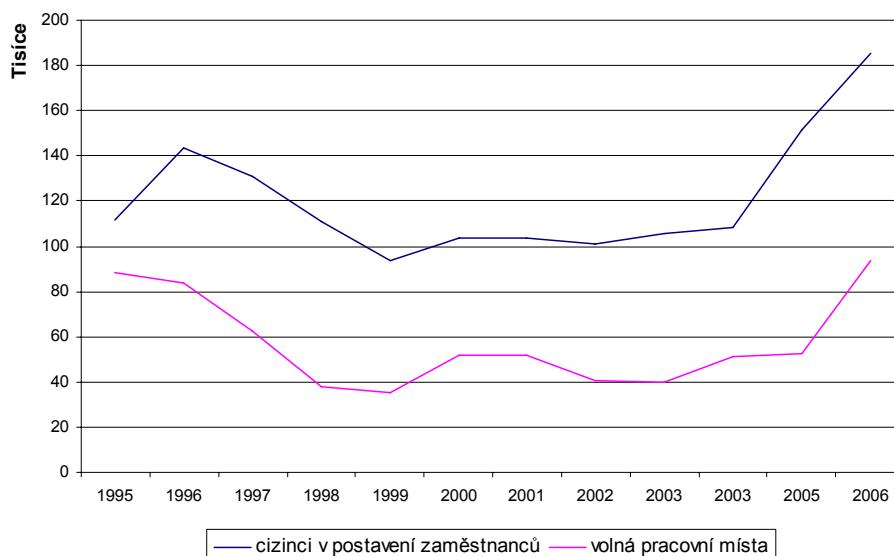
Graf č. 3 Vývoj podílu cizinců na pracovní síle a vývoj nezaměstnanosti v České republice

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007
 Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 4. Praha: VÚPSV, 2000
 Český statistický úřad

Z analytického hlediska je zajímavé sledovat vývoj zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců a volná pracovní místa, protože jedním z možných řešení neuspokojené poptávky je nábor zahraniční pracovní síly. Následující graf potvrzuje tento předpoklad. Vývoj počtu cizinců v postavení zaměstnanců prakticky kopíruje vývoj počtu volných pracovních míst, což potvrzuje, že zahraniční pracovníci jsou významným zdrojem řešení nesouladu mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce.

Graf č. 4 Cizinci v postavení zaměstnanců a volná pracovní místa (stav k 31.12)

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007
 Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 4. Praha: VÚPSV, 2000
 Český statistický úřad

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Závěr této kapitoly obsahuje přehled hlavních ukazatelů zaměstnanosti cizinců v České republice. Detailní struktura jednotlivých ukazatelů a jejich význam z hlediska postavení a integrace cizinců na trhu práce bude předmětem kapitol následujících.

Tabulka č. 2 **Souhrnné údaje charakterizující zahraniční zaměstnanosti v České republice (k 31.12.2006)**

zaměstnanost	počet cizinců
celková pracovní síla	5 495 811
povolení k zaměstnání cizinců	61 452
informační karty - občané třetích zemí	6 777
informační karty - občané EU/EHP a Švýcarska	116 846
občané třetích zemí v postavení zaměstnanců celkem	68 229
cizinci v postavení zaměstnanců celkem	185 075
cizinci s živnostenským oprávněním celkem	65 722
celková zaměstnanost cizinců	250 797
podíly	%
podíl cizinců na pracovní síle	4,6
podíl cizinců v postavení zaměstnanců na pracovní síle	3,4
podíl cizinců s živnostenským oprávněním na pracovní síle	1,2
podíl cizinců v postavení zaměstnanců na celkové zaměstnanosti cizinců	73,8
podíl cizinců s živnostenským oprávněním na celkové zaměstnanosti cizinců	26,2
podíl občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců	63,1
podíl občanů třetích zemí (informační karty) na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců	3,7
podíl občanů třetích zemí (pracovním povolení) na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců	33,2
podíl občanů třetích zemí, kteří k výkonu svého zaměstnání na území ČR nepotřebují pracovní povolení, na celkovém počtu občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců	9,9

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)*

5.1 Zahraniční zaměstnanost dle typu ekonomické aktivity a zdrojových zemí pracovní migrace

V této kapitole se budeme věnovat souběžně dvěma charakteristikám pracovní migrace, a to typu ekonomické aktivity a zdrojové zemi pracovní migrace. O těchto dvou charakteristikách v rámci jedné kapitoly bude pojednáno proto, že odlišné legislativní podmínky (tzv. vstupní brány) pro výkon jednotlivých typů ekonomické aktivity do značné míry souvisí právě se zdrojovou zemí pracovní migrace.

Po úvodní informaci o nejčastějších občanstvích z hlediska celkové zaměstnanosti, zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců a cizinců s živnostenským oprávněním bude analyzována zvláště kategorie občanů EU/EHP a Švýcarska a kategorie občanů třetích zemí.

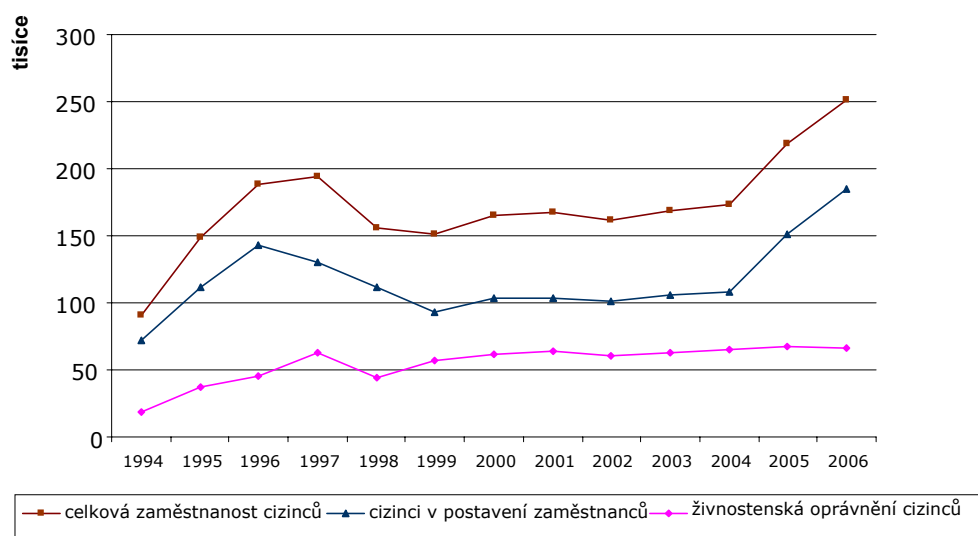
Celkové zahraniční zaměstnanosti výrazně dominují cizinci v postavení zaměstnanců, jejichž podíl k 31.12.2006 činil 74 %. Ve srovnání se strukturou zaměstnanosti v národním hospodářství je u cizinců relativně vyšší podíl osob podnikajících na základně živnostenského oprávnění.¹⁰ Získání živnostenského

¹⁰ Podle výsledku výběrových šetření pracovních sil v roce 2006 bylo z celkového počtu 4 428,1 tis. pracujících (včetně členů produkčních družstev) 4 048,3 tis. osob v postavení zaměstnanců. Podíl osob v postavení zaměstnanců tak činí 83,8 %. Zaměstnanost v podnikatelském sektoru činí 16,1 %.

oprávnění je pro řadu cizinců jednodušší vstupní branou na trh práce než pracovní povolení, což lze považovat za hlavní příčinu tohoto stavu.

Z následujícího grafu je patrná podmíněnost míry zaměstnanosti v jednotlivém typu ekonomické aktivity legislativními podmínkami a jejich změnou. Kromě legislativních změn v podmínkách zaměstnávání cizinců se ve tvaru vývojových křivek odráží také změny ve vývoji situace na trhu práce.

Graf. č. 5 **Vývoj zaměstnanosti cizinců dle typů ekonomické aktivity (1994-2006)**

Zdroj: Český statistický úřad
Cizinci v České republice 2002. Praha: Český statistický úřad, 2002

Počet cizinců v postavení zaměstnanců do první poloviny 90. let každoročně narůstal, což bylo dáno zejména liberálnější přístupem k jejich zaměstnávání, restrukturalizací ekonomiky a v neposlední řadě také nízkou mírou nezaměstnanosti v tomto období. Tento vývoj kulminoval v roce 1996. V následujících letech došlo vlivem restriktivních opatření v oblasti zaměstnávání cizinců k více než polovičnímu poklesu počtu cizinců v postavení zaměstnanců. Ze 143 246 cizinců v postavení zaměstnanců v roce 1996 došlo k poklesu na 93 466 v roce 1999. Počet cizinců v postavení zaměstnanců začal opět narůstat v roce 2000, přičemž výraznější tempo růstu zaznamenáváme od roku 2005. Meziroční nárůst cizinců v tomto roce činil 43 752. Výrazný nárůst zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců od roku 2005, který vzhledem k vysokému podílu této skupiny ovlivňuje celkovou zaměstnanost cizinců, můžeme vysvětlit vzájemným působením několika faktorů. V první řadě se jedná o pozitivní vývoj české ekonomiky a s tím související vysoký počet volných pracovních míst. Jedním z možných řešení neuspokojené poptávky na pracovním trhu je právě zahraniční pracovní migrace. Kromě pozitivního ekonomického vývoje lze usuzovat také na vliv vstupu České republiky do Evropské unie, který na zahraniční pracovní migraci působí ve dvou směrech. Na jednu stranu je významným pull faktorem, neboť zvyšuje atraktivitu země v souvislosti s očekávanými pozitivními změnami vstupu do EU na socioekonomický vývoj v České republice. V tomto směru ovlivňuje především vývoj zaměstnanosti občanů třetích zemí. Vstup České republiky do EU také odstranil pro velkou část zahraniční pracovní síly (občany EU/EHP)

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

významnou bariéru pracovní migrace, kterou je institut pracovního povolení. Údaje o změnách zaměstnanosti občanů EU/EHP potvrzují vyšší zaměstnanost těchto občanů v postavení zaměstnanců prakticky u všech státních občanství, nejvýrazněji pak u občanů Slovenska, Polska, Německa, Velké Británie a Francie, a to ve srovnání s rokem 2003, tedy s rokem předcházejícím vstupu ČR do EU. V případě zaměstnanosti občanů Slovenska nelze tento nárůst přičítat volnému pohybu pracovních sil, neboť občané Slovenska mohli na našem území bez omezení pracovat i před tímto datem.¹¹

Ve vývoji zaměstnanosti cizinců s živnostenským oprávněním zaznamenáváme dva výrazné zlomové body. Prvním z nich je třetinový pokles počtu cizinců v roce 1998 oproti roku předcházejícímu. Tento pokles byl způsobený novelou živnostenského zákona, která zpřísnila podmínky podnikání tím, že stanovila cizincům podnikajícím na území ČR povinnost předkládat nové doklady ke stávajícím živnostenským oprávněním. Cizincům, kteří tuto povinnost nesplnili, skončilo oprávnění podnikat na území ČR. Převážná většina z nich však pokračovala v podnikání nelegálním způsobem. K mírnému poklesu v počtu živnostenských oprávnění došlo po roce 2001 taktéž v souvislosti s novelou živnostenského zákona, která zpřísnila podmínky pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání. Od roku 2003 dochází k opětovnému nárůstu počtu živnostenských oprávnění cizinců až do roku 2006. Od roku 2006 již cizinci pro účely živnostenského podnikání nemusí předkládat povolení k pobytu za účelem podnikání, ale pouze povolení k dlouhodobému pobytu bez ohledu na účel pobytu. Pokles počtu živnostenských oprávnění v tomto roce pravděpodobně odráží pokles zájmu o tuto formu ekonomické činnosti.

Tabulka č. 3 **Vývoj počtu ekonomicky aktivních cizinců dle typu ekonomické aktivity (1994-2006)**

rok	celkem	cizinci v postavení zaměstnanců	cizinci s živnostenským oprávněním
1994	90 730	72 080	18 650
1995	148 855	111 859	36 996
1996	188 745	143 246	45 499
1997	193 958	130 767	63 191
1998	155 448	111 247	44 201
1999	150 881	93 466	57 415
2000	164 987	103 647	61 340
2001	167 652	103 652	64 000
2002	161 711	101 179	60 532
2003	168 031	105 738	62 293
2004	173 203	107 984	65 219
2005	218 982	151 736	67 246
2006	250 797	185 075	65 722

Zdroj: Český statistický úřad
Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Z hlediska celkové zaměstnanosti cizinců dle zdrojových zemí migrace jen mírně převažuje zaměstnanost občanů EU/EHP (51,7 %) nad zaměstnaností občanů třetích zemí (48,3 %). Výraznější rozdíly vykazují až jednotlivé typy ekonomické činnosti. Zatímco u cizinců v postavení zaměstnanců výrazně dominují občané EU/EHP, v případě zaměstnání na základě živnostenského oprávnění dominují občané třetích zemí. Tento vyšší podíl živnostenských oprávnění občanů třetích zemí lze vysvětlit zejména upřednostňováním zaměstnávání na živnostenský list před žádostmi

¹¹ Občané Slovenska byli na úřadech práce pouze evidováni prostřednictvím tzv. registračních karet.

o pracovní povolení, jehož vydání se řídí aktuální situací na trhu práce a pro mnohé profese může být obtížné jej vůbec získat.

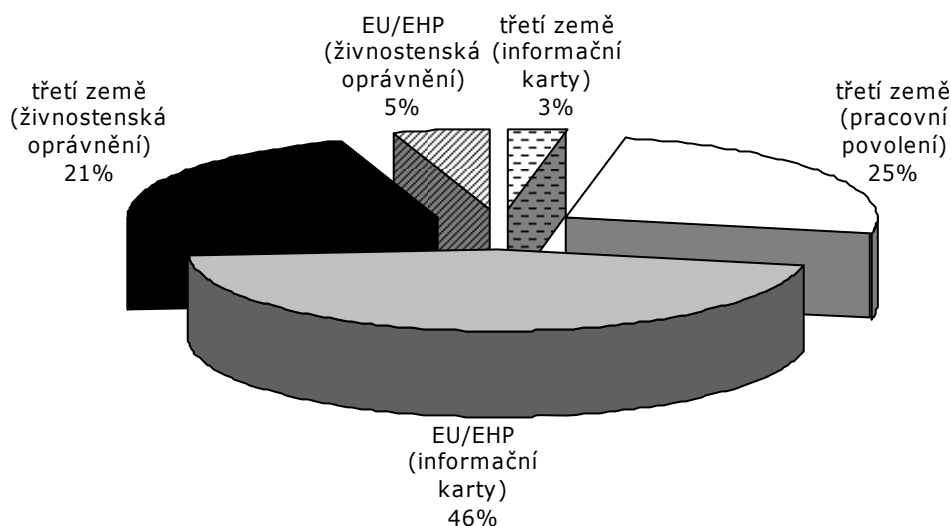
Tabulka č. 4 **Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska a občanů třetích zemí dle jednotlivých typů ekonomické aktivity (stav k 31.12.2006)**

kategorie	celková zaměstnanost cizinců		cizinci v postavení zaměstnanců		cizinci s živnostenským oprávněním	
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
EU/EHP	129 747	51,7	116 846	63,1	12 901	19,6
třetí země	121 050	48,3	68 229	36,9	52 821	80,4
celkem	250 797	100,0	185 075	100,0	65 722	100,0

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007*
Český statistický úřad (upraveno)

Následující graf znázorňuje pět základních forem zaměstnanosti z hlediska zdrojových zemí, typu ekonomické aktivity a vstupní brány na trh práce (myšleno živnostenské oprávnění, informační karta, pracovní povolení). Z grafu je patrné, že nejvyšší podíl na celkové zaměstnanosti tvoří informační karty občanů EU/EHP (46 %) a následně pracovní povolení občanů třetích zemí (25 %). Výrazný podíl na celkové zaměstnanosti tvoří také živnostenská oprávnění občanů třetích zemí (21 %). Nejnižší podíl pak tvoří živnostenská oprávnění občanů EU/EHP (5 %) a informační karty občanů třetích zemí (3 %).

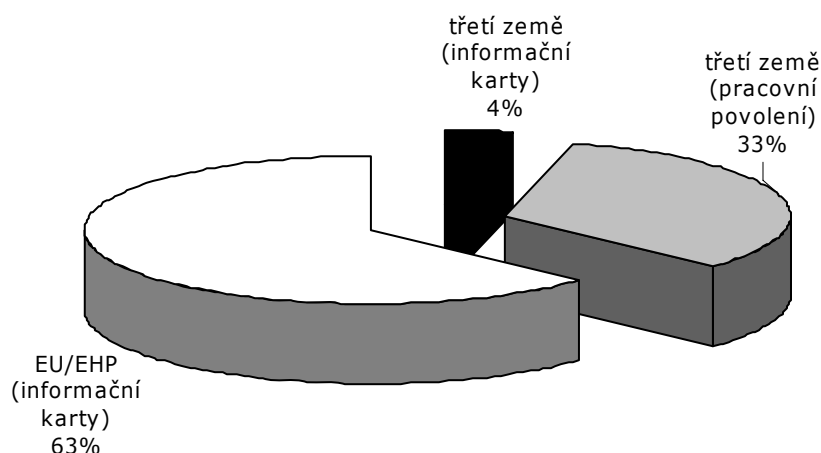
Graf č. 6 **Zaměstnanost cizinců z hlediska podílu zdrojových zemí migrace a typů ekonomické činnosti (stav k 31. 2.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007* (upraveno)

Podíváme-li se na oba typy ekonomické činnosti zvlášť, potom zaměstnanosti v postavení zaměstnanců dominují občané EU/EHP (63 %), následují občané třetích zemí, kteří pro výkon zaměstnání na území České republiky potřebují pracovní povolení (33 %) a nejmenší díl pak tvoří občané třetích zemí s informační kartou (4 %), tedy převážně občané třetích zemí s trvalým pobytem.

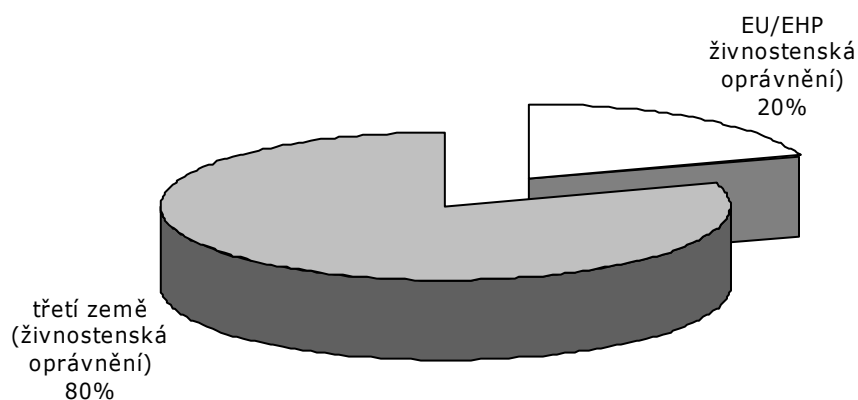
Graf č. 7 **Cizinci v postavení zaměstnanců dle zdrojových zemí migrace a formy evidence na úřadu práce (31.12.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno).*

V případě zaměstnanosti na základě živnostenských oprávnění jednoznačně převažují občané třetích zemí, kteří tvoří 80 % z celkového počtu cizinců s živnostenským oprávněním.

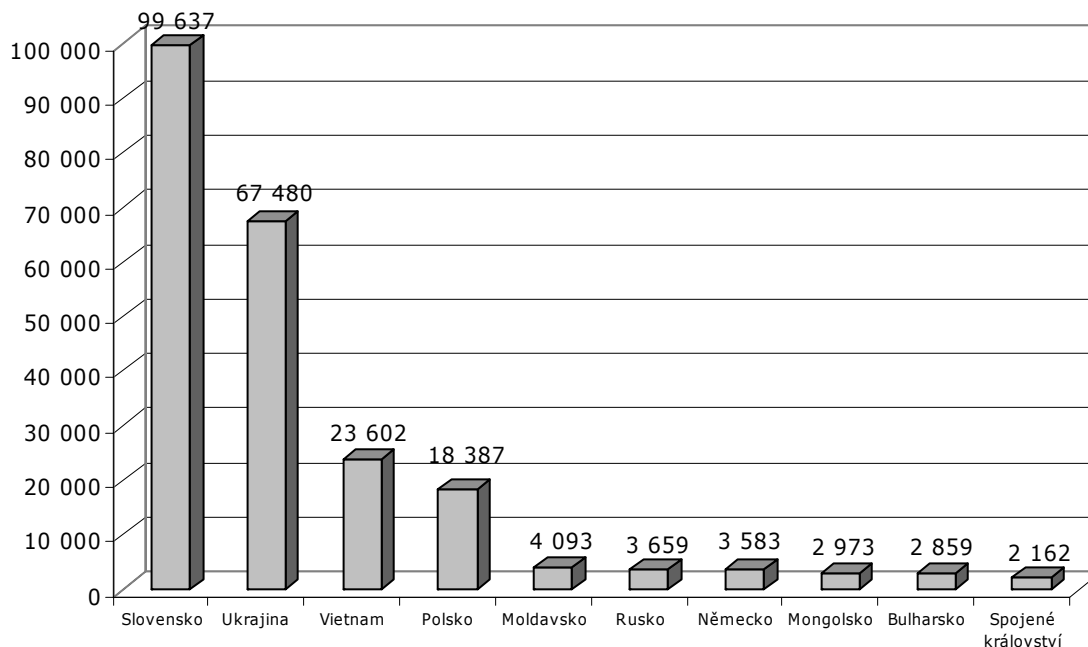
Graf č. 8 **Cizinci s živnostenským oprávněním dle zdrojových zemí migrace (31.12.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno).*

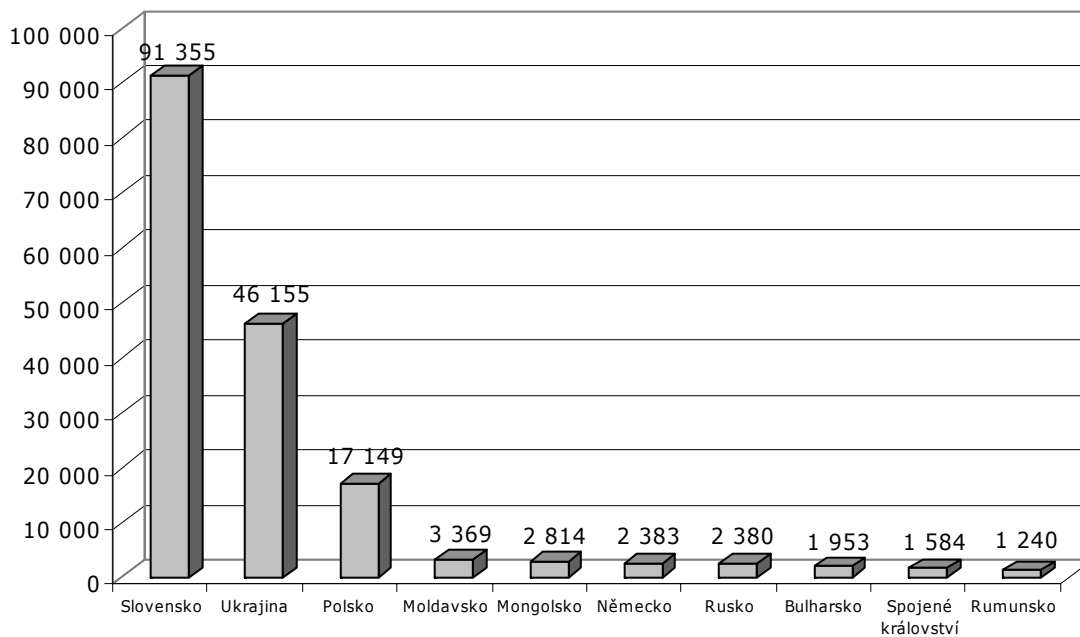
Z hlediska nejčtenějších občanství se na celkové zahraniční zaměstnanosti již tradičně nejvíce podílí občané Slovenska (39,7 %), Ukrajiny (26,9 %), Vietnamu (9,4 %) a Polska (7,3 %). Zatímco občané Slovenska nejvíce ovlivňují zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců, občané Vietnamu pak zaměstnanost na základě živnostenských oprávnění. Z celkového počtu cizinců v postavení zaměstnanců tvoří téměř polovinu (49,4 %) občané Slovenska. Z celkového počtu cizinců s živnostenským oprávněním tvoří 34,9 % Vietnamci a 32,4 % Ukrajinci. Podíl těchto dvou občanství na zaměstnanosti cizinců s živnostenským oprávněním tvoří dohromady 67,3 %. Vietnamci jsou pak občanstvím s nejvyšším podílem podnikatelů, který činí 97,1 % na celkové zaměstnanosti tohoto občanství.

Graf č. 9 **Nejčtenější občanství z hlediska celkové zaměstnanosti (stav k 31.12.2006)**

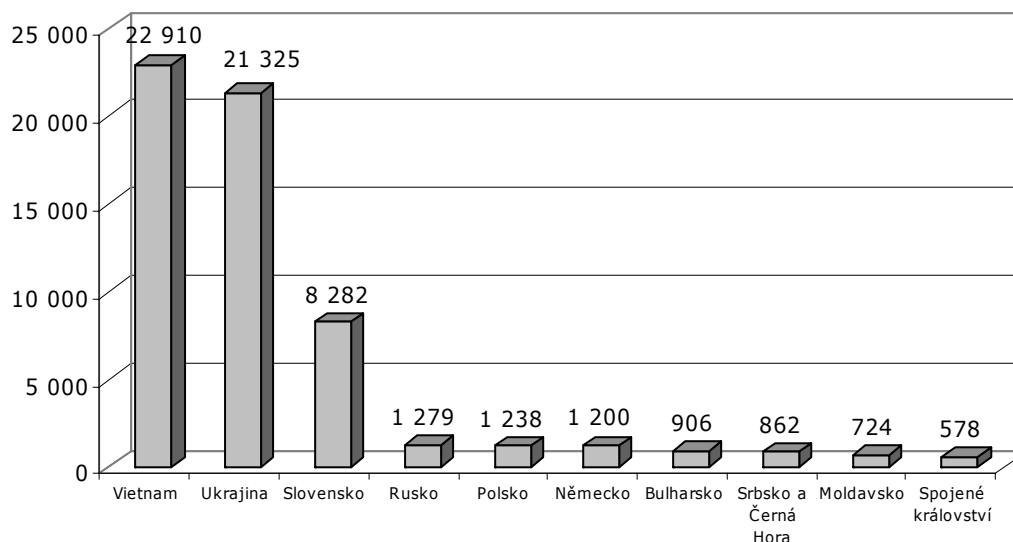
Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 10 **Nejčtenějších občanství z hlediska zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců (stav k 31.12.2006)**

Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 11 **Nejčtenějších občanství z hlediska zaměstnanosti cizinců s živnostenským oprávněním (stav k 31.12.2006)**

Zdroj: Český statistický úřad

Na tradičně vysokém podílu uvedených občanství na zahraniční zaměstnanosti se podílí současně několik faktorů, které při vzájemném působení snižují bariéry migrace a zvyšují podíl daného občanství na zaměstnanosti.

V případě Slovenska, Polska a Ukrajiny se jedná o *geografickou a kulturní blízkost*, která však sama o sobě není významným faktorem migrace, pokud nejsou přítomny další pull a push faktory. Migrace tažená poptávkou a podporovaná *programy pracovní migrace* v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci se objevovala již před rokem 1989. Důsledkem těchto programů aktivní migrační politiky je přetrvávající zaměstnanost občanů Vietnamu a Polska. Podle mezivládních dohod pracovalo na území České republiky ke konci roku 1990 celkem 23 113 občanů Vietnamu a 3 790 občanů Polska (Baršová, Barša 2005: 218).

Na přetrvávající vysoké úrovni zaměstnanosti těchto občanství se podílí také význam sociálního kapitálu a utvořené migrační sítě složené ze známých a příbuzných, kteří již mají zkušenosti s prací v České republice a mohou tedy poskytnout informace o pracovních podmínkách, případně zprostředkovat kontakt na zaměstnavatele.¹²

Významným faktorem současné vysoké míry zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců jsou také přetrvávající *rozdíly ve mzdách mezi zdrojovou a cílovou zemí ekonomické migrace* (údaje o mzdových rozdílech v zemích EU-25 viz příloha IV.). V případě občanů Evropské unie nelze opomenout ani význam volného pohybu pracovních sil. Uvedené faktory migrace působí nejsilněji právě u občanů Slovenské republiky.

¹² Americká literatura hovoří o tzv. „family and friend effect“, neboť bylo empiricky ověřeno, že imigranti mají tendenci usazovat se na těch místech a v těch městech, kde je převážná část imigrantů ze stejné země usazena.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Tabulka č. 5 **Podíl deseti nejčtenějších státních občanství cizinců v postavení zaměstnanců na celkové zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců (stav k 31.12.2006)**

státní občanství	počet cizinců v postavení zaměstnanců	podíl ze všech cizinců v postavení zaměstnanců (%)
Slovensko	91 355	49,4
Ukrajina	46 155	24,9
Polsko	17 149	9,3
Moldavsko	3 369	1,8
Mongolsko	2 814	1,5
Německo	2 383	1,3
Rusko	2 380	1,3
Bulharsko	1 953	1,1
Velká Británie	1 584	0,9
Rumunsko	1 240	0,7

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní výpočet

Tabulka č. 6 **Podíl deseti nejčastějších státních občanství cizinců s živnost. oprávněním na celkové zaměstnanosti cizinců s živnost. oprávněním (stav k 31.12.2006)**

státní občanství	počet cizinců s živnost. oprávněním	podíl ze všech cizinců s živnost. oprávněním (%)
Vietnam	22 910	34,9
Ukrajina	21 325	32,4
Slovensko	8 282	12,6
Rusko	1 279	1,9
Polsko	1 238	1,9
Německo	1 200	1,8
Bulharsko	906	1,4
Moldavsko	724	1,1
Velká Británie	578	0,9
Mongolsko	159	0,2

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní výpočet

Z hlediska zdrojových regionů migrace pochází nejvíce cizinců v postavení zaměstnanců ze zemí východní Evropy, zvláště pak ze zemí bývalého Sovětského svazu. Druhé nejvyšší zastoupení v počtu povolení k pobytu za účelem zaměstnání vykazují občané EU a třetí nejčtenější zastoupení pracovníci z Asie.

Živnostenské podnikání je také doménou občanů evropských zemí mimo EU. Vysoké zastoupení vykazují obyvatelé Asie, což je dáno zejména vysokým podílem Vietnamců podnikajících v České republice.

Data uvedená v následující tabulce svědčí o vlivu geografické a kulturní blízkosti a důsledcích dřívějších mezivládních dohod o vzájemném zaměstnávání se zeměmi bývalého socialistického bloku na současném nejvyšším zastoupení zdrojových zemí pracovní migrace.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

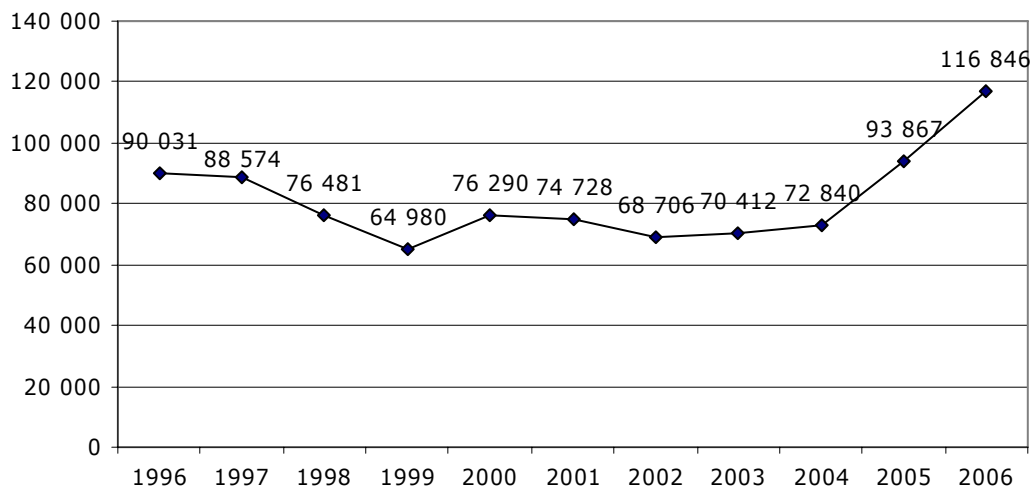
Tabulka č. 7 **Cizinci dle účelu pobytu v ČR a dle světadílů (stav k 31.12.2006)**

účelu pobytu	celkem	z toho					
		EU	ostatní Evropa	Afrika	Amerika	Asie	ostatní
celkem	296 236	102 886	129 019	3 063	5 030	55 378	860
studium a praxe	5 500	1 577	1 809	393	220	1 498	3
podnikání na živnostenský list	22 018	3 743	12 676	52	109	5 431	7
společník v právnické osobě	2	2	-	-	-	-	-
zaměstnání	107 801	46 032	55 986	119	890	4 703	71
ostatní ekonomické aktivity	159	77	24	1	55	2	-
volné právo usídlení (krajane, ...)	2 314	762	977	-	295	240	40
usídlení (povolení k trvalému pobytu)	52 377	12 198	21 111	251	412	18 281	124
rodinní příslušníci a sloučení rodiny	99 959	34 781	35 229	2 075	3 007	24 309	558
azylanti	1 932	-	967	153	27	735	50
humanitární statut; dočasná ochrana	329	2	140	16	12	153	6
ostatní	3 845	3 712	100	3	3	26	1

Zdroj: Český statistický úřad

5.1.1 Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska

Vývoj zaměstnanosti občanů EU/EHP byl do roku 2004 regulován prostřednictvím institutu pracovního povolení. Výjimku v tomto směru tvořili občané Slovenska, kteří měli i předtím prakticky neomezený přístup na trh práce. Jejich zaměstnanost se na úřadech práce pouze evidovala prostřednictvím tzv. registračních karet. Vývoj zaměstnanosti občanů EU/EHP výrazně ovlivňuje právě zaměstnanost Slováků, kteří tvoří 78 % všech zaměstnanců Evropské unie v postavení zaměstnanců. I přes prakticky volný pohyb občanů Slovenska na českém trhu práce před vstupem České republiky do EU je nárůst zaměstnanosti Slováků po vstupu do EU nejvyšší ze všech státních občanství EU/EHP.

Graf č. 12 **Vývoj zaměstnanosti občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců v čase (1996-2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007*

Nejvyšší rozdíl z hlediska absolutního nárůstu cizinců daného občanství v roce 2006 ve srovnání s rokem 2003 zaznamenáváme u občanů Slovenska (33 302), Polska (9 746), Německa (971) a Velké Británie (566). Největší změnu v zaměstnanosti měřenou bazickým indexem vykazují občané Litvy (index 912,5), Řecka (index 352,0), Maďarska (index 337,3) a Portugalska (index 318,8). Na nárůstu zaměstnanosti v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie se v největší míře podílí občané nových členských států (Slovensko, Polsko).

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Tabulka č. 8 **Změny ve vývoji zaměstnanosti občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců po vstupu České republiky do Evropské unie, řazeno dle absolutních četností roku 2006 (stav k 31.12)**

státní občanství	2006	2003	rozdíl 2006 - 2003	index 2006/2003 x 100
Slovensko	91 355	58 053	33 302	157,36
Polsko	17 149	7 403	9 746	231,65
Německo	2 383	1 412	971	168,77
Velká Británie	1 584	1 018	566	155,60
Francie	1 067	727	340	146,77
Rakousko	604	502	102	120,32
Itálie	461	296	165	155,74
Nizozemsko	393	227	166	173,13
Litva	365	40	325	912,50
Maďarsko	253	75	178	337,33
Španělsko	201	77	124	261,04
Belgie	156	102	54	152,94
Irsko	151	83	68	181,93
Švédsko	131	84	47	155,95
Dánsko	107	64	43	167,19
Řecko	88	25	63	352,00
Švýcarsko	87	51	36	170,59
Slovensko	70	38	32	184,21
Finsko	69	38	31	181,58
Portugalsko	51	16	35	318,75
Norsko	32	26	6	123,08
Lotyšsko	31	23	8	134,78
Estonsko	19	10	9	190,00
Kypr	14	7	7	200,00
Malta	11	7	4	157,14
Lucembursko	9	7	2	128,57
Island	4	0	4	-
Lichtenštejnsko	1	1	0	100,00
celkem EU/EHP	116 846	70 412	46 434	165,95

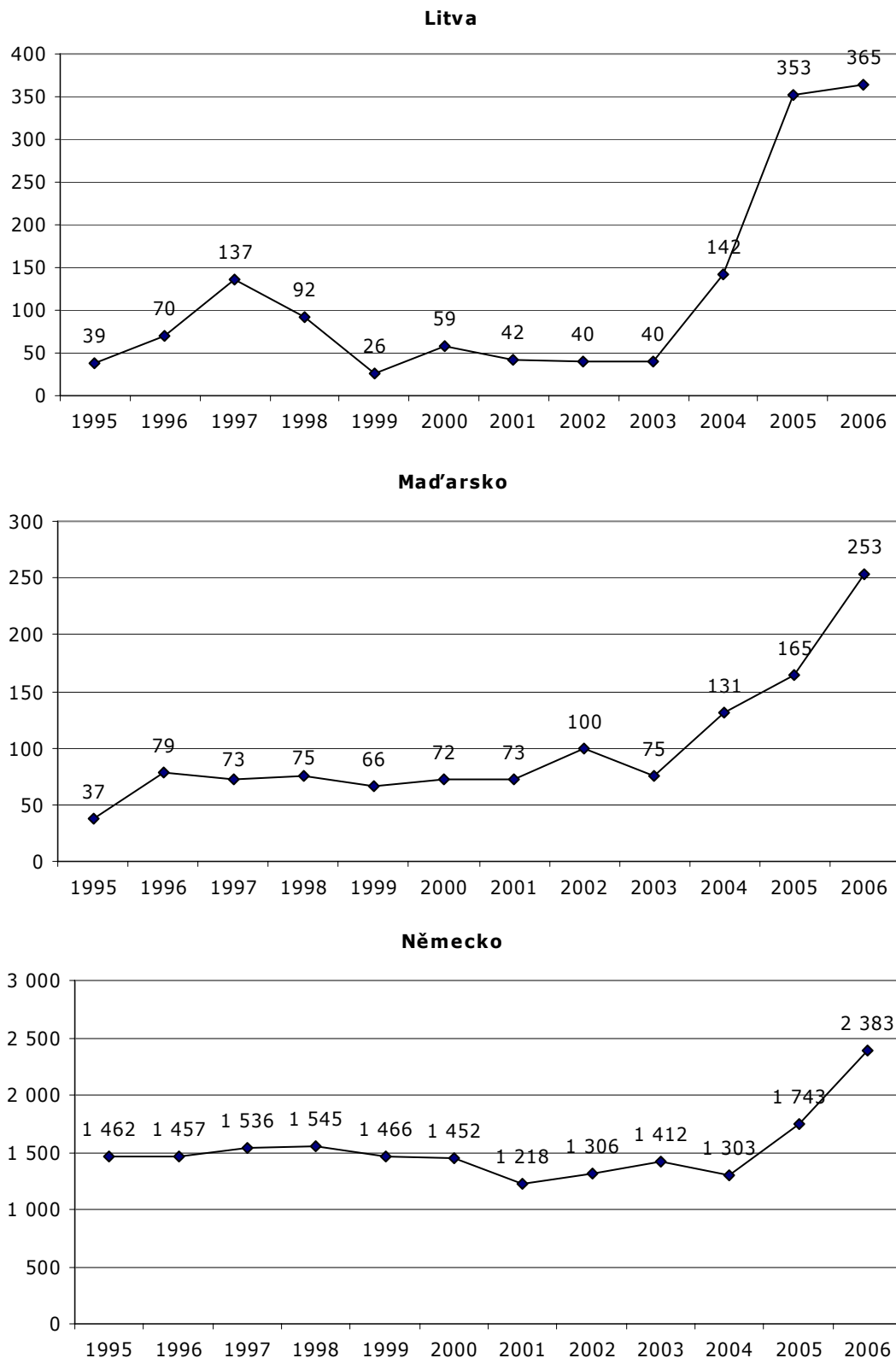
Pozn.: Pro porovnání změny zaměstnanosti u jednotlivých státních občanství v čase bylo použito bazického indexu *i* s vědomím úskalí tohoto nástroje při použití u nižších počtů cizinců.

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007. (upraveno)

Souvislost nárůstu zaměstnanosti se vstupem České republiky do EU je prokazatelná až při podrobnějším sledování zaměstnanosti vybraných občanství v dlouhodobějším časovém horizontu. Z následujících grafů je patrný vliv změn podmínek pro vstup na trh práce a vyšší atraktivita českého trhu práce pro občany EU na nárůst zaměstnanosti státních občanství s nejvyšším absolutním nárůstem zaměstnanosti po roce 2003 (Slovensko, Polsko, Německo, Velká Británie) a s nevyšším nárůstem zaměstnanosti měřeným bazickým indexem (Litva, Řecko, Maďarsko, Portugalsko).

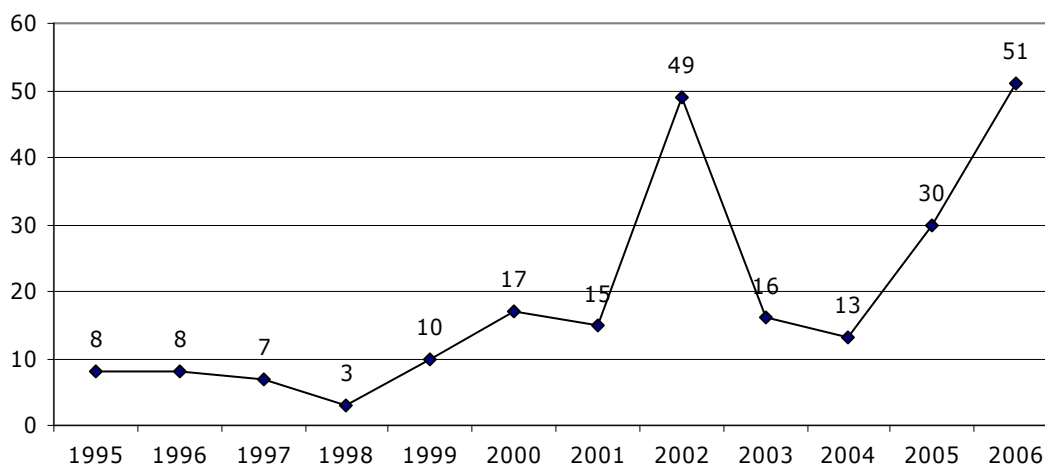

Graf č. 13 Vývoj zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců u vybraných státních občanství EU v čase (stav k 31.12)

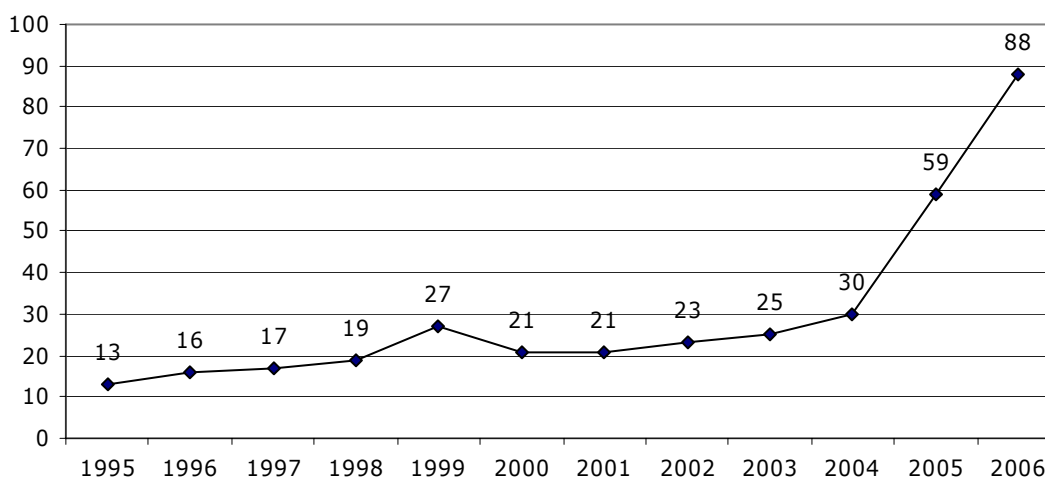

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

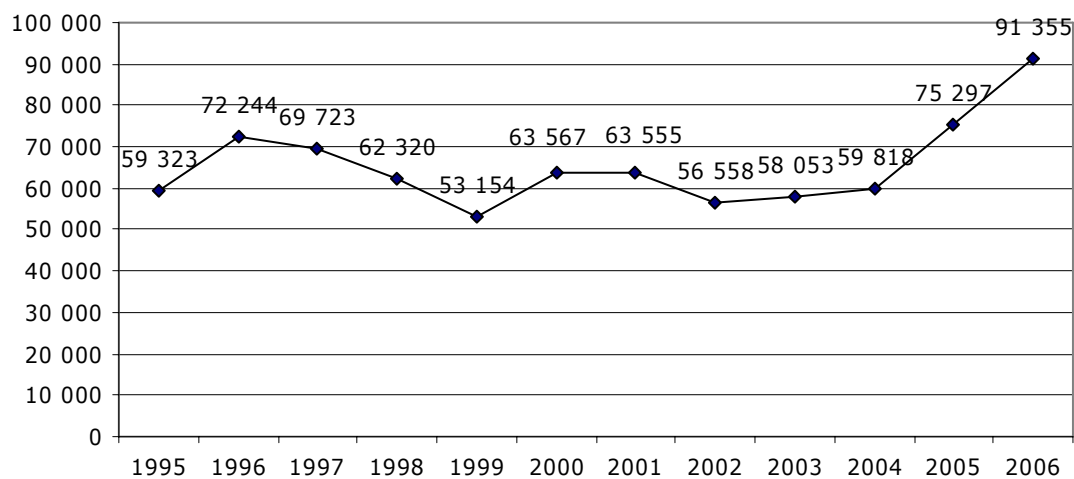
Portugalsko

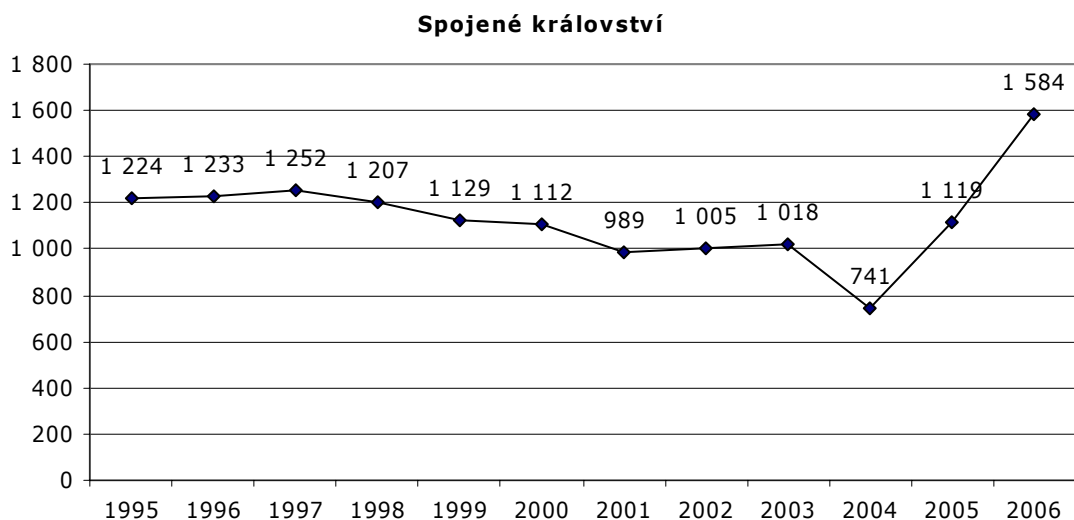

Řecko

Slovensko

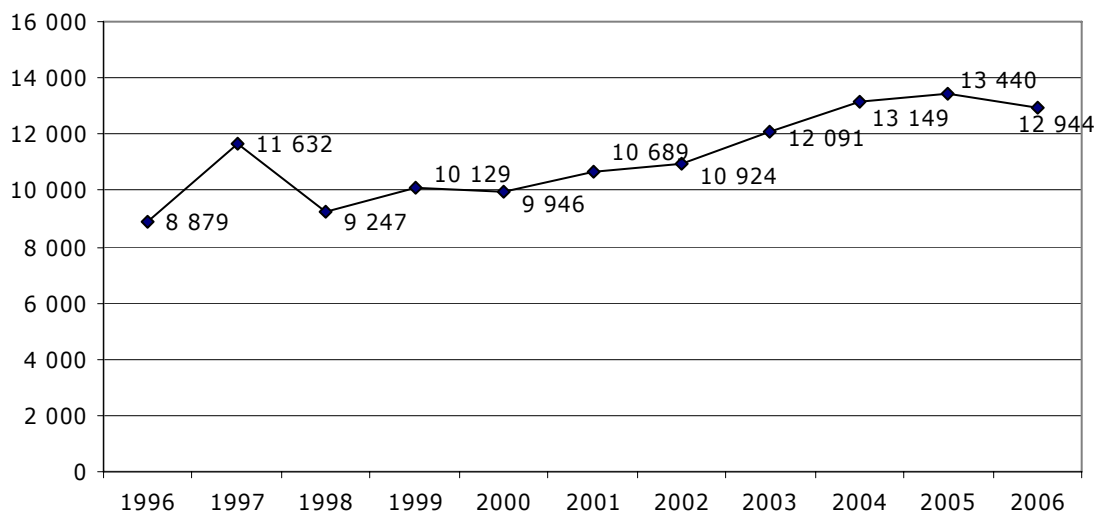

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

Vývoj zaměstnanosti občanů EU s živnostenským oprávněním vykazuje rostoucí tendence od roku 1998 s mírným poklesem v roce 2000. Tempo růstu není tak výrazné jako u zaměstnanosti občanů EU v postavení zaměstnanců. V roce 2006 byl zaznamenán pokles zájmu o živnostenská oprávnění. Podíl občanů EU na celkové zaměstnanosti cizinců s živnostenským oprávněním činil 19,6 % v roce 2006, což je lehce nad desetiletým průměrem, který činí 18,5 %. Nelze však říci, že by se vývoj zaměstnanosti občanů EU s živnostenským oprávněním výrazněji lišil od vývoje zaměstnanosti občanů třetích zemí. Obě skupiny vykazují vzrůstající tendenci od roku 1998 s tím rozdílem, že důsledky legislativních změn v roce 2002 se výrazněji projeví u skupiny občanů třetích zemí.

Graf č. 14 **Vývoj zaměstnanosti občanů EU s živnostenským oprávněním (1996-2006)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Ze srovnání údajů o zaměstnanosti jednotlivých občanství EU/EHP v letech 2003 a 2006 vyplývá, že nejvyšší relativní nárůst živnostenských oprávnění zaznamenáváme u občanů Litvy a Lotyšska, tedy států, které vstupovaly do EU v roce 2004. Ačkoliv absolutní počty občanů těchto států nejsou vysoké, jejich nárůst je v případě Litvy pětinasobný a v případě Lotyšska dvojnásobný. Podíváme-li se na absolutní počty živnostenských oprávnění u těchto občanství od roku 1996, potom výraznější nárůst lze zaznamenat právě v souvislosti se vstupem ČR do EU. Relativně vyšší nárůst lze zaznamenat také u občanů Malty, Španělska a Portugalska.

Z hlediska absolutního počtu dominují zaměstnanosti na základě živnostenského oprávnění občané Slovenska, Polska, Německa a Velké Británie, u kterých je patrný také absolutně nejvyšší nárůst živnostenských oprávnění po roce 2003.

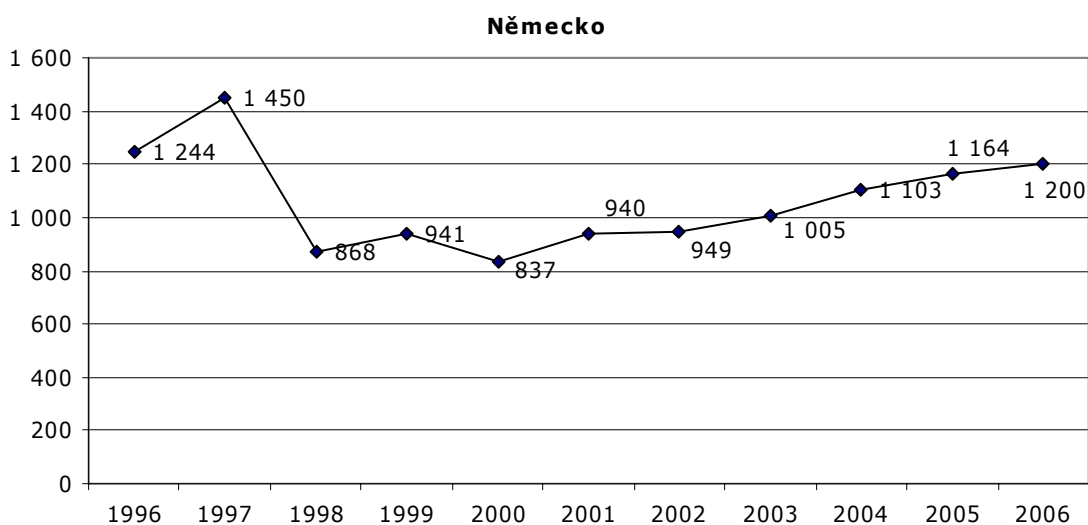
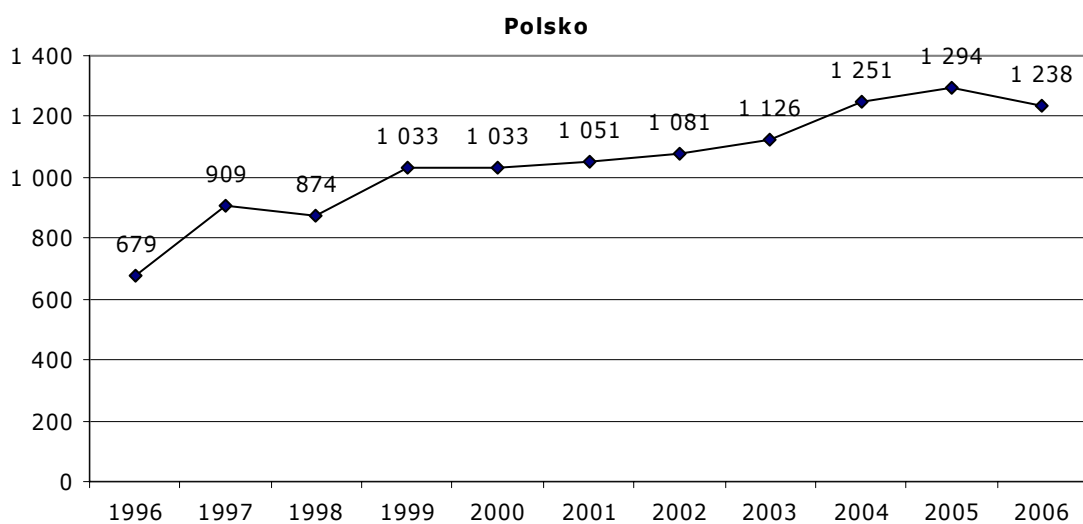
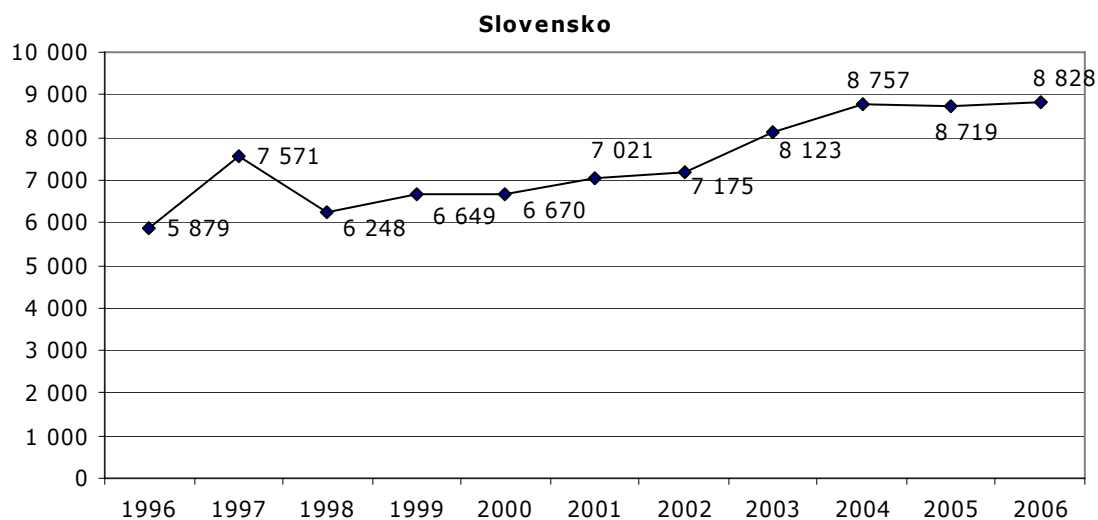
Tabulka č. 9 **Živnostenská oprávnění občanů EU/EHP a Švýcarska, řazeno dle absolutních četností roku 2006 (stav k 31.12)**

státní občanství	2006	2003	rozdíl 2006-03
Slovensko	8 282	8 125	157
Polsko	1 238	1 126	112
Německo	1 200	1 005	195
Velká Británie	578	434	144
Itálie	364	334	30
Rakousko	287	258	29
Francie	176	143	33
Nizozemsko	137	123	14
Řecko	131	131	0
Maďarsko	100	104	-4
Litva	92	12	80
Belgie	51	49	2
Španělsko	48	28	20
Švédsko	43	44	-1
Írsko	42	25	17
Lotyšsko	33	12	21
Dánsko	24	16	8
Slovinsko	24	30	-6
Finsko	18	13	5
Kypr	10	10	0
Portugalsko	8	1	7
Estonsko	7	8	-1
Malta	5	2	3
Lucembursko	3	2	1
Švýcarsko	39	45	-6
Lichtenštejnsko	0	2	-2
Island	0	0	0
Norsko	4	5	-1

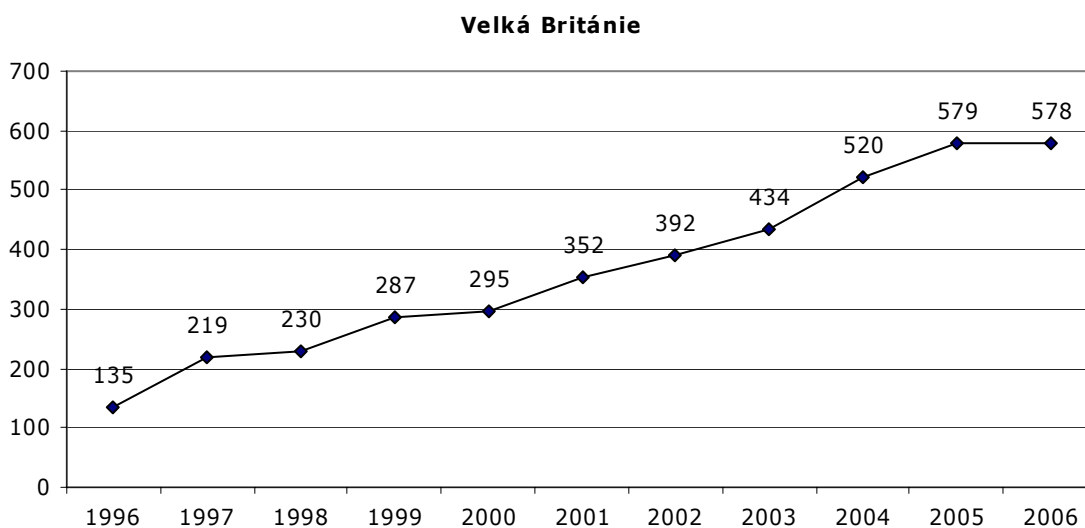
Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)*

Následující grafy znázorňují vývoj zaměstnanosti na základě živnostenského podnikání u čtyř nejčetnějších státních občanství EU. Z vývojových grafů je patrný postupný nárůst živnostenských oprávnění během desetiletého období (1996 - 2006). Nárůst živnostenských oprávnění po roce 2004 je tak pouze pokračováním trendu započatého ve druhé polovině 90. let. Nejvýraznější, více než čtyřnásobný, nárůst během desetiletého období sledujeme u občanů Velké Británie, nejnižší naopak u občanů Německa. Počet živnostenských oprávnění občanů Německa byl přitom nejvyšší v roce 1996 a 1997.

Graf č. 15 **Vývoj živnostenských oprávnění vybraných občanství EU v čase (stav k 31.12.)**

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

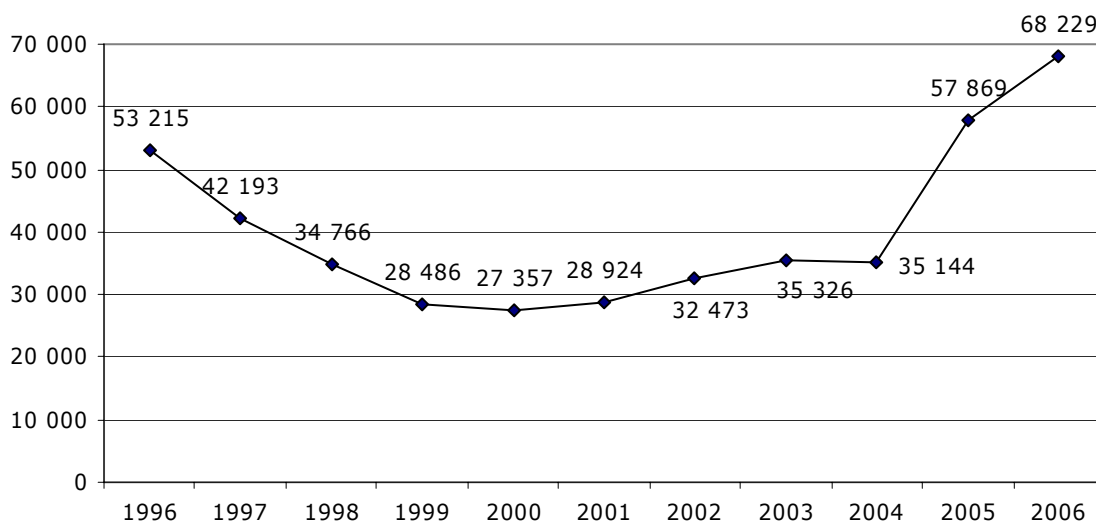

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

5.1.2 Zaměstnanost občanů třetích zemí

Vývoj zaměstnanosti občanů třetích zemí odráží jednotlivá období přístupu k zaměstnávání cizinců. Vývoj po roce 2004 je pak výrazem zvýšené atraktivity České republiky po vstupu do Evropské unie, který sice nezměnil podmínky pro zaměstnávání této kategorie cizinců, ale pozitivní očekávání socioekonomického vývoje je významným pull faktorem migrace. Nárůst počtu zaměstnanosti občanů třetích zemí také nepochybně souvisí s růstem neuspokojené poptávky na trhu práce.

Graf č. 16 **Vývoj zaměstnanosti občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců (1996-2006)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Nejvyšší nárůst zaměstnanosti mezi lety 2003 a 2006 zaznamenáváme u občanů Ukrajiny (20 527), Moldavska (1 682), Mongolska (1 249) a Ruska (923). Tato čtyři občanství vykazují stabilně nejvyšší počet vydaných pracovních povolení.

Tabulka č. 10 **25 nejčetnějších státních občanství třetích zemí a vývoj vydaných pracovních povolení v čase; řazeno dle absolutních četností roku 2006 (31.12.)**

státní občanství	2006	2003	2006-2003	index 2006/2003 * 100
Ukrajina	43 016	22 489	20 527	191,28
Moldavsko	3 188	1 509	1 679	211,27
Mongolsko	2 637	1 388	1 249	189,99
Rusko	1 790	867	923	206,46
Bulharsko	1 671	1 792	-121	93,25
Spojené státy	1 048	1 408	-360	74,43
Rumunsko	819	689	130	118,87
Bělorusko	819	967	-148	84,69
Čína	798	267	531	298,88
Japonsko	585	509	76	114,93
Makedonie	562	406	156	138,42
Vietnam	447	237	210	188,61
Srbsko a Černá Hora	414	326	88	126,99
Indie	406	121	285	335,54
Korea, lid. dem. rep.	399	222	177	179,73
Bosna a Hercegovina	355	94	261	377,66
Kazachstán	193	107	86	180,37
Arménie	178	199	-21	89,45
Chorvatsko	140	89	51	157,30
Thajsko	214	86	128	248,84
Turecko	177	165	12	107,27
Izrael	136	97	39	140,21
Kanada	137	231	-94	59,31
Kyrgystán	104	54	50	192,59
Uzbekistán	153	26	127	588,46

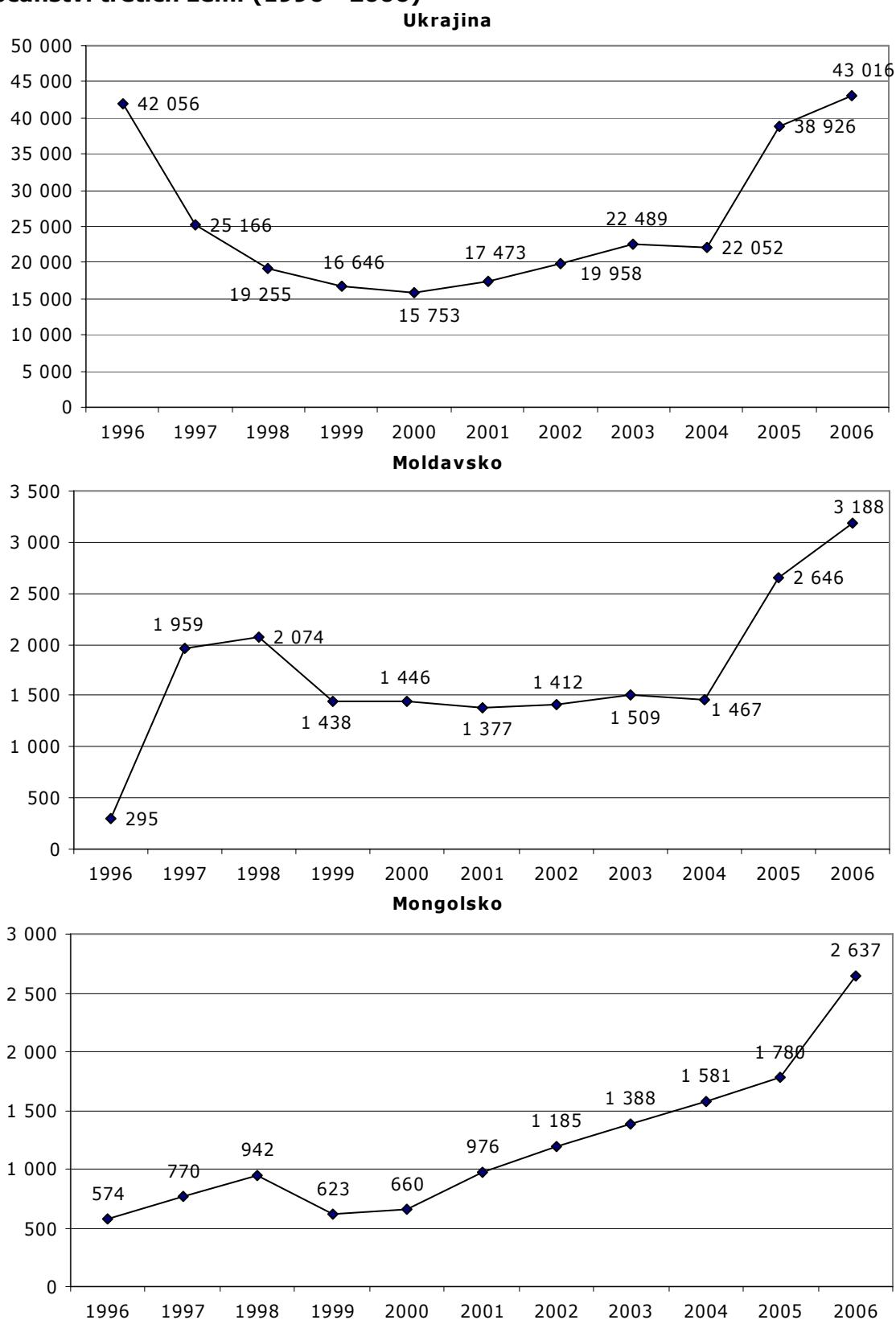
Pozn.: Pro porovnání změny zaměstnanosti u jednotlivých státních občanství v čase bylo použito bazického indexu *i* s vědomím úskalí tohoto nástroje při použití u nižších počtů cizinců.

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007. (upraveno)

Sledujeme-li vývoj pracovních povolení u těchto občanství v desetiletém horizontu, potom vidíme, že zaměstnanost občanů Ukrajiny v souvislosti se zpřísněním podmínek pro vydávání pracovních povolení v roce 1997 prudce klesla a tento trend pokračoval prakticky až do roku 2000. Od roku 2000 zaznamenáváme nárůst pracovních povolení pro občany Ukrajiny, který je po roce 2004 velice výrazný. Počet vydaných pracovních povolení občanům Moldavska byl od roku 1999 po rok 2004 prakticky stabilní a pohyboval se kolem 1 400 povolení k 31.12. každého roku. Strmý nárůst počtu povolení nastal v roce 2005 a pokračoval až na 3 188 pracovních povolení na konci roku 2006. Počet pracovních povolení občanů Mongolska roste rovnoměrně od roku 2000 s výraznějším nárůstem v roce 2006. Zaměstnanost občanů Ruska měla naopak od roku 1999 do roku 2003 spíše klesající tendence, ale v roce 2004 se tento trend změnil a došlo naopak k výraznému zvýšení vydaných pracovních povolení pro občany Ruska v roce 2005.

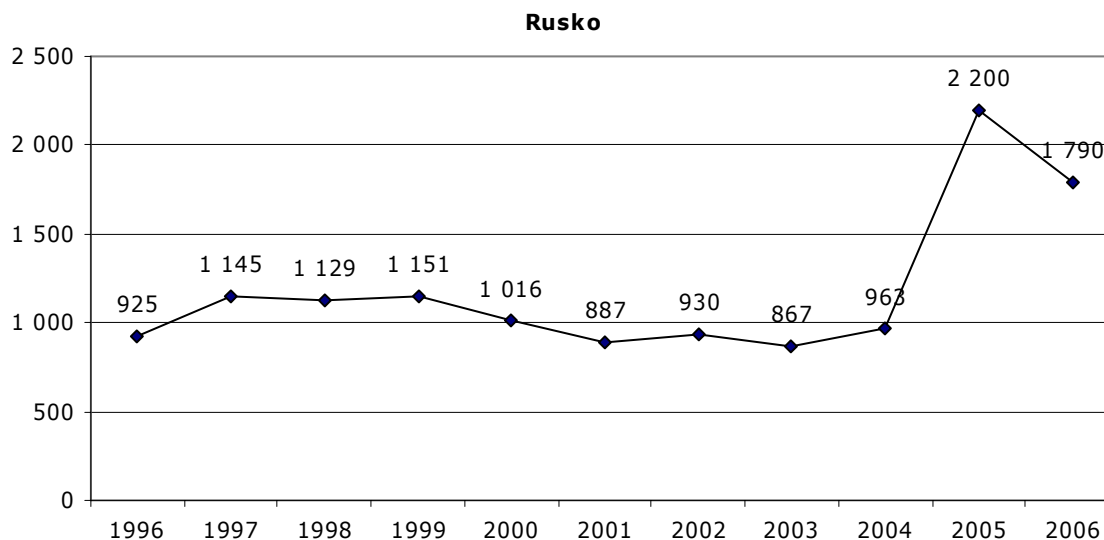
5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Graf č. 17 **Vývoj zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců, vybraná občanství třetích zemí (1996 - 2006)**

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)*

Ačkoliv se vývoj zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců v zemích, které vykazují tradičně nejvyšší počty vydaných pracovních povolení, od roku 1996 liší, od roku 2004 je jejich vývoj velmi podobný a vykazuje výrazné rostoucí tendence. Rostoucí ekonomika, liberálnější přístup k zaměstnávání cizinců ze třetích zemí a vstup České republiky do EU, to všechno jsou faktory, které tento růst s nejvyšší pravděpodobností podnítily. Hospodářský vývoj a přístup k zaměstnávání občanů třetích zemí jsou pak nejvýznamnější faktory, které budou trendy ve vývoji zahraniční zaměstnanosti ovlivňovat i do budoucna. Nelze však opomenout ani vliv hospodářského a sociálního vývoje ve zdrojových zemích migrace.

Pro kategorii občanů třetích zemí je relevantní také informace o podílu informačních karet na zaměstnanosti jednotlivých občanství, neboť se jedná o významný ukazatel postavení na trhu práce. Více než poloviční podíl vydaných informačních karet byl k 31.12.2006 u občanů Kazachstánu (79 %), Vietnamu (55 %), Rumunska (51 %) a téměř poloviční u občanů Chorvatska (49 %). Většina zaměstnanců těchto občanství může tedy v České republice vykonávat zaměstnání bez pracovního povolení a jejich zaměstnanost je tak z velké části neregulovatelná.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

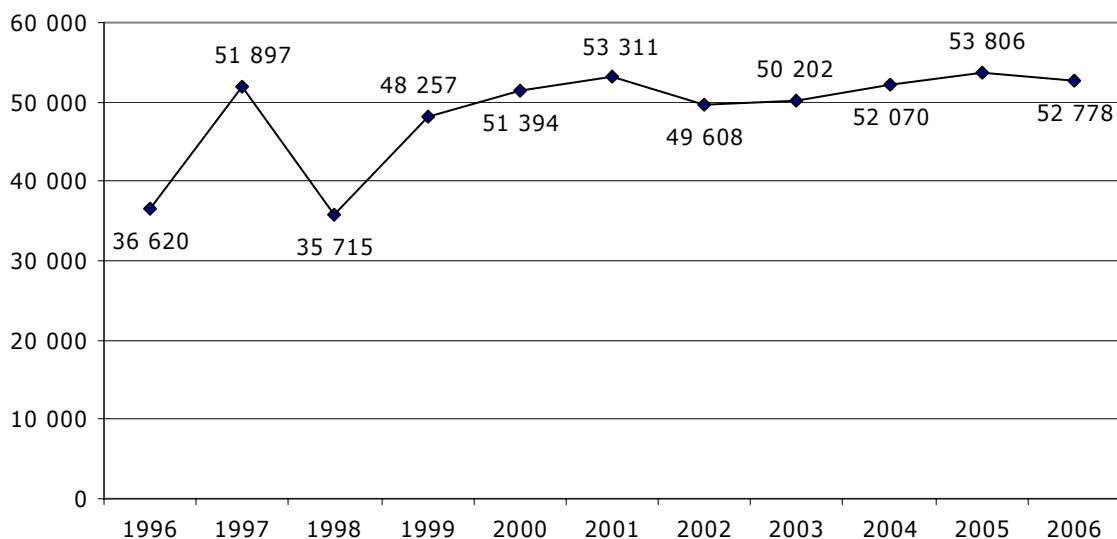
Tabulka č. 11 **Občané třetích zemí, kteří nepotřebují pro výkon práce na území České republiky pracovní povolení (podíl informačních karet, stav k 31.12. 2006)**

státní občanství	povolení k zaměstnání	informační karta	% informačních karet
Ukrajina	43 016	3 139	7,3
Moldavsko	3 188	181	5,7
Mongolsko	2 637	177	6,7
Rusko	1 790	590	33,0
Bulharsko	1 671	282	16,9
Spojené státy	1 048	176	16,8
Rumunsko	819	421	51,4
Bělorusko	819	216	26,4
Čína	798	78	9,8
Japonsko	585	24	4,1
Makedonie	562	34	6,0
Vietnam	447	245	54,8
Srbsko a Černá Hora	414	97	23,4
Indie	406	33	8,1
Korea, lid. dem. rep.	399	0	0,0
Bosna a Hercegovina	355	58	16,3
Kazachstán	193	153	79,3
Arménie	178	58	32,6
Chorvatsko	140	69	49,3
Thajsko	214	3	1,4
Turecko	177	26	14,7
Izrael	136	13	9,6
Kanada	137	35	25,5
Kyrgystán	104	19	18,3
Uzbekistán	153	28	18,3

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno, vlastní výpočet)

Na vyšším počtu živnostenských oprávnění u občanů třetích zemí se výrazně podílí početné podnikatelské aktivity občanů Vietnamu a Ukrajiny a dále pak jednodušší přístup k živnostenským oprávněním ve srovnání s pracovním povolením.

Graf č. 18 **Živnostenská oprávnění vydaná občanům třetích zemí (1996-2006)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno).

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

V počtu vydaných živnostenských oprávnění u občanů třetích zemí jednoznačně dominují občané tří zemí: Vietnamu, Ukrajiny a Ruska. K 31.12.2006 bylo 43,3 % živnostenských oprávnění vydáno občanům Vietnamu a 40,4 % občanům Ukrajiny. Tato dvě občanství se na celkové zaměstnanosti občanů třetích zemí s živnostenským oprávněním podílí téměř 84 %. Z hlediska zaměstnanosti na základě živnostenského oprávnění všech cizinců podnikajících na našem území tvoří občané Vietnamu 34,9 % a občané Ukrajiny 32,4 %. Na celkové zaměstnanosti všech cizinců s živnostenským oprávněním se tedy podílí 67 %. Vývoj zaměstnanosti na základě živnostenských oprávnění výrazně determinují právě živnostenská oprávnění těchto dvou občanství.

Tabulka č. 12 **Živnostenská oprávnění 25 nejčtenějších státních občanství třetích zemí (stav k 31.12.)**

státní občanství	2006	2003	rozdíl 2006-2003	index 2006/2003*100
Vietnam	22 910	20 964	1 946	109,28
Ukrajina	21 325	18 752	2 573	113,72
Rusko	1 279	1 622	-343	78,85
Bulharsko	906	1 092	-186	82,97
Srbsko a Černá Hora	869	1 349	-480	64,42
Moldavsko	724	399	325	181,45
Spojené státy	474	618	-144	76,70
Bělorusko	352	362	-10	97,24
Chorvatsko	318	441	-123	72,11
Bosna a Hercegovina	306	370	-64	82,70
Arménie	292	333	-41	87,69
Kazachstán	244	321	-77	76,01
Čína	234	233	1	100,43
Alžírsko	214	314	-100	68,15
Rumunsko	213	188	25	113,30
Makedonie	181	284	-103	63,73
Mongolsko	159	206	-47	77,18
Sýrie	136	173	-37	78,61
Nigérie	117	156	-39	75,00
Kanada	93	110	-17	84,55
Pákistán	87	126	-39	69,05
Tunisko	71	115	-44	61,74
Turecko	69	79	-10	87,34
Indie	65	85	-20	76,47
Afghánistán	60	71	-11	84,51

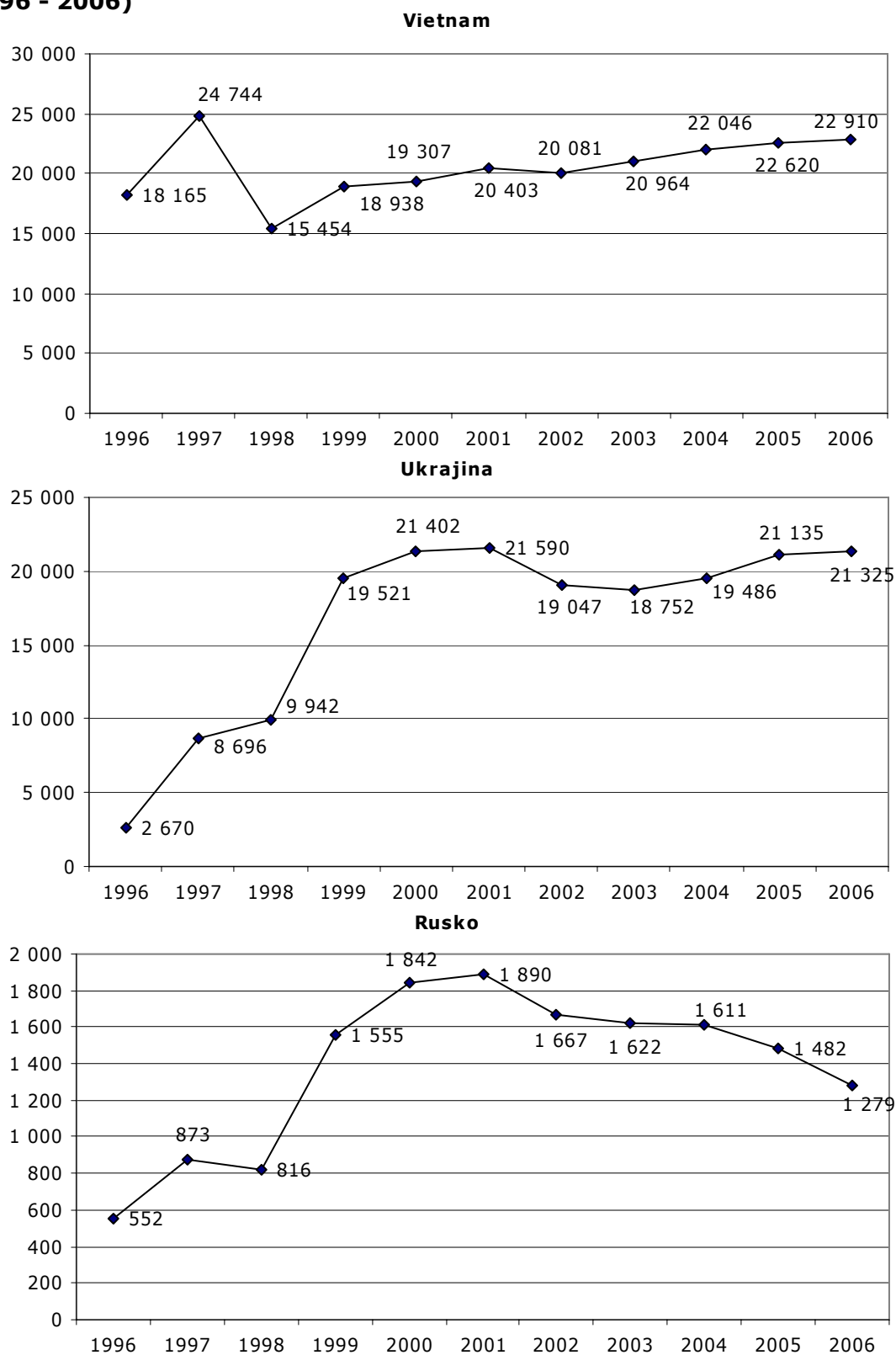
Pozn.: Pro porovnání změny zaměstnanosti u jednotlivých státních občanství v čase bylo použito bazického indexu *i* s vědomím úskalí tohoto nástroje při použití u nižších počtů cizinců.

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007. (upraveno)

Počet živnostenských oprávnění občanů Vietnamu od roku 1996 rovnoměrně narůstá, pouze v roce 2002 došlo k mírnému poklesu. Zajímavý je strmý nárůst živnostenských oprávnění u občanů Ukrajiny a Ruska od roku 1996 do roku 2001. Tento nárůst s vysokou pravděpodobností odráží reakci na restriktivní přístup k vydávání pracovních povolení v roce 1997 a přesun velké části zahraničních pracovníků do živnostenského podnikání. Další liberalizace vydávání pracovních povolení související s neuspokojenou poptávkou po některých profesích na trhu práce pak může být impulzem pro pokles počtu živnostenských oprávnění u občanů třetích zemí.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

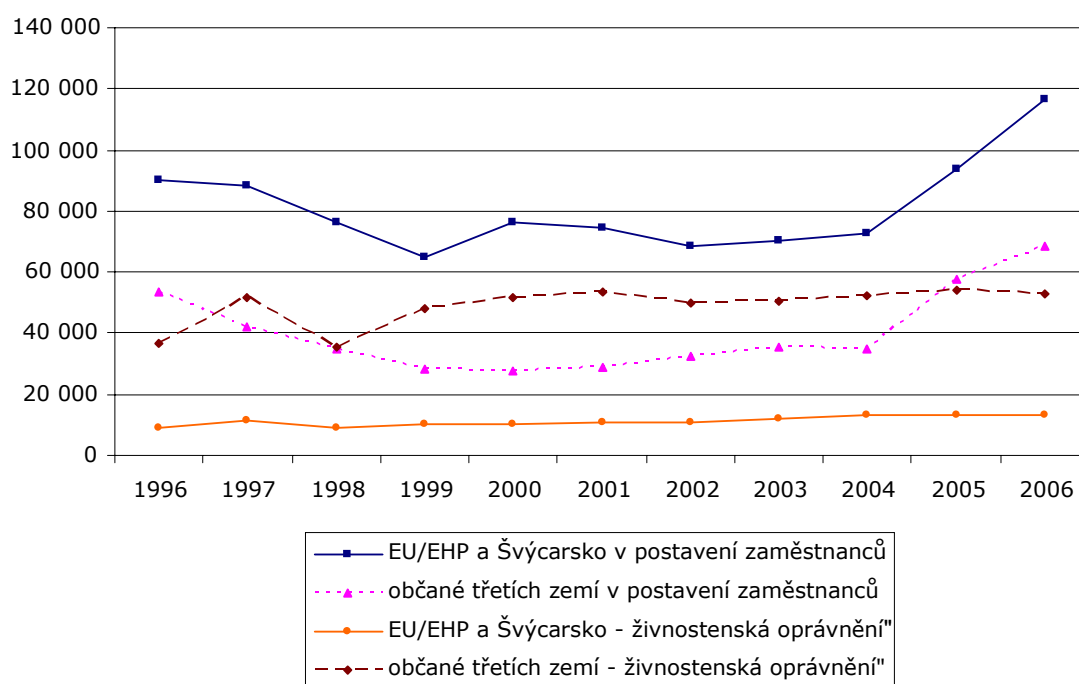
Graf č. 19 **Vývoj živnostenských oprávnění u vybraných občanství třetích zemí (1996 - 2006)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

Srovnání vývoje zaměstnanosti dle typů ekonomické aktivity a zdrojových zemí migrace naznačuje trend výrazného nárůstu počtu cizinců v postavení zaměstnanců, a to jak u občanů EU/EHP a Švýcarska, tak také u občanů třetích zemí. Zaměstnanost občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců v roce 2006 dokonce převýšila zaměstnanost na základě živnostenských oprávnění. Za výrazné determinanty tohoto vývoje považujeme růst počtu volných pracovních míst a vstup České republiky do Evropské unie. Vývoj počtu vydaných živnostenských oprávnění naopak ukazuje na nižší podíl této formy ekonomické aktivity u cizinců.

Graf č. 20 **Vývoj zaměstnanosti dle typů ekonomické aktivity a zdrojových zemí migrace (EU/EHP a Švýcarsko/občané třetích zemí, 1996 - 2006)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)

5.2 Zahraniční zaměstnanost dle odvětvové struktury a sektorů trhu práce

Nejvyšší podíl na celkové zahraniční zaměstnanosti zaujímá již tradičně zpracovatelský průmysl (25,5 %), stavebnictví (21,4 %) obchod (22,3 %) a podnikatelská činnost a činnost v oblasti nemovitostí a pronájmu (14,8 %).

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

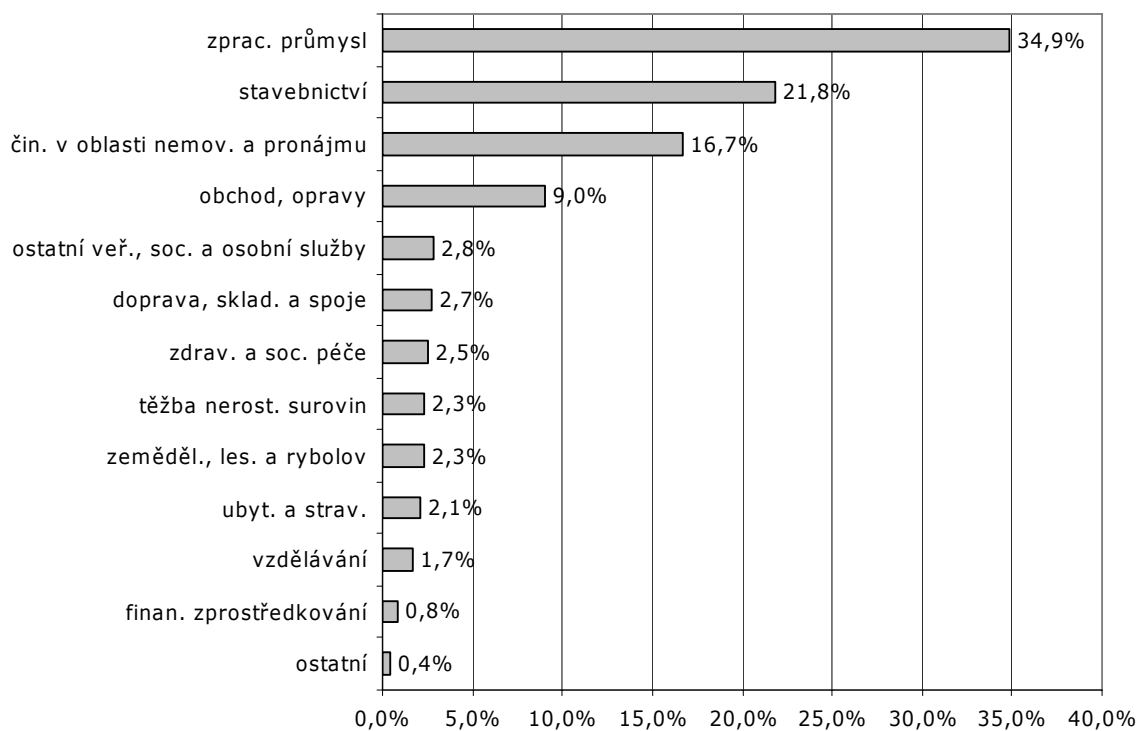
Tabulka č. 13 **Podíly jednotlivých odvětví OKEČ na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců a zaměstnanosti v národním hospodářství (roční průměry 2006)**

OKEČ	celkem v národním hospodářství (%)	cizinci (%)
zemědělství, myslivost, lesnictví a související činnosti	3,7	2,3
rybolov a chov ryb	0,1	0,1
těžba nerostných surovin	1,2	1,6
zpracovatelský průmysl	28,2	25,5
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	1,5	0,1
stavebnictví	9,7	21,4
obchod	13,3	22,3
ubytování a stravování	3,7	2,7
doprava, skladování a spoje	7,2	2,1
finanční zprostředkování	1,8	0,5
činnost v oblasti nemovitostní a pronájmu; podnikatel. činnost	7,1	14,8
veřejná správa a obrana	6,1	0,1
vzdělávání	5,8	1,7
zdravotní a sociální péče; veterinární činnost	6,6	1,8
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	3,9	3,1
exteritoriální organizace a instituce	0,0	0,1
celkem	100	100

Pozn.: Jedná se o údaje týkající se pracovníků v hlavním zaměstnání. Počet cizinců pracujících na základě živnostenských oprávnění byl získán kvalifikovaným odhadem z počtu živnostenských oprávnění.

Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 21 **Podíl jednotlivých odvětví ekonomické činnosti na zahraniční zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců (stav k. 31.12.2006)**

Zdroj: Český statistický úřad

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Zpracovatelský průmysl je také dominantním odvětvím ekonomické činnosti z hlediska zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců, podíl činí 34,9 %. Druhým nejčastějším odvětvím je pak stavebnictví (21,8 %) a třetí v pořadí je činnost v oblasti nemovitostí a pronájmu a podnikatelská činnost (16,7 %).

Tabulka č. 14 **Zahraniční zaměstnanost podle odvětví dle OKEČ, 10 nejčastějších státních občanství (stav k 31.12.2006)**

OKEČ dle %	cizinci evidovaní ÚP, celkem	Slovensko	Ukrajina	Polsko	Moldavsko	Mongolsko	Německo	Rusko	Bulharsko	Velká Británie	Rumunsko
celkem	185 075	91 355	46 155	17 149	3 369	2 814	2 383	2 380	1 953	1 584	1 240
zpracovatelský průmysl	34,9	38,5	22,9	52,8	32,6	88,7	42,0	13,2	35,3	9,9	47,3
stavebnictví	21,8	13,7	50,7	9,5	33,2	2,2	1,4	8,4	13,4	0,2	11,6
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	16,7	19,3	11,6	11,6	14,5	4,0	14,7	34,7	18,7	31,1	22,9
obchod; opravy	9,0	10,7	4,3	3,2	3,9	1,6	12,6	20,7	15,8	20,5	8,0
ostatní veřejné, soc. služby	2,8	2,1	2,3	2,5	2,7	2,5	10,2	8,2	4,5	4,6	3,4
doprava, skladování a spoje	2,7	3,9	0,8	1,3	0,7	0,5	3,8	5,2	4,0	2,0	1,0
zdravotní a sociální péče	2,5	4,5	0,4	0,4	0,3	0,0	0,3	2,1	1,3	0,5	0,7
zemědělství, lesnictví, rybolov	2,3	1,4	4,9	1,5	8,6	0,2	0,8	0,5	2,5	0,3	2,2
těžba nerostných surovin	2,3	1,2	0,4	16,4	2,2	0,0	0,2	0,1	0,8	0,0	0,4
ubytování a stravování	2,1	2,3	1,3	0,2	1,0	0,2	1,8	2,4	1,4	1,1	0,6
vzdělávání	1,7	1,2	0,2	0,4	0,2	0,1	7,7	3,1	1,6	26,0	0,9
finanční zprostředkování	0,8	0,9	0,1	0,1	0,0	0,0	4,0	1,1	0,3	2,5	0,4
ostatní	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,0	0,5	0,3	0,5	1,4	0,6
celkem %	100,0	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní výpočet

Z členění odvětví ekonomické činnosti z hlediska nejčastějších státních občanství je patrné, že zaměstnanost občanů Slovenska, Ukrajiny, Moldavska, Rumunska a Mongolska kopíruje strukturu zaměstnanosti cizinců v tom směru, že mezi tři nejčastější odvětví ekonomické činnosti těchto státních občanství patří právě zpracovatelský průmysl, stavebnictví a činnost v oblasti nemovitostí a pronájmu. Občané Polska jsou kromě zpracovatelského průmyslu a činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu nejčastěji zaměstnáváni při těžbě nerostných surovin. Občané Ruska jsou nejčastěji zaměstnáváni v oblasti nemovitostí a pronájmu, obchodu a ve zpracovatelském průmyslu, stejně tak občané Bulharska a Německa s tím, že tato státní občanství se liší pouze v pořadí zastoupení těchto odvětví. Občané Velké Británie jsou pak kromě obchodu a nemovitostí nejčastěji zaměstnáváni ve vzdělávání (výuce anglického jazyka).

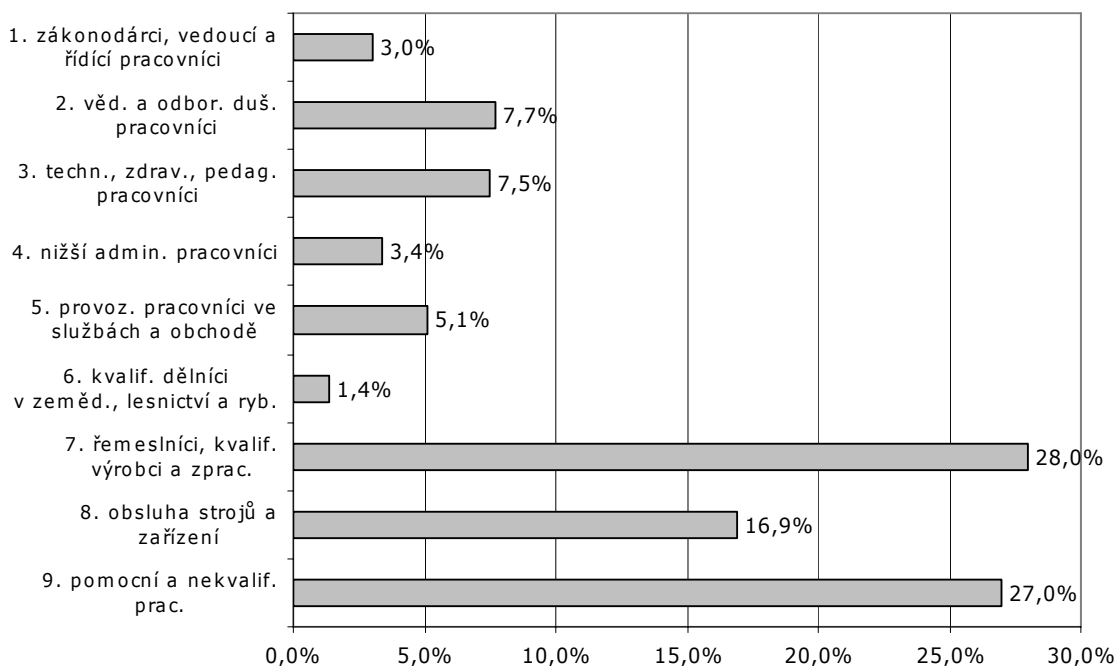
Podle údajů o odvětví ekonomické činnosti však není možné usuzovat na postavení cizinců na trhu práce, neboť pracovníci mohou v rámci jednotlivých odvětví zaujímat pracovní pozice s různou kvalitou zaměstnání, která je dána požadavky na vzdělání, požadovanou kvalifikací a mzdovým ohodnocením. Lepším ukazatelem postavení cizinců na trhu práce z těchto hledisek je klasifikace zaměstnání KZAM.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Předmětem klasifikace KZAM je zaměstnání ve smyslu konkrétní činnosti, kterou pracovník vykonává, i když není jeho povoláním, a která je zdrojem jeho hlavních pracovních příjmů. K hlavním metodickým principům této klasifikace patří použití dvou dimenzí, a to stupně vzdělání a specializace. Je třeba zdůraznit, že klasifikace se soustřeďuje na kvalifikaci požadovanou pro provádění úkolů a nikoliv na nejvyšší kvalifikaci dosaženou pracovníkem.

Nejvyšší zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců je již dlouhodobě ve třech třídách KZAM. Podle údajů k 31.12.2006 to bylo ve třídě 7 (řemeslníci, kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři - 28,0 %), ve třídě 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci - 27,0 %) a ve třídě 8 (obsluha strojů a zařízení - 16,9 %). Zaměstnanost v těchto třech třídách tvoří 71,9 % zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců. Pracovní místa spadající do těchto tříd jsou místa sekundárního trhu práce. Cizinci v postavení zaměstnanců jsou tak v České republice zaměstnáváni převážně na sekundárním trhu práce.

Graf č. 22 Podíl jednotlivých tříd zaměstnání (dle KZAM klasifikace) na zahraniční zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců (stav k 31.12.2006)

Zdroj: Český statistický úřad, upraveno

Údaje o zaměstnanosti deseti nejčtenějších státních občanství potvrzují, že zdrojová země pracovní migrace je determinantem postavení cizinců na trhu práce. Data v následující tabulce ukazují, že zaměstnanost občanů Německa a Velké Británie je spíše zaměstnaností v nižších třídách KZAM, tedy převážně zaměstnaností na primárním trhu práce. Lepší postavení na trhu práce z hlediska podílu zaměstnanosti na jednotlivých třídách KZAM vykazují i občané Ruska. Zaměstnanost občanů třetích

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

zemí a občanů Slovenska a Polska je pak převážně zaměstnaností na sekundárním trhu práce.

Tabulka č. 15 **Podíly jednotlivých tříd KZAM na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců, 10 nejčtenějších státních občanství (stav k 31.12. 2006)**

KZAM	celkem	Slovensko	Ukrajina	Polsko	Moldavsko	Mongolsko	Německo	Rusko	Bulharsko	Velká Británie	Rumunsko
celkem	185 075	91 355	46 155	17 149	3 369	2 814	2 383	2 380	1 953	1 584	1 240
1 zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	3,0	1,5	0,4	1,2	0,3	0,1	35,5	9,9	2,4	22,9	0,8
2 vědeckí a odborní duševní pracovníci	7,7	7,6	1,2	4,5	0,9	0,4	24,1	23,3	11,3	46,6	18,0
3 techničtí, zdravot., pedagogičtí pracovníci	7,5	9,5	1,2	3,5	1,5	0,2	25,3	20,5	7,3	25,7	6,9
4 nižší administrativní pracovníci	3,4	5,0	0,9	0,8	0,7	1,8	4,4	14,2	1,8	2,4	3,0
5 provozní pracovníci ve službách a obchodě	5,1	7,5	1,2	0,6	1,2	0,5	1,4	5,9	3,7	1,1	1,5
6 kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a ryb.	1,4	0,9	2,8	0,2	6,9	0,0	0,3	0,4	1,1	0,1	1,6
7 řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a zpracovatelé	28,0	27,8	28,0	46,5	33,7	45,0	5,9	5,9	37,8	0,8	37,6
8 obsluha strojů a zařízení	16,9	20,9	9,0	28,7	14,2	28,6	2,3	5,8	11,3	0,0	21,5
9 pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	27,0	19,3	55,3	14,1	40,5	23,4	0,8	14,1	23,3	0,4	9,2
0 příslušníci armády	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
celkem %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Český statistický úřad

Za významnou charakteristiku sektorů trhu práce z hlediska segmentované teorie pracovního trhu můžeme považovat mzdové ohodnocení. Výsledky výběrového šetření pracovních sil o průměrné hrubé měsíční mzdě v podnikatelském sektoru v roce 2006 potvrzují předpoklad nižších průměrných mezd u vyšších hlavních tříd KZAM (vyšších vzhledem k numerickému označení hlavních tříd KZAM). Mzda v těchto třídách samozřejmě odráží nižší požadavky na kvalifikaci a nižší požadovaný stupeň vzdělání.¹³ Většina zahraničních pracovníků v postavení zaměstnanců tak obsazuje pracovní pozice, pro které jsou charakteristické spíše podprůměrné příjmy. Dalším faktorem, který může dále snižovat příjmovou úroveň cizinců zaměstnaných v České republice je pravděpodobnost jejich mzdové diskriminace a snaha o maximální úsporu

¹³ Zaměstnání spadající do hlavní třídy 7 (řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři) vyžadují středoškolské vzdělání nebo vyučení, většina zaměstnání v hlavní třídě 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci) pak dovednosti na úrovni základního vzdělání.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

mzdových nákladů právě prostřednictvím strategie náboru zahraničních pracovníků. Tento jev lze očekávat zejména u ekonomických migrantů s nízkou kvalifikací, jejichž pobyt na území České republiky je pouze dočasný.

Tabulka č. 16 **Hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v podnikatelském sektoru podle hlavních tříd KZAM (2006)**

KZAM	průměrná mzda v Kč		
	celkem	muži	ženy
celkem	22 908	25 593	19 305
0 příslušníci armády	*	*	*
1 zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	46 840	53 836	32 264
2 vědečtí a odborní duševní pracovníci	30 501	35 679	26 113
3 techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci	25 124	29 107	21 616
4 nižší administrativní pracovníci	18 462	21 266	17 462
5 provozní pracovníci ve službách a obchodě	14 556	17 167	12 906
6 kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a rybolovu	15 156	15 951	14 268
7 řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a zpracovatelé	18 955	19 938	13 948
8 obsluha strojů a zařízení	18 493	19 790	15 192
9 pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	12 898	14 576	11 556

Zdroj: Český statistický úřad, výsledky VŠPS 2006, agregované údaje na celou ČR

Také nedávno zveřejněná studie „Analýza přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice“ (2007:72) potvrzuje, že cizinci v České republice obsazují především pozice na sekundárním segmentu trhu práce. Děje se tak zejména z důvodu malého zájmu českých občanů o tato místa nebo z důvodu nedostatku domácí pracovní síly v požadované kvalifikaci. V rámci stejné studie byl zjišťován také průměrný čistý měsíční výdělek pracujících migrantů, který se ve zkoumaném období (únor a březen 2007) pohyboval mezi 11 000,- Kč až 13 000,- Kč. Očištěn o pět nejvyšších a nejnižších hodnot se pohybuje na úrovni 10 700,- Kč, což je výrazně pod celorepublikovým průměrem v daném období, který činil 20 399,- Kč (Přístup, 2007). I když se jednalo o nereprezentativní výzkum (618 respondentů vybraných na základě typologického výběru), mohou být tato data použita jako další indikátor postavení cizinců na trhu práce v České republice.

O vysokém podílu cizinců na sekundárním trhu práce svědčí také vysoký podíl vydaných pracovních povolení na dělnická povolání, který se dlouhodobě pohybuje okolo 79 %, zatímco podíl vydaných pracovních povolení s požadavkem na středoškolské vzdělání okolo 7 % a s požadavkem na vysokoškolské vzdělání kolem 15 %.

Tabulka č. 17 **Pracovní povolení dle požadavku na vzdělání (stav k 31.12.)**

rok	pracovní povolení celkem	pracovní povolení pro dělnická povolání		pracovní povolení s požadavkem na úplné SŠ vzdělání		pracovní povolení s požadavkem na VŠ vzdělání	
		absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
1993	28 281	21 576	76,3	2 023	7,2	4 682	16,6
1994	32 871	24 685	75,1	2 333	7,1	5 853	17,8
1995	52 536	42 475	80,8	3 220	6,1	6 841	13,0
1996	71 002	60 497	85,2	3 364	4,7	7 141	10,1
1997	61 044	50 853	83,3	3 320	5,4	6 871	11,3
1998	49 927	39 550	79,2	3 235	6,5	7 142	14,3
1999	40 312	30 232	75,0	2 972	7,4	7 108	17,6
2000	40 080	29 564	73,8	3 046	7,6	7 470	18,6
2001	40 097	30 542	76,2	2 840	7,1	6 715	16,7
2002	44 621	33 903	76,0	3 062	6,9	7 656	17,2
2003	47 704	37 835	79,3	3 228	6,8	6 641	13,9
2004	34 397	29 965	87,1	1 650	4,8	2 782	8,1

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007

Údaje v tabulce vypovídají o charakteru pracovních míst dle požadavku na vzdělání, podle čehož lze usuzovat na kvalitu pracovního místa z hlediska mzdového ohodnocení a pracovních podmínek. Z dostupných údajů bohužel není možné získat informaci o obsazování pracovních míst na sekundárním, případně i „terciárním“, trhu práce cizinci s vyšším stupněm vzdělání, než je pro výkon dané profese požadovaný. Tato informace by však byla významným indikátorem znevýhodněného postavení cizinců na trhu práce. V rámci dalšího výzkumu by bylo vhodné se touto otázkou podrobněji zabývat.

Významným ukazatelem zařazení cizinců do dílčích sektorů trhu práce je specifická poptávka po zahraniční pracovní síle, kterou tvoří volná pracovní místa s povolením zaměstnávat cizince. Jedná se o pracovní místa, na která již zaměstnavatel získal povolení zaměstnávat cizince, ale tato pracovní místa ještě nejsou obsazená. Pokud však zaměstnavatel již učinil krok a vyžádal si od úřadu práce povolení zaměstnávat cizince, je možné s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že toto místo bude skutečně cizincem obsazeno. Podle pracovníků úřadů práce zaměstnavatelé často již při podávání žádosti o povolení obsazovat volná pracovní místa pracovníky ze zahraničí mívají vytipované pracovníky z řad cizinců a volné pracovní místo zadávají do databáze úřadů práce pouze proto, aby splnili zákonem stanovenou povinnost volné pracovní míst nejdříve nahlásit.

Údaje za jednotlivé měsíce roku 2006 o pracovních místech s povolením zaměstnávat cizince pouze potvrzují, že z hlediska poptávky je nejvyšší zájem zaměstnávat cizince na pracovních místech spadajících do KZAM třídy 7 (řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a opraváři), 8 (obsluha strojů a zařízení) a 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci).

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Tabulka č. 18 **Pracovní místa s povolením zaměstnávat cizince dle hlavních tříd KZAM (absolutní údaje za měsíce roku 2006 a průměr za měsíce 2006)**

KZAM	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	průměr 2006
třída 1	89	100	125	125	149	150	142	124	138	160	104	97	125
třída 2	714	797	827	806	796	912	795	845	803	819	811	424	779
třída 3	915	960	935	995	1 008	1 172	878	865	712	812	717	816	899
třída 4	127	133	169	144	171	168	145	136	128	136	157	122	145
třída 5	362	372	346	396	395	393	362	342	395	427	407	343	378
třída 6	877	762	683	481	435	417	420	383	445	357	289	280	486
třída 7	4 470	5 221	5 231	5 223	5 079	5 195	5 091	5 418	5 671	5 831	5 366	5 707	5 292
třída 8	1 948	2 087	1 961	2 059	2 126	3 280	3 382	3 487	3 767	3 563	3 474	3 447	2 882
třída 9	5 838	6 036	6 796	6 792	7 083	6 699	6 800	7 153	7 228	7 606	6 325	5 510	6 656
celkem	15 340	16 468	17 073	17 021	17 242	18 386	18 015	18 753	19 287	19 711	17 650	16 746	

Zdroj: portál MPSV: <http://portal.mpsv.cz/sz>

Podrobnější vhled do struktury volných míst svědčí o tom, že v případě třídy 7 identifikujeme specifickou poptávku převážně po kvalifikovaných kovodělnících a strojírenských dělnících. V případě třídy 8 po obsluze stacionárních zařízení a montážních dělnících a v případě třídy 9 po pomocných a nekvalifikovaných pracovnících v dolech, lomech, průmyslu, stavebnictví a v dopravě.

Z údajů je patrný také zvýšený zájem o zaměstnávání cizinců v letních a podzimních měsících, který je odrazem sezónních výkyvů v zaměstnanosti. Vyšší zájem o zaměstnávání cizinců v těchto měsících je dán i vysokým zastoupením cizinců pracujících v odvětvích podléhajících těmto výkyvům (např. zemědělství, stavebnictví).

V následující tabulce jsou vypočteny podíly volných pracovních míst s povolením zaměstnávat cizince na celkovém počtu volných pracovních míst.¹⁴ Údaje v tabulce vyjadřují specifickou poptávku po zahraniční pracovní síle v rámci jednotlivých hlavních tříd KZAM. Zatímco z hlediska absolutního počtu volných pracovních míst s povolením zaměstnávat cizince jednoznačně dominují zaměstnání tříd 7, 8 a 9, z hlediska podílu volných pracovních míst s povolením zaměstnávat cizince na celkovém počtu volných pracovních míst tomu tak již není. Vypočtené průměry svědčí o tom, že nejvyšší specifická poptávka po zahraniční pracovní síle je u třídy 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci - 44,8 %), třídy 6 (kvalifikovaní dělníci v zemědělství a lesnictví - 43,0 %) a tříd 7 (řemeslníci, kvalifikovaní výrobci a opraváři - 20,5 %) a 8 (obsluha strojů a zařízení - 20,0 %). Nelze opomenout ani vyšší podíl u třídy 2 (vědeckí a odborní duševní pracovníci - 14,9 %).

¹⁴ Vyjma pracovních míst subvencovaných prostředky aktivní politiky zaměstnanosti.

Tabulka č. 19 **Podíl pracovních míst s povolením zaměstnávat cizince na celkovém počtu volných pracovních míst dle KZAM (údaje za jednotlivé měsíce roku 2006)**

KZAM	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec	průměr za 2006
třída 1	8,5	8,1	9,7	9,3	10,4	10,1	9,4	8,0	8,8	10,0	6,9	6,6	8,8
třída 2	18,5	17,3	16,7	15,1	14,2	15,3	14,1	15,2	15,0	14,8	14,5	8,7	14,9
třída 3	12,2	11,1	10,6	10,6	10,2	11,1	8,4	7,8	6,4	7,2	6,4	7,6	9,1
třída 4	4,8	4,3	5,7	3,9	4,2	4,2	3,6	3,5	3,3	3,4	4,1	3,3	4,0
třída 5	7,0	6,4	5,6	5,8	5,2	5,0	4,4	3,8	4,5	4,7	4,9	4,2	5,1
třída 6	64,0	57,8	46,7	43,7	38,1	42,2	41,8	39,1	39,8	36,7	33,7	32,4	43,0
třída 7	24,6	25,6	24,5	23,3	20,8	20,1	18,9	18,4	18,0	17,1	16,4	18,2	20,5
třída 8	21,6	21,2	19,1	18,7	17,0	21,9	21,5	20,1	20,7	19,4	19,3	19,0	20,0
třída 9	49,5	46,7	47,1	48,7	46,7	44,6	45,4	44,7	44,1	44,1	37,6	38,5	44,8

Zdroj: portál MPSV: <http://portal.mpsv.cz/sz> (vlastní výpočet)

Data v tabulce vyjadřují, které třídy zaměstnání a potažmo také sektory trhu práce jsou přiřazovány občanům třetích zemí. Pracovníkům ze zahraničí jsou tak častěji přiřazována pracovní místa s nižším mzdovým ohodnocením a horšími pracovními podmínkami. Poptávka v případě tříd s nízkým numerickým označením (1, 2, 3) pak odráží nedostatečné kvalifikační předpoklady domácích pracovníků a zájem o vysoce kvalifikovanou pracovní sílu.

Následující tabulka vyjadřuje aktuální strukturu nabídky a poptávky na trhu práce dle hlavních tříd KZAM k 30. 9. 2007. Tato data interpretujeme s vědomím výraznějších regionálních rozdílů ve struktuře nabídky a poptávky na trhu práce, přesto je možné je využít pro orientační vhled do aktuální situace na trhu práce. S vědomím tohoto omezení lze říci, že počet volných pracovních míst a uchazečů o zaměstnání ve třídě 7 a 8 indikuje možné potíže s uspokojováním poptávky v těchto třídách.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Tabulka č. 20 **Nabídka a poptávka na trhu práce (stav k 30.9.2006)**

hlavní třída KZAM	nabídka pracovní síly (uchazeči o zaměstnání)		poptávka po pracovní síle (volná pracovní místa)				
			normální		APZ	celkem	s povolením zam. cizince
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	abs.	abs.
0 osoby bez pracovního zařazení	249	0,1	13	0,0	43	56	0
1 zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci	3 511	1,0	1 834	1,3	14	1 848	164
2 vědečtí a odborní duševní pracovníci	17 180	4,7	6 197	4,5	113	6 310	1 102
3 techničtí, zdravot., pedagog. pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech	33 732	9,3	14 040	10,2	335	14 375	1 452
4 nižší administrativní pracovníci (úředníci)	32 619	8,9	5 457	4,0	290	5 747	219
5 provozní pracovníci ve službách a obchodě	56 936	15,7	11 723	8,5	497	12 220	453
6 kvalifikovaní dělníci v zeměděľ., lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení - hl. třída	4 764	1,3	1 189	0,9	49	1 238	339
7 řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)	46 964	12,9	45 179	32,9	493	45 672	9 564
8 obsluha strojů a zařízení	24 810	6,8	28 542	20,8	282	28 824	8 546
9 pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	107 678	29,5	23 369	17,0	2 041	25 410	7 101
nezařazení	36 534	10,0	0	0,0	0	0	0
celkem	364 977	100	137 543	100	4 157	141 700	28 940

Zdroj: Portál MPSV: <http://portal.mpsv.cz/sz>

Z hlediska této analýzy jsou zajímavé údaje o počtu uchazečů spadajících do kategorie pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (třída 9). Přestože počet uchazečů o zaměstnání v této třídě výrazně převyšuje poptávku, údaje o struktuře zahraniční zaměstnanosti svědčí o vysoké zaměstnanosti cizinců v tomto sektoru trhu práce i přes vysokou nabídku domácí pracovní síly. Vysoká zaměstnanost cizinců v určitém sektoru trhu práce i přes výrazný převis nabídky nad poptávkou může indikovat existenci „terciárního“ sektoru trhu práce, tedy pracovních míst, pro která jsou charakteristické špatné pracovní podmínky, nízké mzdové ohodnocení a nízký sociální status. Domácí pracovní síla odmítá tato místa obsazovat, preferuje jiné strategie začlenění na trh práce,¹⁵ a proto jsou tato místa ve vyšší míře přiřazována zahraniční pracovní síle.

Nutno říci, že volná pracovní místa úřadů práce neodráží zcela přesně strukturu poptávky, neboť spousta zaměstnavatelů využívá jiných zdrojů inzerce volných pracovních míst i přes přetrvávající zákonnou povinnost hlášení volných pracovních míst na úřady práce.¹⁶

¹⁵ Sirovátka (1997) popisuje strategie marginálních pracovníků na trhu práce, z nichž této situaci by nejlépe odpovídaly strategie hledání a vyčkávání („wait unemployment“).

¹⁶ Podle §35 zákona č. 435/2004, o zaměstnanosti Sb., je zaměstnavatel povinen do 10 kalendářních dnů oznámit příslušnému úřadu práce volná pracovní místa a jejich charakteristiku a neprodleně, nejpozději do 10 kalendářních dnů, oznámit obsazení těchto míst. Volnými pracovními místy se rozumí nově vytvořená nebo uvolněná pracovní místa, na která zaměstnavatel zamýšlí získat zaměstnance.

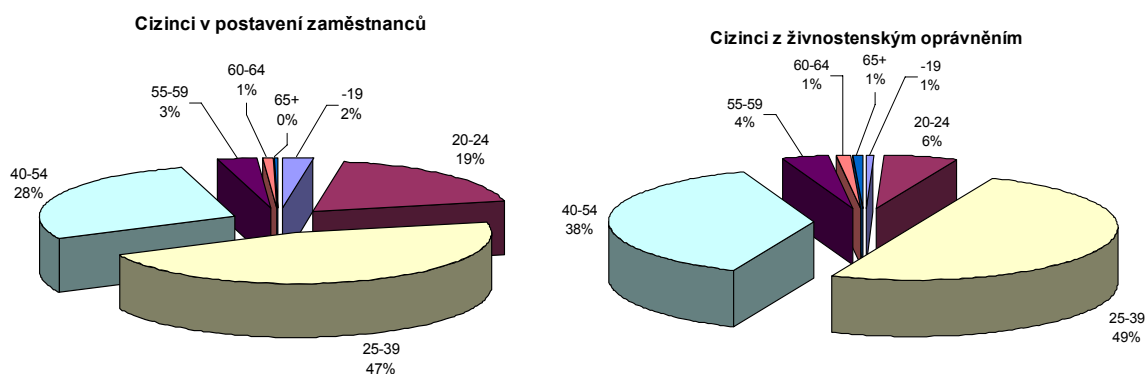
5.3 Zaměstnanost cizinců dle věkových skupin a pohlaví

Nejvyšší podíl cizinců v postavení zaměstnanců (47 %) spadá do věkové kategorie 25-39 let. Druhou nejpočetnější skupinou zaměstnaných cizinců jsou cizinci ve věku 40-54 let (28 %) a třetí největší podíl (19 %) tvoří zaměstnanci ve věku 20-24 let. Více než polovina cizinců v postavení zaměstnanců tak spadá do mladší a střední věkové kategorie.

U cizinců s živnostenským oprávněním je pořadí zastoupení věkových kategorií stejné, liší se však podíly jednotlivých věkových kategorií. Zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním je ve věkové kategorii 40-54 let o 10 % vyšší, než je tomu u cizinců v postavení zaměstnanců. Na druhou stranu zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním v kategorii 20-24 let je o 13 % nižší než u cizinců v postavení zaměstnanců.

Z porovnání obou typů ekonomické aktivity a zastoupení věkových kategorií vyplývá, že 66 % cizinců v postavení zaměstnanců jsou osoby do 39 let. U cizinců s živnostenským oprávněním podíl osob do 39 let činí 55 %.

Graf č. 23 **Zaměstnanost cizinců dle věkových skupin a typu ekonomické aktivity (k 31.12.2005)**

Zdroj: Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Z porovnání věkové struktury pracujících cizinců v České republice s věkovou strukturou v národním hospodářství je patrné, že relativně vyšší zastoupení vykazují cizinci v mladších věkových kategoriích, do 39 let, zatímco pracovníci nad 39 let jsou relativně častěji zastoupeni v národním hospodářství.

Na vyšší zahraniční zaměstnanosti mladších věkových kategorií se podílí několik faktorů. Prvním z nich je rodinný stav. Svobodní lidé migrují za práci mnohem častěji než lidé žijící v manželském svazku. Stejně tak lidé bezdětní, zejména muži. Nižší zahraniční zaměstnanost ve vyšších věkových skupinách pak lze vysvětlit pomocí konceptu „value of immobility“. Starší lidé častěji preferují setrvání na domácím trhu práce i přes existenci výrazných pull faktorů v cílových zemích potenciální migrace, protože vlastní specifické lokální „know-how“, které je nepřenositelné a nelze jej tak uplatnit na trhu práce v zahraničí (Straubhaar, 2001).

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

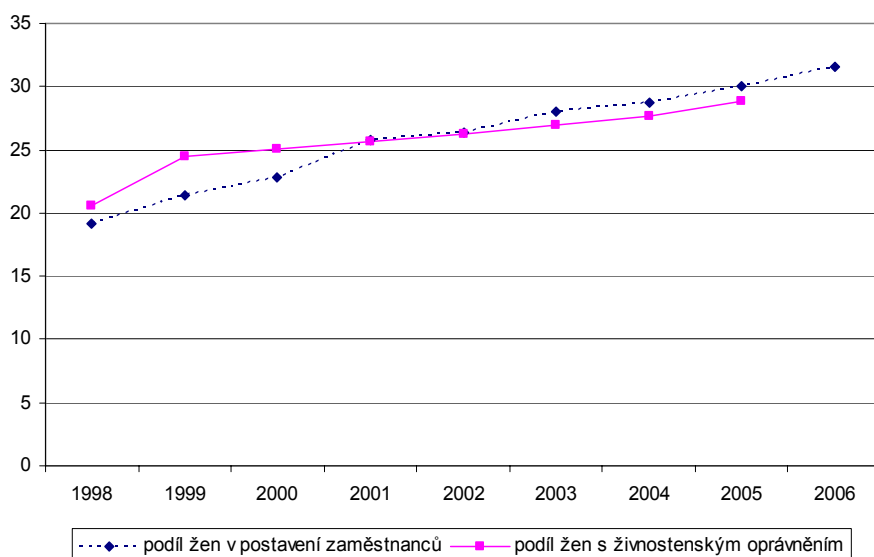
Tabulka č. 21 **Zaměstnanost cizinců a zaměstnanost v národním hospodářství dle věkových skupin (2005)**

věkové kategorie	celková zaměstnanost cizinců	podíl (%)	celková zaměstnanost v národním hospodářství	podíl (%)
-19	4 161	1,9	32 626	0,7
20-24	33 090	15,1	338 355	7,1
25-39	103 697	47,4	1 896 993	39,8
40-54	67 570	30,9	1 835 272	38,5
55-59	7 524	3,4	474 956	10,0
60-64	1 954	0,9	131 707	2,8
65+	986	0,5	54 105	1,1
celkem	218 982	100,0	4 764 014	100,0

Zdroj: Český statistický úřad
Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Spolu s rostoucí zaměstnaností cizinců na trhu práce v České republice roste také podíl žen-cizinek na trhu práce. Podle údajů k 31.12.2006 se ženy podílely 30,9% na celkové zaměstnanosti cizinců v České republice. Z porovnání vývoje podílu žen na jednotlivých typech ekonomické aktivity vyplývá, že do roku 2001 převažoval podíl žen s živnostenským oprávněním, zatímco od tohoto roku dále převažuje zaměstnanost žen v postavení zaměstnanců. Od roku 2002 je podíl žen s živnostenským oprávněním nižší než podíl žen v postavení zaměstnanců.

Graf č. 24 **Vývoj podílu zaměstnanosti žen na jednotlivých typech ekonomické aktivity (1998 - 2006)**

Pozn.: údaje za rok 2006 u kategorie cizinců s živnostenským oprávněním nebyly v době zpracování dostupné

Zdroj: Český statistický úřad
Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006
Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Kromě rostoucího absolutního počtu zaměstnaných žen dochází k růstu jejich podílu na zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců. Zatímco v roce 1995 tento podíl činil 15,9 %, v roce 2006 tvořil 31,6 %.

Tabulka č. 22 **Ekonomická aktivita cizinců z hlediska genderu (1998-2006, stav k 31.12.)**

cizinci v postavení zam.	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
celkem cizinců	111 247	93 466	103 647	103 652	101 179	105 738	107 984	151 736	185 075
muži	89 906	73 430	80 029	76 888	74 598	76 119	76 949	106 226	126 609
ženy	21 341	20 036	23 618	26 764	26 739	29 619	31 035	45 510	58 466
podíl žen	19,2	21,4	22,8	25,8	26,4	28,0	28,7	30,0	31,6
cizinci s ŽO	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
cizinci celkem	44 201	57 415	61 340	64 000	60 532	62 293	65 219	67 246	-
muži	35 116	43 334	45 971	47 621	44 607	45 471	47 141	47 902	-
ženy	9 085	14 081	15 369	16 379	15 925	16 822	18 078	19 344	-
podíl žen	20,6	24,5	25,1	25,6	26,3	27,0	27,7	28,8	-

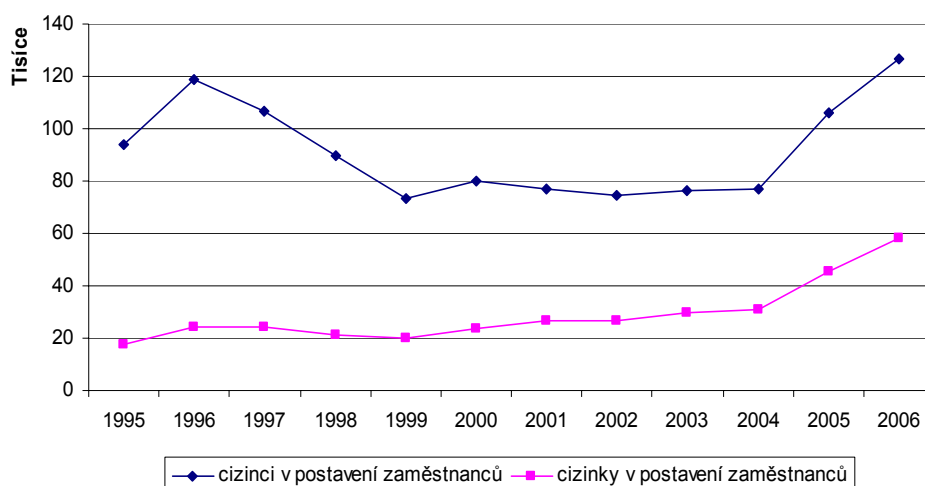
Pozn.: údaje za rok 2006 u živnostenských oprávnění nebyly za rok 2006 dostupné

Zdroj: Český statistický úřad

Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Následující graf poskytuje srovnání vývoje zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců z hlediska genderu. Z grafu je patrné, že vývoj zaměstnanosti žen-cizinek odráží legislativní změny a podmínky pro zaměstnávání cizinců obdobně jako vývoj zaměstnanosti mužů.

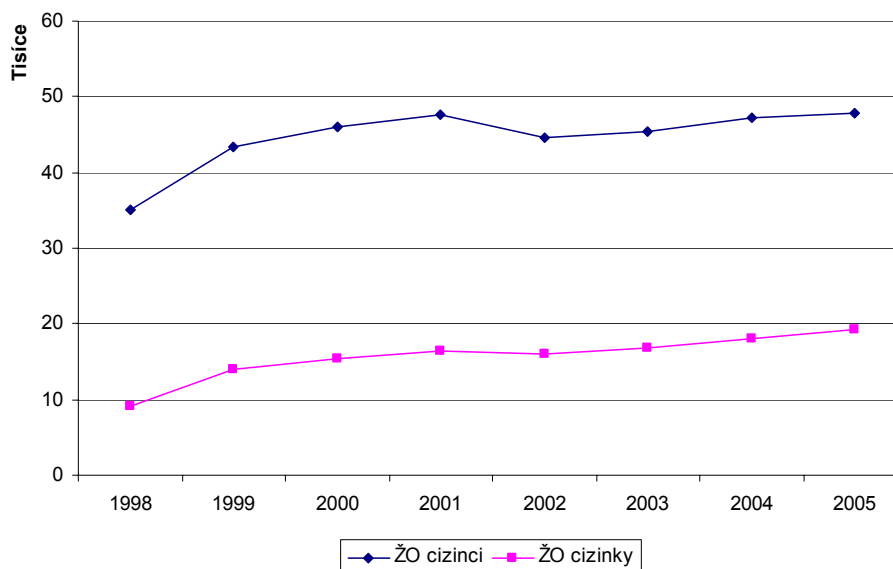
Graf č. 25 **Zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců z hlediska genderu (1995-2005)**

Pozn.: Údaje za roky 1995-1997 z hlediska genderového členění nejsou dostupné a údaje za rok 2006 u živnostenských oprávnění nebyly v době zpracování analýzy zveřejněny.

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007

Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Graf č. 26 **Zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním z hlediska genderu (1998-2005)**

Zdroj: Horáková, M. Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007

Výrazný podíl žen na celkové zaměstnanosti nejčtenějších státních občanství pozorujeme u občanek Mongolska, které tvoří 63,1% zaměstnanosti daného občanství. Druhé v pořadí jsou občanky Ruska (49,9 %) a třetí občanky Vietnamu (33,4 %). Nejnižší podíl žen na celkové zaměstnanosti pak pozorujeme u občanů Velké Británie (16,7), Polska (19,7 %) a Německa (19,7 %).

Nejvýraznější zastoupení žen v postavení zaměstnanců je u občanů Mongolska (63,9 %), u občanů Ruska (49,1 %) a u občanů Bulharska (34,4 %). Více než poloviční podíl žen s živnostenským oprávněním vykazují také občanky Mongolska (56,3 %) a Ruska (51,3 %).

Tabulka č. 23 **Zaměstnanost žen u nejčtenějších státních občanství z hlediska jednotlivých typů ekonomické činnosti a celkové zaměstnanosti daného státního občanství (stav k 31.12.2005)**

státní občanství	evidence na ÚP celkem			živnostenská oprávnění			celková zaměstnanost daného státního občanství		
	celkem	z toho ženy abs.	z toho ženy (%)	celkem	z toho ženy abs.	z toho ženy (%)	celkem	z toho ženy abs.	z toho ženy (%)
Slovensko	75 297	23 016	30,6	8 719	1 184	13,6	84 016	24 200	28,8
Německo	1 743	292	16,8	1 164	282	24,2	2 907	574	19,7
Polsko	12 635	1 940	15,4	1 294	471	36,4	13 929	2 411	17,3
Velká Británie	1 119	215	19,2	592	71	12,0	1 711	286	16,7
Ukrajina	40 060	12 523	31,3	21 135	6 691	31,7	61 195	19 214	31,4
Vietnam	256	86	33,6	22 620	7 561	33,4	22 876	7 647	33,4
Rusko	2 447	1 201	49,1	1 482	761	51,3	3 929	1 962	49,9
Moldavsko	2 710	899	33,2	604	192	31,8	3 314	1 091	32,9
Bulharsko	1 732	596	34,4	1 091	247	22,6	2 823	843	29,9
Mongolsko	1 800	1 151	63,9	213	120	56,3	2 013	1 271	63,1

Pozn.: Aktuální údaje za rok 2006 zatím nejsou k dispozici.

Zdroj: Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006 (vlastní výpočet)

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

U cizinek v postavení zaměstnanců sledujeme výrazně vyšší zastoupení ve věkové kategorii 20-24 let. Rozdíl mezi muži a ženami v této kategorii činí 8,3 %. O 6,4 % nižší zastoupení cizinek je ve věkové kategorii 40-54 let. Vyšší zaměstnanost žen ve věkové kategorii 20-24 let může být dána preferencí práce a výdělečné činnosti před výchovou dětí a rodinným životem v tomto období. U skupiny cizinců s živnostenským oprávněním nevykazují podíly jednotlivých věkových kategorií takové rozdíly jako u cizinců v postavení zaměstnanců. Zaměstnanost žen mírně převažuje u věkové kategorie 20-24 let (o 2 %) a kategorie 25-39 let (o 4 %) a je nižší u věkové kategorie 40-54 let (o 5,6 %).

Tabulka č. 24 **Věková struktura cizinců podle genderu a typů ekonomické aktivity (stav k 31.12.2005)**

věkové kategorie	cizinci v postavení zaměstnanců		cizinci s živnostenským oprávněním	
	% muži	% ženy	% muži	% ženy
-19	2,1	3,4	0,5	0,9
20-24	16,8	25,1	5,1	7,1
25-39	46,5	45,2	49,0	53,0
40-54	29,6	23,2	39,6	34,0
55-59	3,8	2,3	3,7	3,2
60-64	0,8	0,6	1,3	1,0
65+	0,3	0,3	0,8	0,8
celkem	100	100,0	100	100

Zdroj: Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006 (vlastní výpočet)

Cizinky v postavení zaměstnanců vykazují ve srovnání se ženami v národním hospodářství relativně vyšší zastoupení v KZAM třídách 7 (řemeslníci a kvalifikovaní výrobci), 8 (obsluha strojů a zařízení) a 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci). Ve větší míře jim tak jsou přiřazována pracovní místa s nižšími požadavky na vzdělání, ale také s nižším mzdovým ohodnocením a naopak, jejich zastoupení na zaměstnáních v nižších třídách KZAM, která jsou převážně místy na primárním trhu práce, je ve srovnání se zaměstnaností žen v národním hospodářství výrazně nižší.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Tabulka č. 25 **Cizinci v postavení zaměstnanců dle KZAM a gender ve srovnání se zaměstnaností v národním hospodářství (II. čtvrtletí 2006)**

KZAM	cizinci v postavení zaměstnanců				zaměstnaní v národním hospodářství			
	celkem		ženy		celkem		ženy	
	abs.	rel.	abs.	rel.	tis.	rel.	tis.	rel.
1 zákonodárci, ved. a řídicí pracovníci	5 510	3,1	861	1,7	314,2	6,5	91,4	4,4
2 vědečtí a odborní duševní pracovníci	12 221	7,4	4 390	8,5	516,5	10,7	262,4	12,6
3 techn., zdravot. a pedagog. pracovníci	12 622	7,6	5 742	11,1	1 066,7	22,1	576,7	27,6
4 nižší administrativní pracovníci	4 803	2,9	2 646	5,1	330,5	6,9	248,0	11,9
5 provozní prac. ve službách a obchodě	8 231	5,0	4 351	8,4	585,6	12,1	386,2	18,5
6 kvalifikovaní dělníci v zemědělství	3 048	1,9	1 637	3,2	75,0	1,6	31,7	2,5
7 řemeslníci a kvalifikovaní výrobci	50 128	30,4	7 938	15,4	880,8	18,2	107,9	5,2
8 obsluha strojů a zařízení	27 161	16,5	9 218	17,9	689,5	14,3	171,5	8,2
9 pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	41 739	25,3	14 837	28,7	349,1	7,2	210,3	10,1
0 příslušníci armády	45	0,0	20	0,0	17,5	0,4	1,7	0,1
celkem	165 148	100	51 654	100	4 825,4	100	2 087,8	100

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007 (upraveno)*

Dostupné statistické údaje nevyovídají o rodinném stavu cizinců a cizinek pracujících v České republice ani o počtu dětí. Také nelze jednoznačně říci, kdo a kde pečuje o děti cizinců a cizinek po dobu výkonu práce v České republice. Jistě existuje skupina pracovních migrantů, kteří pobývají v České republice se svými potomky, ale existuje také skupina těch, jejichž péči o děti zajišťují příbuzní v místě bydliště. Postavení cizinek a cizinců na trhu práce z hlediska harmonizace práce a rodiny nebylo zatím v České republice podrobněji zkoumáno, a proto není možné jednoznačně říci, zda péče o rodinu ovlivňuje odlišnou věkovou strukturu zaměstnanosti cizinců v České republice, stejně tak podíl cizinců a cizinek na jednotlivých typech ekonomické aktivity. Vliv životních strategií a harmonizace práce a rodiny na zaměstnanost žen a mužů by bylo vhodné zkoumat prostřednictvím kvalitativního výzkumu.

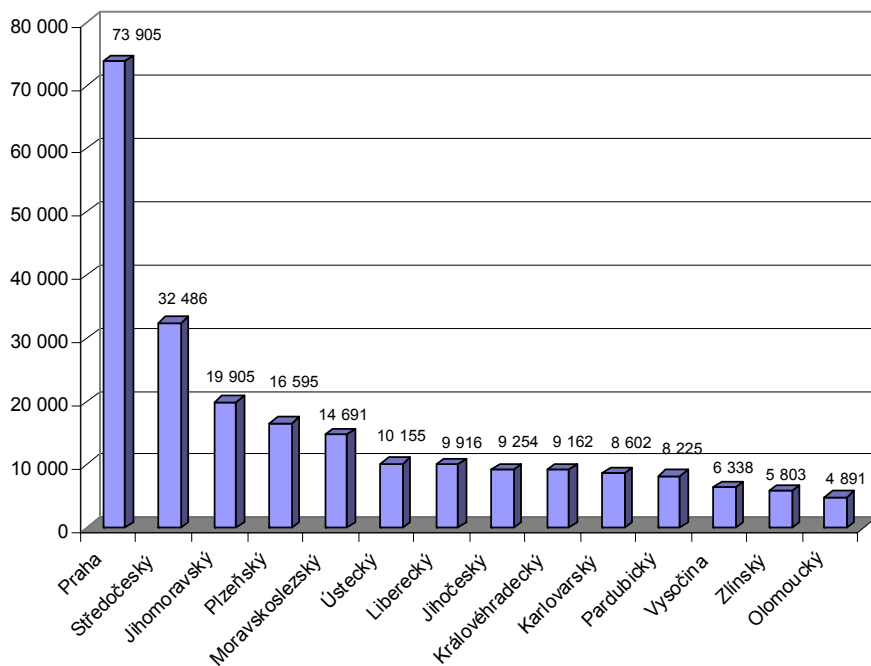
5.4 Regionální zaměstnanost cizinců

Na rozdílném zastoupení cizinců v jednotlivých regionech České republiky má vliv především hospodářský a průmyslový rozvoj v těchto regionech, který vytváří nové pracovní příležitosti a možnosti podnikat. Zahraniční pracovní migrace se proto soustřeďuje především do větších městských aglomerací. Vyšší zahraniční zaměstnanost se objevuje také v příhraničních regionech, kde hraje roli buď malá vzdálenost mezi zdrojovým a cílovým místem pracovní migrace (kraj Jihomoravský a Moravskoslezský) a nebo lepší příležitosti pro živnostenské podnikání (kraj Liberecký a Ústecký). Významným faktorem působícím na zaměstnanost cizinců v regionech je také míra nezaměstnanosti. Empirické údaje potvrzují, že s rostoucí mírou nezaměstnanosti v kraji klesá podíl cizinců na pracovní síle v kraji (Horáková, 2006). S rostoucí mírou nezaměstnanosti lze očekávat nižší ochotu úřadů práce vydávat zaměstnavatelům povolení obsazovat volná pracovní místa cizinci. Nízká míra

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

nezaměstnanosti a neuspokojená poptávka po pracovní síle zvyšují pravděpodobnost nábory zahraničních pracovníků.

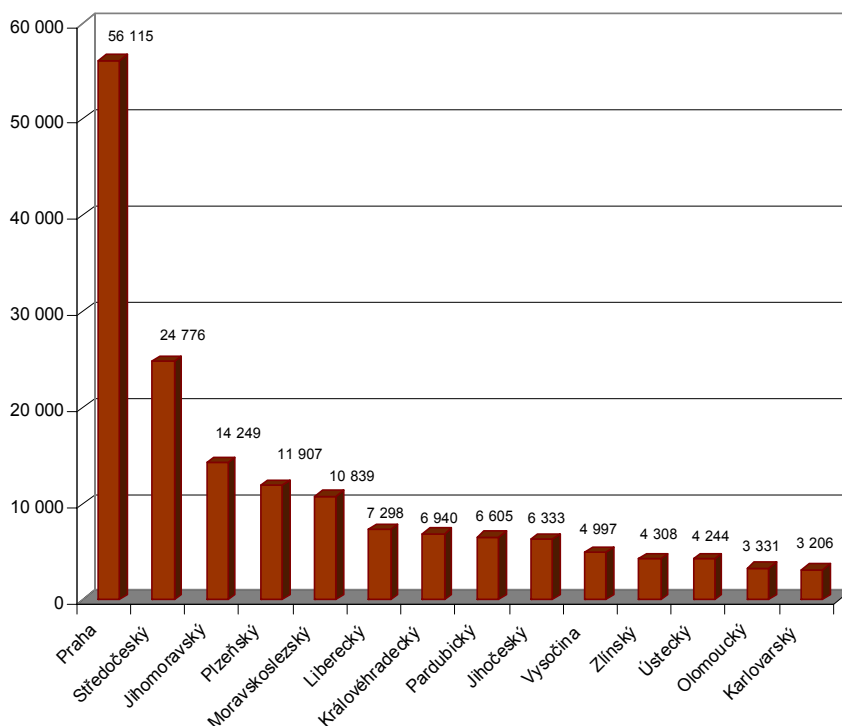
Graf č. 27 **Celková zaměstnanost cizinců dle krajů (stav k 30.6.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚPSV, 2006.

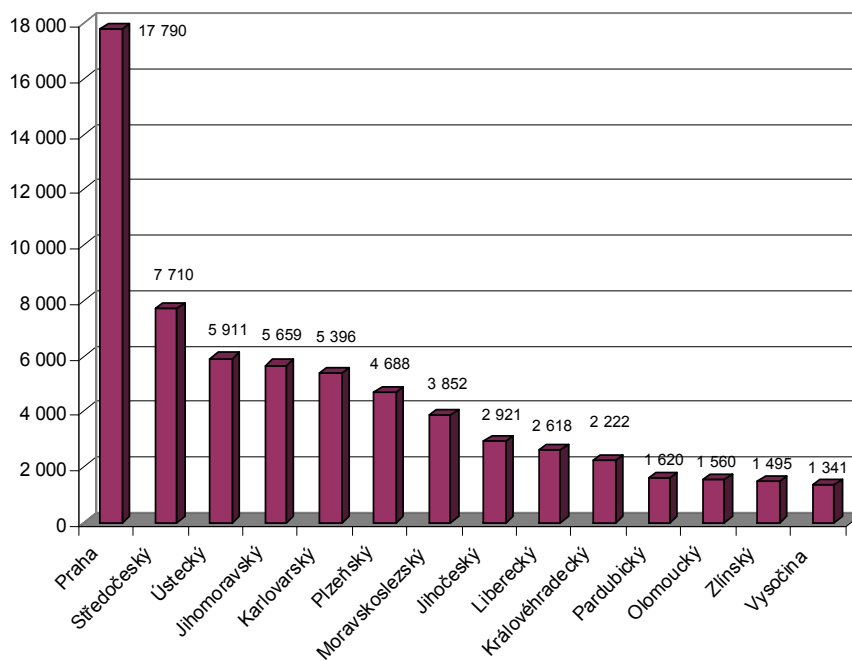
5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Graf č. 28 **Zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců (stav k 30.6.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚPSV, 2006.

Graf č. 29 **Zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním (stav k 30.6.2006)**

Zdroj: Horáková, M. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚPSV, 2006.

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

Nejvyšší relativní podíl na celkové zaměstnanosti cizinců zaujímá Praha (32 %), kraj Středočeský (14 %), Jihomoravský (9 %), Plzeňský (7 %) a Moravskoslezský (6 %). Z hlediska absolutních četností je nejvyšší zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců v Praze (56 115), kraji Středočeském (24 776), Jihomoravském (14 249), Plzeňském (11 907) a Moravskoslezském (10 839). Absolutně nejvyšší počet cizinců s živnostenským oprávněním pak v Praze (17 790), kraji Středočeském (7 710), Ústeckém (5 911), Jihomoravském (5 659) a Karlovarském (5 396). Vysoký počet živnostenských oprávnění v Ústeckém a Karlovarském kraji lze vysvětlit sousedstvím s Německem a příhodným prostředím pro živnostenské podnikání v tomto regionu. Tyto dva kraje jsou také jediné, kde podíl živnostenských oprávnění cizinců tvoří více než polovinu z celkové zaměstnanosti v kraji. V Karlovarském kraji 63% a v Ústeckém kraji 58% všech zaměstnaných cizinců podniká na základě živnostenského oprávnění. Podíl podnikajících cizinců na celkové zaměstnanosti cizinců činí u ostatních krajů v rozmezí od 18 % v kraji Pardubickém po 32 % v kraji Olomouckém a Jihočeském. Zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji je dána sousedstvím s Polskem a Slovenskem, což jsou tradiční zdrojové země migrace cizinců v postavení zaměstnanců.

Jednotlivé kraje se od sebe liší také podílem občanů třetích zemí a EU/EHP na celkové zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců. Nejvyšší podíl zaměstnanosti občanů EU/EHP na celkovém počtu cizinců v postavení zaměstnanců je v kraji Moravskoslezském (91 %), Zlínském (79 %) a Jihomoravském (76 %). Tento vysoký podíl tvoří zejména občané Polska a Slovenska.

Tabulka č. 26 **Regionální zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců dle zdrojových zemí migrace (30.6.2006)**

kraj	třetí země	podíl v %	EU/EHP	podíl v %	cizinci v postavení zaměstnanců celkem
Praha	27 692	49,3	28 423	50,7	56 115
Středočeský	7 167	28,9	17 609	71,1	24 776
Jihočeský	2 628	41,5	3 705	58,5	6 333
Plzeňský	3 111	26,1	8 796	73,9	11 907
Karlovarský	1 286	40,1	1 920	59,9	3 206
Ústecký	2 641	62,2	1 603	37,8	4 244
Liberecký	2 348	32,2	4 950	67,8	7 298
Královéhradecký	2 957	42,6	3 983	57,4	6 940
Pardubický	2 229	33,7	4 376	66,3	6 605
Vysočina	2 298	46,0	2 699	54,0	4 997
Jihomoravský	3 430	24,1	10 819	75,9	14 249
Olomoucký	1 137	34,1	2 194	65,9	3 331
Zlínský	886	20,6	3 422	79,4	4 308
Moravskoslezský	934	8,6	9 905	91,4	10 839

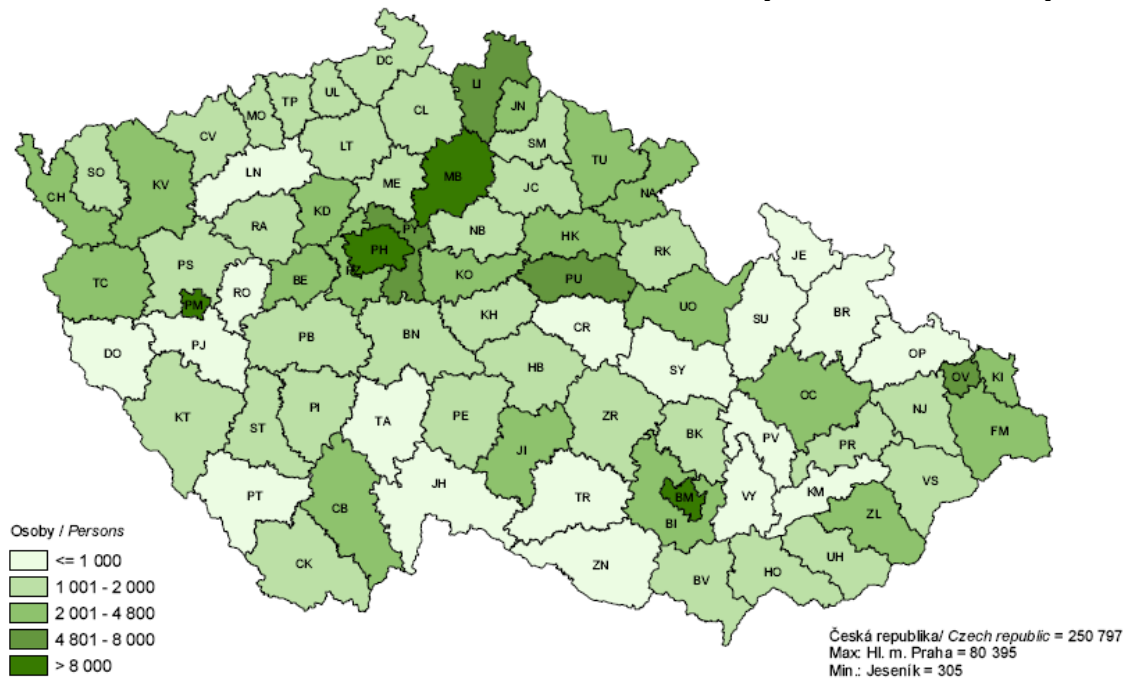
Zdroj: Horáková, M. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU. Praha: VÚPSV, 2006 (vlastní výpočet)*

Následující mapy poskytují grafické znázornění rozložení zaměstnanosti cizinců v jednotlivých okresech České republiky a dle jednotlivých typů ekonomické aktivity. Nejvyšší zaměstnanost cizinců vykazují zejména okresy Praha, Plzeň-město, Mladá Boleslav a Brno-město. Vysoká zaměstnanost cizinců je také v okresech Praha-východ, Liberec, Pardubice a Ostrava. Jedná se tedy jednoznačně o okresy s významnými centry hospodářského, kulturního a společenského života, která vytváří dostatek pracovních příležitostí a příležitostí podnikat. Města také poskytují více pracovních příležitostí v sektorech s vysokou mírou zaměstnanosti cizinců

5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

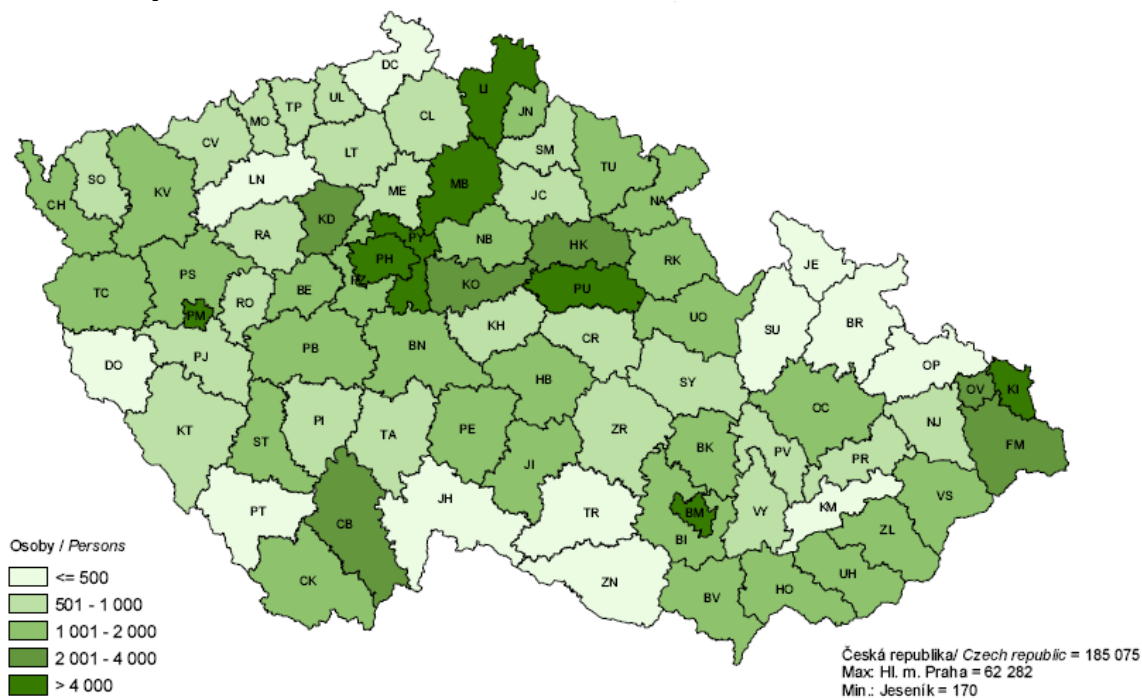
(zpracovatelský průmysl, stavebnictví, obchod a služby) a celkově vyšší dynamikou trhu práce.

Obrázek č. 3 **Celková zaměstnanost cizinců dle okresů (stav k 31.12.2006)**

Zdroj: Český statistický úřad

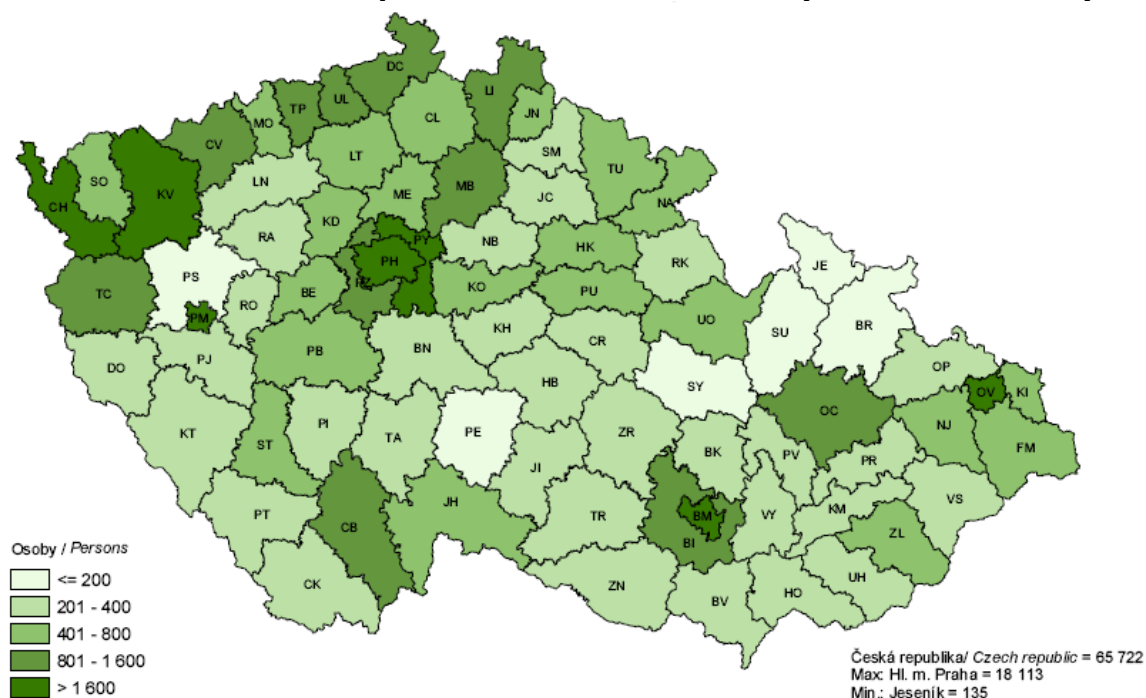
Obrázek č. 4 **Zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců dle okresů (stav k 31.12.2006)**

Zdroj: Český statistický úřad

Obrázek č. 5 Živnostenská oprávnění cizinců dle okresů (stav k 31.12.2006)

Zdroj: Český statistický úřad

Z těchto map je patrná koncentrace cizinců v příhraničních regionech v závislosti na převažujícím typu ekonomické aktivity. Okresy sousedící s Polskem a Slovenskem vykazují vyšší zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců, zatímco severočeské příhraniční regiony jsou jednoznačně doménou zaměstnávání na základě živnostenských oprávnění. Na udržování vysoké míry zaměstnanosti obou typů ekonomické aktivity se významně podílí již vytvořené migrační sítě jednotlivých státních občanství.

5.5 Nezaměstnanost cizinců

Nezaměstnanost cizinců je pro Českou republiku poměrně novým fenoménem, který bude v budoucnu pravděpodobně nabývat na významu. Dlouhodobý trend nárůstu cizinců na území České republiky, růst počtu cizinců s trvalým pobytem a vysoká koncentrace cizinců na sekundárním trhu práce zvyšují riziko nárůstu počtu nezaměstnaných cizinců na území České republiky. Zkušenosti s nedostatečnou integrací cizinců na trhu práce některých evropských států (např. Francie, Nizozemsko, Německo) by měly být varovným signálem vedoucím k posilování cílenosti opatření aktivní politiky zaměstnanosti také na cílovou skupinu nezaměstnaných cizinců, zejména pak občanů třetích zemí s trvalým pobytem. Cizinci jsou velmi zranitelnou skupinou, jejichž zaměstnanost a nezaměstnanost výrazně ovlivňují výkyvy v hospodářském cyklu.

Banting a Kymlicka (2006) upozorňují na vliv vzrůstající národnostní heterogenity na solidaritu a následné oslabování redistributivních opatření sociálního státu. Zůstává otevřenou otázkou, zda v případě nárůstu nezaměstnanosti migrantů v České republice nebude docházet ke zvyšování nacionalistických tendencí ve

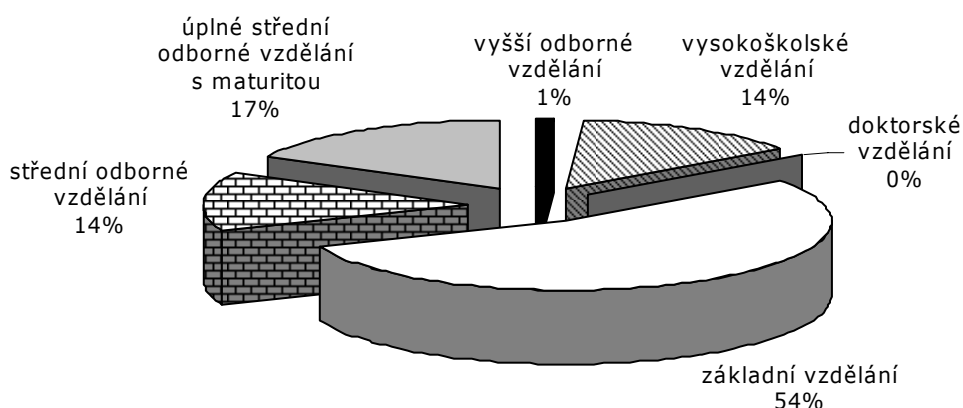
5. Cizinci a jejich zaměstnanost na území České republiky

společnosti, jako tomu bylo např. v Nizozemsku a Francii. Tyto zkušenosti z evropských zemí by měly být varovným signálem a argumentem pro posilování integračních opatření cizinců na trhu práce v České republice.

V současné době bohužel není prováděn pravidelný monitoring nezaměstnanosti cizinců, a proto pro nastínění situace bude využito pouze dostupných údajů o nezaměstnanosti občanů třetích zemí.¹⁷

Podle údajů k 30.6.2007 bylo vedeno v evidenci úřadů práce celkem 2 753 občanů třetích zemí, z čehož 56,1 % tvořily ženy. Nárok na dávky v nezaměstnanosti mělo 45 % těchto cizinců. Následující graf znázorňuje vzdělanostní strukturu občanů třetích zemí vedených v evidenci uchazečů o zaměstnání. Potíže při opětovném začlenění na trhu práce lze očekávat u uchazečů ze základním vzděláním, kterých je více než polovina.

Graf č. 30 **Vzdělanostní struktura občanů třetích zemí vedených v evidenci uchazečů o zaměstnání (stav k 30.6.2007)**

Zdroj: MPSV

Občané třetích zemí často vykonávají zaměstnání s nižšími požadavky na vzdělání. Ukazatel o nejvyšším dosaženém vzdělání cizinců může být proto zavádějící. Významným indikátorem postavení této skupiny na trhu práce by byly také údaje o kategorii posledního zaměstnání z hlediska KZAM. Tento údaj však zatím není dostupný.

O charakteru zaměstnání, které předcházelo evidenci, můžeme usuzovat zejména z výše průměrné mzdy v posledním zaměstnání. Průměrná měsíční mzda této skupiny cizinců v posledním zaměstnání činila 9 066,- Kč, u žen pouze 8 454,- Kč. Výše minimální mzdy k 1.1.2007 činí 8 000,- Kč, tudíž výše výdělků nezaměstnaných cizinců v posledním zaměstnání jen lehce převyšuje výši minimální mzdy ve sledovaném období.

Průměrný věk nezaměstnaných cizinců byl 40 let. Pouze 34 (1,2 %) osob z uvedeného celkového počtu nezaměstnaných občanů třetích zemí bylo zařazeno do některého z opatření aktivní politiky zaměstnanosti. MPSV provedlo v roce 2006

¹⁷ Údaje o zahraniční zaměstnanosti občanů třetích zemí poskytlo MPSV.

analýzu míry využívání výuky českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů pro cizince vedené v evidenci úřadů práce a její efektivity. Údaje byly zjištěny za rok 2005 a za období leden až říjen 2006. Z analýzy vyplývá, že v roce 2005 byla z celkového počtu 6 778 cizinců v evidenci úřadů práce poskytnuta výuka českého jazyka jako rekvalifikace 66 cizincům (tj. 1,0 %). V období leden až říjen 2006 to bylo z 7 642 cizinců 115 cizinců (1,5 %). Podle uvedené analýzy je tento nízký podíl dán zejména malým zájmem cizinců o účast na rekvalifikaci. V roce 2005 projevilo zájem o výuku 89 cizinců, v období leden až říjen roku 2006 to bylo 157 cizinců. V některých případech však nebylo možné zájemce do rekvalifikace zařadit, protože se jednalo o jednotlivce a nebylo možné otevřít kurz (individuální kurzy úřady práce nehradí). Co se týče efektivity kurzů, cca 58 % cizinců, kteří se v roce 2005 zúčastnili výuky českého jazyka jako rekvalifikace, našlo do 6 měsíců práci.

Absence pravidelného monitoringu nezaměstnanosti cizinců a nedostatek kvalitativních dat neumožňují zhodnocení hlavních příčin nezaměstnanosti cizinců a jejich případné marginalizace na trhu práce. V případě kvalitativních dat chybí zejména poznatky o strategiích na trhu práce a přístupu úřadů práce k této skupině nezaměstnaných. Kvantitativní data o zahraniční zaměstnanosti jsou každoročně zpracovávána Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí pod názvem „Mezinárodní pracovní migrace v ČR“. Relativní dostatek informací poskytují také publikace vydávané Českým statistickým úřadem nazvané „Cizinci v ČR“. Pro podrobnější zkoumání integrace cizinců na trhu práce však bude do budoucna třeba vytvořit systém pravidelného monitoringu nezaměstnanosti cizinců, a to jak občanů třetích zemí, tak také občanů EU/EHP. Jedná se o potřebu pravidelného sběru dat týkajících se zejména délky nezaměstnanosti cizinců a jejího opakování, výše dávek v nezaměstnanosti a posledních výdělků, tříd zaměstnání a opatření aktivní politiky zaměstnanosti, do nichž jsou cizinci zařazováni. Tyto údaje by mohly pomoci odhalit případnou marginalizaci cizinců na českém pracovním trhu. Údaje o cílenosti opatření aktivní politiky zaměstnanosti na cizince pak mohou odhalit možnou institucionální exkluzi cizinců v České republice.

Závěr

Zahraniční pracovní migrace v České republice je novým jevem, jehož rozsah a význam pro trh práce bude do budoucna narůstat. Za hlavní determinanty vývoje zahraniční pracovní migrace v České republice lze považovat *vývoj jednotlivých ukazatelů hospodářského vývoje* (HDP, volná pracovní místa, nezaměstnanost) a *demografický vývoj*, který bude do budoucna ovlivňovat také míru neuspokojené poptávky po pracovní síle. Analýza zahraniční zaměstnanosti v kontextu hospodářského vývoje prokázala souvislost mezi poptávkou na trhu práce měřenou počtem volných pracovních míst a zahraniční zaměstnaností cizinců v postavení zaměstnanců. Neuspokojená poptávka po pracovní síle je významným faktorem zahraniční pracovní migrace, zejména ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví a obchodě. Období hospodářského růstu a růstu volných pracovních míst se vyznačuje vysokou mírou růst u zaměstnanosti cizinců a naopak.

Hospodářský vývoj v zemi je jedním z významných pull faktorů migrace působících na straně nabídky. Strukturu a rozsah nabídky zahraničních pracovníků dále významně ovlivňují vytvořené *migrační sítě*, především u nejčetnějších státních občanství s dlouhou migrační historií v České republice (Slovensko, Ukrajina, Vietnam, Polsko). *Přetrvávající rozdíly ve mzdách* mezi velkou částí zdrojových zemí pracovní migrace (zejména Slovensko, Polsko, Ukrajina) a Českou republikou jsou dalším významným podnětem ovlivňujícím rozsah migrace jednotlivých státních občanství.

Hodnocení vývoje zahraniční pracovní migrace v České republice poukázalo na významný *vliv legislativních podmínek* vymezujících vstup na trh práce (tzv. gates of entry) na rozsah zahraniční zaměstnanosti a podíl jednotlivých typů ekonomické aktivity na ní. Bylo potvrzeno, že vývoj zahraniční zaměstnanosti z hlediska jednotlivých typů ekonomické aktivity odráží jednotlivá období migrační a integrační politiky a rozdílné přístupy k pracovní migraci. Přítomnost cizinců na trhu práce v druhé polovině 90. let byla považována za nežádoucí, zejména pro neuspokojivou hospodářskou situaci a výrazný nárůst nezaměstnanosti. Od roku 1999 jsme svědky zásadního obrátu ve vnímání významu přítomnosti cizinců ve společnosti a na trhu práce. Demografická situace a vývoj struktury nabídky a poptávky na trhu práce jsou hlavní důvody vedoucí k *přehodnocení významu zahraniční pracovní migrace* a k obrátu směrem ke kontrolované, řízené aktivní migrační politice.

Přítomnost cizinců na trhu práce v kontextu hospodářského vývoje, poptávky na trhu práce a z hlediska demografického vývoje má své opodstatnění. Růst podílu cizinců na pracovní síle s sebou však přináší i jistá rizika vyplývající z jejich *nedostatečné sociální a ekonomické integrace*. Uzamknutí velké části migrantů na terciárním trhu práce, sociální a ekonomická exkluze a růst jejich nezaměstnanosti mohou podstatně ovlivnit legitimitu aktivní migrační politiky a integračních opatření. Nejzávažnějším důsledkem selhání sociální a ekonomické integrace cizinců pak může být růst nacionalistických tendencí ve společnosti. Otázkou také zůstává, jak by případná hospodářská recese ovlivnila zaměstnanost a nezaměstnanost migrantů v České republice. Ze zkušenosti evropských zemí s tradičně vysokým podílem cizinců na pracovní síle víme, že v případě hospodářské recese jsou to právě migranti, kteří bývají propouštěni jako první. Důkazem jsou důsledky ropné krize v roce 1973. Do tohoto období se datují počátky problémů s integrací migrantů v Evropě (Böhning., Zegers, 1995).

Sektorová analýza zahraniční zaměstnanosti potvrzuje přetrvávající koncentraci cizinců na sekundárním trhu práce. Pro tento sektor trhu práce je příznačná nejistota

zaměstnání, nižší požadavek na kvalifikaci a podprůměrné mzdy. Všechny tyto charakteristiky zvyšují *riziko marginalizace na trhu práce*. U zahraničních pracovníků je toto riziko zesilováno také přítomností dalších znevýhodňujících charakteristik, kterými jsou nízká úroveň produktivity imigrantů po příjezdu do země, nižší vyjednávací síla, nižší úroveň vymíněné mzdy a vysoké riziko diskriminace na trhu práce (Causa a Jena, 2006).

Riziko marginalizace a nedostatečné integrace migrantů na trhu práce je dáno jejich rolí na tomto trhu. Nejvíce toto riziko hrozí na tzv. terciárním trhu práce, kde nejčastěji dochází k využívání cizinců jako levné pracovní síly a kde se nejčastěji setkáváme s diskriminačním přístupem zaměstnavatelů a využíváním neznalosti pracovněprávních předpisů ze strany cizinců.

Integrací cizinců rozumíme proces udržování a zvyšování zaměstnanosti migrantů a tlumení znevýhodnění, která jsou důsledkem jejich specifického postavení na trhu práce a jejich kulturní odlišnosti. Význam zvyšování zaměstnatelnosti cizinců posiluje především rostoucí trend počtu cizinců s trvalým pobytem na našem území. U této části cizinců již nehovoříme o dočasné pracovní migraci (tzv. guest workers) vyvolané aktuální potřebou vyššího počtu pracovních sil. Tato část cizinců je již integrální součástí pracovní síly v České republice a z hlediska zákona o zaměstnanosti a zákona o živnostenském podnikání mají tito cizinci stejné právní postavení jako občané České republiky.

Integrace cizinců na trhu práce je proto výzvou pro českou politiku zaměstnanosti. Ačkoliv je z prostředků MPSV financována celá řada projektů podporujících integraci cizinců na trhu práce,¹⁸ zapojení cizinců do jednotlivých opatření aktivní politiky zaměstnanosti je zatím stále nedostatečné. Jednou z možných příčin může být menší význam přikládáný především cizincům ze třetích zemí jakožto cílové skupině aktivní politiky zaměstnanosti.

Novou a významnou roli politiky zaměstnanosti lze proto spatřovat ve *zvyšování potenciálu zahraniční pracovní migrace* a v tlumení negativních jevů, které jsou s ní spojeny. Marginalizace a sociální a ekonomická exkluze cizinců patří k těmto negativním jevům, ale v širším kontextu za ně můžeme označit také oslabování legitimacy opatření na integraci cizinců do života majoritní společnosti, zejména v případě zhoršování sociálního postavení této skupiny obyvatel.

Při formulaci nové role politiky zaměstnanosti ve vztahu k integraci cizinců na trhu práce je třeba hledat odpovědi na následující otázky: Které kategorie cizinců by měly být primární cílovou skupinou integračních opatření na trhu práce? Jaké by mělo být hlavní kritérium pro zapojení cizinců do integračních opatření? Měla by to být délka pobytu nebo zdrojová země pracovní migrace nebo např. nejvyšší úroveň dosaženého vzdělání? K zodpovězení těchto otázek by měl přispět také další výzkum postavení cizinců na trhu práce a podmínek jejich integrace založený na kvalitativních technikách zkoumání. Podrobnější monitoring vývoje a charakteru nezaměstnanosti cizinců v České republice, případně kvalitativní výzkum, mohou přispět k hodnocení rizik nezaměstnanosti cizinců v podmínkách českého trhu práce.

¹⁸ Podle metodiky MPSV pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým subjektům pro rok 2007 v oblasti podpory integrace cizinců jsou podporovány zejména aktivity zaměřené na jazykové vzdělávání, kurzy usnadňující cizincům vstup na trh práce a sociálně-právní poradenství.

Literatura

Analýza přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice. Výsledky kvantitativní a kvalitativní studie. Zpracováno: GAC spol. s.r.o a Jiří Kocourek, 2007

BANTING, K. - KYMLICKA, W. *Multiculturalism and the welfare state: recognition and redistribution in contemporary democracies*. New York : Oxford University Press, 2006

BARŠOVÁ, A. - BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita, 2005

BÖHNING, W. R. - ZEGERS, R. *The Integration of Migrant Workers in the Labour Market: Police and their Impact*. International Migration Papers No. 8. Geneva: International Labour Office, 1995.

CAUSA, O., JENA, S. *Immigrants' Integration in OECD Countries: Does Labour Market Policy Matters?* OECD, 2006

Cizinci v České republice 2002. Praha: Český statistický úřad, 2002

Cizinci v České republice 2006. Praha: Český statistický úřad, 2006

Český statistický úřad <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf>

HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 4. Praha: VÚPSV, 2000

HORÁKOVÁ, M. *Jaký je přístup ČR k pracovní migraci?* *Parlamentní zpravodaj*, 3/2002, s. 19-22

HORÁKOVÁ, M. *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU*. Praha: VÚPSV, 2006

HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR*. Bulletin č. 18. Praha: VÚPSV, 2007

Informační publikace pro cizince, Česká republika. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006

MASSEY, D. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the end of the Millenium*. Oxford: Clarendon Press, 2005

PENNINX, R. *Integration of Migrants: Economic, Social, Cultural and Political Dimensions*. In. Macura, M. Mac.Donald, A. (Eds.) *The New Demographic Regime: Population Challenge and Policy Response*. Geneva: United Nations, 2005

SIROVÁTKA, T. *Marginalizace na pracovním trhu*. Brno: Masarykova univerzita, 2007

Straubhaar, T. *Migration Policie and EU Enlargement*. *Intereconomics*, July/August 2001, s. 167-170

Zákon č. 326/1999., Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Zpráva o realizaci koncepce integrace cizinců v roce 2006. www.cizinci.cz

Zdroje dat

www.czso.cz Stránky českého statistického úřadu

www.porta.mpsv.cz/sz Portál Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Seznam zkratk

ČSÚ: Český statistický úřad

EHP: Evropský hospodářský prostor

EU: Evropská unie

KZAM: Klasifikace zaměstnání

MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí

OKEČ: Odvětví ekonomické činnosti

Příloha č. I: Informační karta pro účely evidence zaměstnanosti občanů EU/EHP a občanů třetích zemí, kteří pro výkon práce na území ČR nepotřebují pracovní povolení

INFORMACE

o nástupu zaměstnání^{1/} – o vyslání k výkonu práce^{1/}

**občana EU/EHP a Švýcarska nebo jeho rodinného příslušníka,
nebo cizince, který nepotřebuje povolení k zaměstnání na území ČR
(§ 87zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)**

Příjmení :	
Jméno :	Státní občanství ^{2/} :
Datum narození:	Pohlaví : muž ^{3/} ☐ žena ^{3/} ☐
Rodné číslo ^{4/} :	Místo narození:
Adresa v zemi trvalého pobytu:	
Adresa pro doručování zásilek:	
Nejvyšší dosažené vzdělání (dle K KOV)^{5/}:	

**občan EU^{3/} , rodinný příslušník občana EU^{3/} , občan Švýcarska^{3/} , rodinný příslušník občana Švýcarska^{3/} , občan EHP^{3/} , rodinný příslušník občana EHP^{3/} ,
cizinec podle § 98 písm.a)^{3/} , § 98 písm.b)^{3/} , § 98 písm.c)^{3/} , § 98 písm.d)^{3/} ,
§ 98 písm.e)^{3/} , § 98 písm.j)^{3/} , § 98 písm.k)^{3/} §98 písm.l)^{3/} , §98 písm.m)^{3/}**

Zaměstnání^{1/} – výkon práce^{1/} v ČR od ..... do^{6/} .....
v profesi KZAM (ISCO-88) ^{7/} ..... číselný kód KZAM (ISCO-88) ^{7/} .....
zařazení dle OKEČ (NACE) ^{8/} .....
vzdělání požadované pro výkon povolání (K KOV) ^{5/} .....

<u>a) pracovněprávní vztah k zaměstnavateli se sídlem v ČR^{9/}</u>
zaměstnavatel – název .....
sídlo (adresa - okres, obec, ulice, číslo, PSČ) .....
IČ ..... Rodné číslo ^{10/} .....
kontaktní osoba ..... telefon .....
místo výkonu práce (adresa) .....

b) vyslání k výkonu práce^{9/} - na základě smlouvy^{3/}
- na základě pronájmu pracovní síly^{3/}

fyzická nebo právnická osoba, u níž je vykonávaná práce na území ČR (název a adresa sídla –
okres, obec, ulice, číslo, PSČ)

.....
IČ ..... Rodné číslo^{10/} .....
kontaktní osoba ..... telefon .....
místo výkonu práce (adresa) .....

Jedná se o první zaměstnání na území ČR ano^{3/} ne^{3/}

Datum : ..... Razítko:
Podpis odpovědného pracovníka: .....

Příloha č. II: Další kategorie cizinců, na které se vztahuje informační povinnost zaměstnavatele, tzv. informační karta. Viz §98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Povolení k zaměstnání se nevyžaduje k zaměstnání cizince:

- a) s povoleným trvalým pobytem,
- b) který je rodinným příslušníkem člena diplomatické mise, konzulárního úřadu nebo rodinným příslušníkem zaměstnance mezinárodní vládní organizace se sídlem na území České republiky, pokud je vyhlášenou mezinárodní smlouvou, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas a již je Česká republika vázána, zaručena vzájemnost,
- c) kterému byl udělen azyl,
- d) jehož výkon práce na území České republiky nepřesáhne 7 po sobě jdoucích kalendářních dnů nebo celkem 30 dnů v kalendářním roce a jde-li zároveň o výkonného umělce, pedagogického pracovníka, akademického pracovníka vysoké školy, vědeckého, výzkumného nebo vývojového pracovníka, který je účastníkem vědeckého setkání, žáka nebo studenta do 26 let věku, sportovce a osobu, která v České republice zajišťuje dodávky zboží nebo služeb nebo toto zboží dodává nebo provádí montáž na základě obchodní smlouvy, případně provádí záruční a opravářské práce,
- e) o němž to stanoví vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal Parlament souhlas a již je Česká republika vázána,
- j) který vykonává práci v rámci přípravy na budoucí povolání ve školách a školských zařízeních zařazených do sítě škol, předškolních a školských zařízení,
- k) který byl vyslán na území České republiky v rámci poskytování služeb zaměstnavatelem usazeným v jiném členském státu Evropské unie,
- l) který na území České republiky pobývá na základě povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny, jde-li o společné soužití rodiny s cizincem nebo
- m) který na území České republiky pobývá na základě povolení k dlouhodobému pobytu rezidenta jiného členského státu Evropské unie za účelem zaměstnání, pokud od vydání tohoto povolení uplynulo více než 12 měsíců.

Pozn. odstavce f-i byly vypuštěny, protože se jedná o skupiny, u kterých se nevyžaduje ani povolení k zaměstnání ani informační karta.

Příloha č. III: Žádost zaměstnavatele k povolení získávat na volná pracovní místa zaměstnance ze zahraničí

ŽÁDOST ZAMĚSTNAVATELE
o povolení získávat na volná pracovní místa zaměstnance ze zahraničí

(§ 85 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Registrační číslo ÚP:

Zaměstnavatel

Název :		IČ:
Sídlo: /adresa - okres, obec, ulice, číslo, PSČ/:		Rodné číslo ^{1/} :
Odpovědný pracovník:	Telefon:	Fax:
		E-mail:

Specifikace volných pracovních míst zaměstnavatele

Název požadované profese dle KZAM ^{2/}	Číslo KZAM ^{2/}	Zařazení dle OKEČ ^{3/}	Požadovaná kvalifikace dle KKO ^{4/}	Předpokládaná doba zaměstnání		Počet osob c/ž ^{5/}	Výše hrubé mzdy (v Kč/hod. nebo v Kč/měs.)
				od	do		
1	2	3	4	5	6	7	8
Celkem							

Místo výkonu práce (adresa):	Adresa ubytování v ČR (okres, obec, ulice, číslo, PSČ):
Další požadavky zaměstnavatele:	
Odůvodnění žádosti:	

Příloha: ověřená kopie dokladu o oprávnění k podnikání

Datum: .....

Razítko zaměstnavatele:

Podpis odpovědného pracovníka: .....

Záznamy a údaje Úřadu práce v .....

Žádost přijata dne:	Místo pro nalepení kolku^{6/}:
Žádost vyřizuje (jméno, příjmení a podpis) :	
Datum vyřízení:	

Příloha č. IV: Roční výdělky dle vybraných odvětví v roce 2002 v jednotlivých zemích EU 25a v České republice v roce 2002 (údaje v eurech po přepočtení kurzu národních měn)

země	celkem	průmysl ¹⁾	stavebnictví	služby ²⁾	z toho		
					obchod	hotely a restaurace	finanční zprostředkování
EU-25	28 020	27 540	24 540	28 880	24 700	19 640	44 350
Belgie	30 690	31 290	22 870	31 380	28 900	18 180	43 980
Česká rep.	7 210	6 850	6 960	7 680	6 530	7 550	12 430
Dánsko	41 740	41 550	41 540	41 880	36 930	32 040	49 080
Estonsko	4 930	4 750	4 670	5 100	4 510	3 020	11 230
Finsko	30 970	31 340	28 760	30 960	29 440	26 920	35 520
Francie	29 140	29 600	24 810	29 440	25 530	20 480	42 590
Irsko	32 910	33 380	37 510	31 900	26 350	23 760	40 900
Itálie	25 810	24 740	22 300	27 350	24 200	20 250	42 450
Kypr	22 320	19 380	20 990	23 680	16 240	15 800	27 440
Litva	4 100	4 060	3 710	4 210	3 750	2 680	8 240
Lotyšsko	3 620	3 690	3 120	3 640	2 590	2 220	8 570
Lucembursko	38 100	36 470	29 560	39 920	29 850	23 580	61 010
Maďarsko	5 910	5 870	4 500	6 170	4 910	4 230	11 620
Německo	34 620	36 960	29 440	33 210	30 230	20 860	45 600
Nizozemsko	33 680	34 590	32 490	33 540	28 430	28 190	46 600
Polsko	7 070	6 990	6 230	7 290	6 160	5 420	11 270
Portugalsko	13 610	11 620	11 380	15 910	12 950	9 260	26 910
Rakousko	32 430	34 180	29 580	31 940	27 320	20 360	45 790
Řecko	18 750	19 610	18 270	18 260	15 040	14 350	27 320
Slovensko	5 710	5 420	4 790	6 020	6 660	3 780	11 340
Slovinsko	11 280	10 850	9 820	12 100	10 520	8 690	19 910
Velká Británie	38 540	38 680	38 630	38 480	29 950	22 760	59 500
Španělsko	21 060	22 250	17 720	21 190	18 740	14 820	37 780
Švédsko	32 060	30 860	29 440	33 250	33 160	26 900	41 300

Pozn.: 1) Nezahrnuje stavebnictví; 2) Nezahrnuje veřejnou správu

Zdroj: Český statistický úřad.